

УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ЧЕРКАСЬКИЙ
ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ
ПРАЦІВНИКІВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»

НУШ У БАЗОВІЙ СЕРЕДНІЙ ОСВІТІ: МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

Фото із сайту: <https://cut.ly/aZK4mZD>

Черкаси
2022

Рекомендовано до друку вченою радою КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»
Протокол №2 від 16 червня 2022 року

Автори-упорядники:

Січкара Світлана, завідувач лабораторії гуманітарних дисциплін КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради».

Архипова Валентина, методист лабораторії гуманітарних дисциплін КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради».

Рецензенти:

Чепурна Наталія Миколаївна – ректор КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», доцент, кандидат педагогічних наук, заслужений працівник освіти України.

Лісова Наталія Іванівна – проректор із питань зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», доктор педагогічних наук.

НУШ у базовій середній освіті: мовно-літературна освітня галузь / [Січкара Світлана, Архипова Валентина]. – Черкаси, 2022. – 148 с.

Посібник містить матеріали, які допоможуть педагогам працювати за новими стандартами в закладах освіти. У ньому докладно й зрозуміло викладено вимоги Нової української школи щодо формування в учнів необхідних компетентностей відповідно до чинного Державного стандарту базової середньої освіти, схарактеризовано сучасні підходи, методи й ресурси, необхідні вчителю для підготовки і ефективного викладання предметів мовно-літературної освітньої галузі.

Для вчителів-предметників закладів освіти, викладачів коледжів і технікумів.

ЗМІСТ

Передмова	4
Січкарь Світлана <i>Нові стандарти освіти</i>	5
Архипова Валентина <i>Діяльнісний підхід як основа нових освітніх стандартів</i>	13
Ющенко Людмила <i>Організація дистанційного навчання в умовах НУШ</i>	17
Ющенко Людмила <i>Реалізація мети мовно-літературної освітньої галузі базової середньої освіти: виховання на цінностях</i>	20
Шило Світлана <i>Вимоги до обов'язкових результатів навчання. Формувальне оцінювання</i>	22
Шило Світлана <i>Інструменти розвитку читацької грамотності у процесі реалізації мовно-літературної компетентності</i>	27
Січкарь Світлана, Архипова Валентина <i>Електронні освітні ресурси як важливий складник освітнього середовища педагогів</i>	30
Пілотування Нової української школи	
Із досвіду роботи вчителів пілотних класів: Калашник Наталія, Павлик Світлана, Шевченко Жанна, учителів Навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №3-колегіум» Смілянської міської ради	32
Із досвіду роботи вчителів пілотних класів: Буряк Світлана, Омельченко Ірина, Щепетна Віта, учителів Золотоніської гімназії ім. С.Д. Скляренка	42
Із досвіду роботи вчителів пілотних класів: Опанасенко Юлія, Терещенко Тетяна, Толстоп'ятова Лариса, учителі Золотоніської міської ради та Золотоніської спеціалізованої школи № 2 інформаційних технологій Золотоніської міської ради	51
Розвиток умінь ХХІ століття на уроках іноземних мов Пахомова Тетяна, методист лабораторії гуманітарних дисциплін, кандидат педагогічних наук. Савицька Галина, методист лабораторії гуманітарних дисциплін інституту. Із досвіду роботи вчителів пілотних класів: Авраменко Оксана, Вертипорох Надія, Зуєва Майя, Котко Вікторія, Оверчук Вікторія, Педченко Анна, Синільник Тетяна, Юр'єва Єлизавета, Ярмоленко Людмила, учителі Золотоніської гімназії ім. С.Д. Скляренка Золотоніської міської ради	57
Додатки	105

ПЕРЕДМОВА

Зміни, що відбуваються в суспільстві, зумовили пошук нових освітніх концепцій, бо сучасні учні потребують не тільки ґрунтовних знань із предметів, а й високого рівня розвитку різних типів компетентностей. Сьогодні педагоги повинні формувати в школярів уміння здійснювати вибір, ефективно використовувати різні ресурси для дослідження проблем, комунікувати, ухвалювати виважені рішення. Майбутній спеціаліст повинен вміти вчитися упродовж життя, вільно застосовувати новітні технології, працювати в команді, оперативно знаходити необхідну інформацію й використовувати її для розв'язання важливих проблем.

Відтак, пріоритетним напрямом розвитку освіти стає компетентнісний підхід, який тісно пов'язаний з особистісно орієнтованим та діяльнісним підходами до навчання, оскільки ґрунтується на особистості учня й може бути реалізованим і перевіреном тільки під час виконання учнем певного комплексу дій. Учитель має застосовувати такі методи й прийоми, які сприятимуть формуванню ключових компетентностей та наскрізних умінь дитини, адже сучасний випускник школи – це конкурентноспроможна особистість, усебічно освічена, здатна знайти вихід із будь-якої ситуації та зважитися на відповідне рішення.

При цьому важливо також пам'ятати, що наразі учитель не є єдиним джерелом знань, а тому важливо навчити учнів опрацьовувати великі обсяги різноманітної інформації, уміти аналізувати її, визначати головне, адже основне завдання сучасної школи – навчити вчитися. Безперечно, учитель створює умови для самостійного набуття знань учнем, допомагає йому заглибитися в пізнання, але саме учень бере на себе відповідальність за результати власної навчальної діяльності.

Отже, освіта тепер має запит на формування самостійно думаючих, відповідальних, ініціативних і творчих особистостей. Тому найголовнішим у роботі педагога в сучасній школі є те, що запровадження нових підходів у практику викладання сприятиме формуванню вмінь учнів застосовувати набуті знання в життєвих ситуаціях. Сучасні вчителі мають усвідомити, що головним є не предмет, якого вони навчають, а особистість, яку вони формують.

З огляду на сказане вище, важливою на часі є методична підтримка викладачів предметів кожної освітньої галузі, зокрема і мовно-літературної. Напрацьовані матеріали, запропоновані в посібнику, допоможуть педагогам осмислити нові стандарти освіти, усвідомити вимоги НУШ, опанувати основні засади Державного стандарту, і найголовніше – вибрати ті сучасні методи й ресурси, які сприятимуть ефективному викладанню предметів мовно-літературної освітньої галузі.

Нові стандарти освіти

*Зважаючи на швидкоплинність життя, ми не можемо дозволити собі витратити час на завдання, які не ведуть до нових результатів
(Л. Ландау)*

Сьогодні реальність стрімко змінюється. Україна все більше інтегрується в світовий простір. Ці фактори ставлять перед освітою інші завдання. Тому стає очевидним, що нові Державні освітні стандарти, оновлені програми, підручники мають відповідати вимогам часу. У них мають бути закладені найновіші досягнення науки, технологій, педагогічної думки, новий освітній зміст, адже для сучасних учнів недостатньо отримати знання, треба знайти їм застосування.

Новий **Державний стандарт базової середньої освіти**, затверджений Постановою КМУ України № 898 від 30 вересня 2020 р., відкриває можливість вибору та створення власного навчального забезпечення освітнього процесу, що передбачає реалізацію ідеї інтеграції, дослідницький підхід до формування умінь, конструювання знань, а не їх відтворення, організацію пошуку інформації з різних джерел, розвиток критичного мислення, творчості тощо.

Державний стандарт визначає вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів на рівні базової середньої освіти, загальний обсяг їх навчального навантаження, розподілений за освітніми галузями, структуру та зміст базової середньої освіти.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання визначено на основі компетентнісного підходу за освітніми галузями (мовно-літературна, математична, природнича, технологічна, інформатична, соціальна і здоров'язбережувальна, громадянська та історична, мистецька, фізична культура) і складаються з групи результатів навчання учнів, загальних та конкретних результатів навчання учнів, а також орієнтирів для оцінювання.

Для кожної освітньої галузі визначено мету, компетентнісний потенціал, обов'язкові результати навчання учнів та рекомендовану, мінімальну та максимальну кількість навчальних годин за циклами навчання (5 - 6, 7 - 9 класи).

Метою мовно-літературної освітньої галузі є розвиток компетентних мовців і читачів із гуманістичним світоглядом, які володіють українською мовою, читають інформаційні та художні тексти, зокрема класичної та сучасної художньої літератури (української та зарубіжних), здатні спілкуватися мовами корінних народів і національних меншин, іноземними мовами для духовного, культурного та національного самовираження та міжкультурного діалогу, для збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, творчої самореалізації, формування ціннісних орієнтацій і ставлень.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів з мовно-літературної освітньої галузі (українська мова, українська література, зарубіжні літератури (у перекладі українською мовою) для класів (груп) з українською мовою навчання) передбачають, що учень:

✓ взаємодіє з іншими особами в усній формі, сприймає і використовує інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях;

✓ сприймає, аналізує, інтерпретує, критично оцінює інформацію в текстах різних видів, зокрема інформаційних та художніх текстах класичної та сучасної художньої літератури (української та зарубіжних), медіатекстах, та використовує інформацію для збагачення власного досвіду і духовного розвитку;

✓ висловлює власні думки, почуття, ставлення та ідеї, взаємодіє з іншими особами у письмовій формі, зокрема інтерпретуючи інформаційні та художні тексти

класичної та сучасної художньої літератури (української та зарубіжних); у разі потреби взаємодіє з іншими особами в цифровому просторі, дотримується норм літературної мови;

✓ досліджує індивідуальне мовлення, використовує мову для власної мовної творчості, спостерігає за мовними та літературними явищами, аналізує їх.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів з мовно-літературної освітньої галузі (українська мова як державна, українська література, зарубіжні літератури (у перекладі українською мовою) для класів (груп) з навчанням мовою корінного народу або національної меншини (якщо мови корінного народу або національної меншини не належать до групи слов'янських мов) зазначені в додатку 3 Державного стандарту базової середньої освіти.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів з мовно-літературної освітньої галузі (мова та література корінного народу або національної меншини) для класів (груп) з навчанням мовою корінного народу або національної меншини зазначені в додатку 4 Державного стандарту базової середньої освіти.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів з мовно-літературної освітньої галузі (іншомовна освіта) передбачають, що учень:

- сприймає усну інформацію та письмові тексти іноземною мовою в умовах безпосереднього та опосередкованого міжкультурного спілкування;

- взаємодіє з іншими особами в усній і письмовій формі та в режимі реального часу засобами іноземної мови;

- надає інформацію, висловлює думки, почуття та ставлення іноземною мовою.

Відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти створено **Модельні навчальні програми**, які відповідають меті та ідейним засадам цього документа та реалізують очікувані результати навчання, окреслені в ньому.

Перелік та короткий огляд змісту модельних навчальних програм пропонуємо нижче.

Програми з української мови:

- «Українська мова. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Голуб Н. Б., Горошкіна О. М.).

- «Українська мова. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Заболотний О. В., Заболотний В. В., Лавринчук В. П., Плівачук К. В., Попова Т. Д.).

Програми з української та зарубіжної літератури:

- «Українська література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Архипова В. П., Січкач С. І., Шило С. Б.).

- «Українська література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Чумарна М. І., Пастушенко Н. М.).

- «Українська література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Яценко Т. О., Качак Т. Б., Кизилова В. В., Пахаренко В. І., Дячок С. О., Овдійчук Л. М., Слижук О. А., Макаренко В. М., Тригуб І. А.).

- «Зарубіжна література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Ніколенко О., Ісаєва О., Клименко Ж., Мацевко-Бекерська Л., Юлдашева Л., Рудніцька Н., Туряниця В, Тіхоненко С., Вітко М., Джангобекова Т.).

- «Зарубіжна література. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Ніколенко О., Ісаєва О., Клименко Ж., Мацевко-Бекерська Л., Юлдашева Л., Рудніцька Н., Туряниця В, Тіхоненко С., Вітко М., Джангобекова Т.).

- «Зарубіжна література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Волощук Є. В.).

- «Зарубіжна література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Богданець-Білокаленко Н. І., Снегірєва В. В., Фідкевич О. Л.)

Інтегровані курси:

○ «Інтегрований мовно-літературний курс (українська мова, українська та зарубіжні літератури). 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Старагіна І.П., Новосьолова В.І., Терещенко В.М., Романенко Ю.О., Блажко М.Б., Ткач П.Б., Панченков А.О., Волошенюк О.В.).

○ «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Яценко Т. О., Тригуб І. А.).

Модельна навчальна програма «Українська мова. 5–6 класи» (автори Голуб Н. Б., Горошкіна О. М.).

Модельна програма побудована на засадах компетентнісного, особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів до навчання української мови та принципів світоглядності, інструментальності, доступності, систематичності й логічної послідовності, соціалізації, культуровідповідності.

Особливу увагу в програмі приділено жанровому аспекту навчання. Актуальними в сучасних соціокультурних умовах є низка жанрів, зокрема комплімент, лестощі, похвала; прохання, умовляння, благання, пропозиція; запрошення; згода, відмова; вибачення; подяка; привітання, смс-повідомлення (5 клас); відповідь на уроці, розгорнута відповідь, словникова стаття, есе, допис у соцмережах, коментар, порада, електронний лист, оголошення, втішання (6 клас).

У програмі було дещо змінено традиційний розподіл мовних тем:

- відомості з лексикології подано цілісно в 5 класі;
- опанування будови слова і словотвору подано в 6 класі, щоб забезпечити

цілісне сприймання важливих мовознавчих розділів, показати учням зв'язки між будовою слова і його творенням.

У «Зміст навчального предмета» автори внесли розділ «Інформація», де розглядаються види інформації (текстова, графічна, числова, звукова, відео); джерела інформації; добір і пошук інформації.

Наприкінці програма містить тему, яку можна вважати медіаосвітньою – «Інформаційно-комунікаційна компетентність», що охоплює питання сучасних інформаційних ресурсів, пошукові програми, елементи інформаційної грамотності, цифрові технології як засіб комунікації, мережеві спільноти, правила віртуального етикету. Види навчальної діяльності, визначені в програмі, містять завдання, які сприятимуть медіаграмотності учнів. Наприклад, пошук та опрацювання інформації відповідно до поставленого завдання; добір інформації на визначену тему; збереження інформації; використання інформаційних джерел у процесі виконання домашнього завдання, підготування проєкту.

Програма сприяє виконанню важливого завдання у навчанні української мови – вихід за межі академічності курсу, тобто зміна уявлення школярів про мову, усвідомлення, що мова не лише складна система, але й живий організм, багатовіковий носій мудрості, хранителька унікальної української культури, надійний інструмент пізнання й порозуміння, ефективний засіб самовираження, джерело естетичної насолоди.

Модельна навчальна програма «Українська мова. 5–6 класи». Автори: Заболотний О. В., Заболотний В. В., Лавринчук В. П., Плівачук К. В., Попова Т. Д.

Пропонована програма ґрунтується на засадах цінностей українського народу, особистісно зорієнтованого, компетентнісного, аксіологічного, діяльнісного, інтегративного підходів; передбачає реалізацію вимог до обов'язкових результатів навчання в мовно-

літературній освітній галузі; урахує наступність між циклами навчання; орієнтується на компетентнісний потенціал мовно-літературної освітньої галузі.

Велика увага приділяється роботі з інформацією. Пропоновані завдання передбачають, що учень чи учениця «знаходить у тексті відому і нову інформацію», «визначає головну і другорядну інформацію», «піддає сумніву інформацію з тексту на підставі розрізнення фактів і суджень про факти», що підтверджує спрямованість програми на формування в учнів критичного мислення.

Програма пропонує різні види навчальної діяльності, учитель може обирати ті, які вважає найбільш актуальними й корисними, до того ж він може змінювати теми висловлень. Для зручності виокремлено види діяльності, які мають здійснюватися на традиційних уроках розвитку мовлення. Сформульовані в кожному розділі та підрозділі ціннісні орієнтири, не обмежуючи академічної свободи вчителя, мають на меті допомогти йому вибрати тематику творчих робіт і дидактичного матеріалу, урізноманітнити й структурувати навчальну діяльність, сформувати в учнів компетентності, необхідні для успішної самореалізації в суспільстві. Наведені переліки можна доповнювати та скорочувати.

Оскільки Нова школа має плекати українську ідентичність, зміст Програми зорієнтований на формування на уроках української мови рис громадянина України, виховування любові до Батьківщини, природи, пам'яток старовини, плекання загальнолюдських моральних якостей, утвердження гуманістичної моралі як базової основи громадянського суспільства, прищеплення любові до мови через використання всіх видів і жанрів народної творчості, засвоєння учнями народного мовленнєвого етикету.

Важливе місце у Програмі відведено відображенню краси та багатства української мови, усвідомленню естетичної цінності української мови, вихованню поваги до історії та культурного надбання українського народу, розуміння ментальності народу, усвідомленню цінності соціального спілкування.

Модельна навчальна програма «Українська література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Яценко Т.О., Качак Т.Б., Кизилова В.В., Пахаренко В.І., Дячок С.О., Овдійчук Л.М., Слизук О.А., Макаренко В.М., Тригуб І.А.)

Модельна навчальна програма орієнтована на послідовне формування компетентних учнів-читачів, активізацію їхньої читацької діяльності, читацький і особистісний саморозвиток. Програма побудована з урахуванням дидактичних вимог до змісту шкільної літературної освіти – принципів доступності, науковості навчання, системності, послідовності та наступності в навчанні, принципів емоційності, наочності, зв'язку навчання з життям.

Структура програми включає результативні, змістові та процесуальні складники. Змістове наповнення рубрики «Очікувані результати» розроблено згідно з визначеними та індексованими в Державному стандарті базової середньої освіти щодо мовно-літературної освітньої галузі за чотирма групами вимог до обов'язкових результатів навчання учнів 5–6 класів.

Учитель матиме можливість констатувати результати навчальної діяльності учнів, поступово ускладнювати завдання й контролювати їх виконання.

У програмі широко представлено медіаосвітній складник навчального процесу. Одне з основних завдань для учнів – «створення власного медіатексту», «створення візуального медіапродукту».

Модельна навчальна програма відкриває широкі можливості для виявлення творчої ініціативи вчителя щодо досягнення основних очікуваних результатів навчання, орієнтує його на таку систему вивчення творів української літератури, яка б розвивала в учнів-підлітків інтерес до художньої літератури та інших видів мистецтва, сприяла формуванню світогляду, національної свідомості, духовно-моральних цінностей, естетичних смаків, розвитку читацької і ключових компетентностей школярів.

Модельна навчальна програма «Українська література. 5–6 класи». Автори: Архипова В. П., Січкара С. І., Шило С. Б.

Оскільки українська література займає особливе місце і є невід'ємною складовою формування гуманістичного світогляду сучасної особистості, потужним носієм ідентичності нації, її генетичного коду, змістове наповнення запропонованої модельної програми спрямоване на формування грамотного, естетично розвинутого і творчого читача з гуманістичним світоглядом, який володіє українською мовою.

Програма укладена із урахуванням вікових особливостей учнів, психології сприйняття дитиною творів художньої літератури, а також специфіки сучасного інформаційно-комунікативного простору та загальносвітових процесів глобалізації. При укладанні програми було враховано одну з найактуальніших проблем – наступність, адже успіхи шкільного навчання суттєво залежать від якості знань та умінь, сформованих у початковій школі, від уміння вчителя правильно вибудувати адаптивний період школяра.

Підібрані в програмі тексти для опрацювання дають можливість не тільки розширити коло читання, а й продовжувати формувати та удосконалювати читацьку діяльність школярів відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти, а саме:

- ✓ удосконалювати вміння діалогічної взаємодії з текстом, вміння сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях;

- ✓ збагачувати читацький досвід, формувати вироблення алгоритму прочитання художніх творів різних естетичних систем, жанрів, стилів;

- ✓ розвивати в учнів поняття про різні види медіа та використані в них засоби впливу на читача, формувати вміння здійснювати пошук, добирати, критично оцінювати і безпечно користуватися медіазасобами.

Кожен змістовий блок програми містить перелік текстів для обов'язкового вивчення та варіативні твори, які можна розглядати додатково, за вибором учителя наявністю часу або самостійно.

Програма також передбачає вивчення літератури рідного краю, що уможливило ознайомлення учнів із творчістю письменників-земляків.

Для цього вчитель може виокремити години та індивідуально вибрати тексти для розгляду.

Опрацювання змістового матеріалу відбувається через орієнтовні види навчальної діяльності. Навпроти кожного виду діяльності подано, які очікувані результати можуть досягти учні, на чому має акцентувати увагу вчитель під час реалізації цих завдань. Більшість орієнтовних видів навчальної діяльності відображає синергетичний підхід до освітнього процесу, коли виконання завдань підсилюють ефект навчання та ґрунтуються на конструюванні знань, а не на їх відтворенні, що демонструє засади партнерства та дитиноцентризму в освітньому процесі.

З огляду на те, що важливими завданнями в освіті є формування вмінь самостійно працювати з різними видами і джерелами інформації, безпечно і критично використовувати медіапродукцію, створювати медіапродукти і спілкуватися за допомогою медіазасобів, автори програми пропонують внести в запропонований зміст навчального предмета медіатексти: візуальні, аудіальні, аудіовізуальні, комп'ютерні ігри; рекламу (тематика медіатекстів відповідає віковим особливостям дітей), які сприятимуть розвитку в учнів поняття про різні види медіа та використані в них засоби впливу на читача, формуватимуть вміння вести пошук, добирати, критично оцінювати і безпечно користуватися медіазасобами.

Модельна навчальна програма «Українська література. 5–6 класи». Автори: Чумарна М. І., Пастушенко Н. М.

Основним шляхом реалізації програми є створення відповідних дидактичних ситуацій, які дозволять учням/ученицям висловлювати враження про прочитане, зіставляти зміст із власним досвідом, осмислювати і актуалізувати цінності, пізнавати специфіку текстів різних жанрів, використовуючи відповідний поняттєвий апарат. Саме крізь призму особистого досвіду учень/учениця пропускатиме ідейно-тематичний зміст твору, виділятиме і досліджуватиме проблеми і цінності.

Програма створює умови для формування наскрізних умінь, відповідно до п.9 Державного стандарту базової середньої освіти. Особлива увага зосереджена на розвитку уміння «читати з розумінням», що «передбачає здатність до емоційного, інтелектуального, естетичного сприймання і усвідомлення прочитаного, розуміння інформації, записаної (переданої) у різний спосіб або відтвореної технічними пристроями, що охоплює, зокрема, уміння виявляти приховану і очевидну інформацію, висловлювати припущення, доводити надійність аргументів, підкріплюючи власні висновки фактами та цитатами з тексту, висловлювати ідеї, пов'язані з розумінням тексту після його аналізу».

Вагоме місце у програмі належить творам усної народної творчості, яка допомагає розвивати у дітей почуття національної самосвідомості. Школярі дізнаються про характерні риси українського народу, його традиції, навчаються жити за законами добра і справедливості, усвідомлювати змістові та образні особливості творів. Повернення у кожній темі до джерел народної мудрості (прислів'їв і приказок) закладає і закріплює у свідомості дитини основоположні цінності, на яких виховувались покоління наших предків, виховує повагу до духовної культури свого народу.

Автори одним із завдань вивчення української літератури вбачають поглиблення вміння працювати з різними видами інформації, зокрема й електронними, вести пошуково-дослідницьку діяльність. Програма націлена на навчання учнів ефективно використовувати інформаційні ресурси, обґрунтовувати достовірність, повноту інформації, у разі потреби звертаючись до відповідних джерел, визначати основну і другорядну, відому й невідому інформацію, зважати на неповноту або суперечливість інформації.

Модельна навчальна програма «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 5–6 класи». Автори: Яценко Т. О., Тригуб І. А.

Оскільки інтегрований курс літератур у 5–6 класах є новим предметом і послідовним продовженням літературного курсу початкової школи, у межах якого школярі ознайомилися з творами української та зарубіжної літератур, його упровадження зумовлено сучасними освітніми завданнями та соціальними викликами. Програму інтегрованого курсу побудовано з урахуванням мультидисциплінарного підходу до організації інтегрованого навчання – забезпечується інтеграція навчального змісту шкільних предметів «Українська література» та «Зарубіжна література» на основі контент-орієнтованої (тематичної) інтеграції. Такий підхід забезпечує широкі можливості для інтеграції навчального матеріалу в процесі вивчення української і зарубіжної літератури в 7–9 класах. Інтеграція літературного курсу реалізується на основі спорідненості змісту основних тем шкільних курсів української та зарубіжної літератури для 5–6 класів. У межах кожної навчальної теми програмових розділів реалізується інтеграція навчального матеріалу в хронологічній послідовності його викладу за тематично-жанровим принципом. Окрім того, програма ґрунтується на засадах інтеграції, доцільної на адаптаційному циклі шкільної літературної освіти: методичної (спільні методи і прийоми навчання української та зарубіжної літератури) та діяльнісної (спільні види навчальної діяльності у процесі вивчення творів української та зарубіжної літератури).

Мета інтегрованого курсу української та зарубіжної літератур – розвиток компетентних учнів-читачів, прилучення їх до високохудожніх надбань української та

зарубіжних літератур, формування усвідомлення української літератури як невід'ємного складника світової художньої культури, осмислення національної своєрідності та загальнолюдської цінності включених до інтегрованого курсу художніх творів, розвиток художнього сприйняття навколишнього світу, осмислення конкретноісторичного та загальнолюдського значення зображеного письменником, розширення культурно-пізнавальних інтересів, збагачення емоційночуттєвого досвіду та естетичних смаків, сприяння всебічному розвитку і творчій самореалізації в сучасному світі, виховання національно свідомих громадян, формування гуманістичного світогляду, національних і загальнолюдських цінностей.

Програма містить інтегровані з медіаосвітою аспекти. Це насамперед стосується видів навчальної діяльності: обговорення прослуханих текстів (медіатекстів), створення та презентація під керівництвом учителя в соціальних мережах власного медіатексту. Значну увагу автори приділяють формуванню вмінь і навичок роботи з інформацією: використанню, структуруванню, аналізу, передаванню і трансформації тощо, що сприятиме формуванню критичного мислення учнів.

Модельна навчальна програма «Зарубіжна література. 5–6 класи». Автор: Волощук Є. В.

Програма спрямована на те, аби поєднати наявний досвід шкільного викладання зарубіжної літератури з концептуальними засадами та стратегіями Нової української школи, а вироблений вітчизняною методикою інструментарій – з сучасними європейськими підходами. Максимально розвантажуючи інваріантний перелік творів, вона водночас пропонує широкі можливості для його доповнення й збагачення тими творами, які вчителі та автори підручників обирають на основі рекомендованих творів або самостійно. Відтак модельна навчальна програма становить собою документ, відкритий для подальших трансформацій, професійного діалогу та активної співтворчості усіх користувачів.

У програмі обґрунтовується компетентнісний потенціал програми в контексті медіаосвіти, автор вводить до сфери очікуваних результатів вміння створювати власний медіапродукт. Це також стосується і використання інформаційних джерел. Формування критичного мислення ведеться через обґрунтування достовірності, повноти інформації, у разі потреби звернення до відповідних джерел.

Модельна навчальна програма «Зарубіжна література. 5–9 класи». Автори: Ніколенко О. М., Ісаєва О. О., Клименко Ж. В. та інші.

Програма передбачає вивчення зарубіжної літератури, що спрямоване не лише на набуття знань про доробок письменників, окремі художні твори, літературні епохи, жанри та стилі, а передовсім покликане залучити учнів до процесу суб'єктивізації знань, пізнання довколишнього світу і самопізнання в процесі навчання, народження у свідомості школярів «власного тексту» культури, збагаченого особистісним «Я», що сприятиме розширенню емоційно-чуттєвого досвіду учнів, формуванню їхніх ціннісних орієнтацій і ставлень, залученню їх до міжкультурного діалогу через здобутки світового красного письменства. Результатом вивчення зарубіжної літератури в основній школі має стати не сума розпорошеної інформації, а сформована здатність учня/учениці комплексно використовувати набуті знання, уміння, навички в різноманітних життєвих ситуаціях і в процесі соціальної адаптації до умов сучасного мультикультурного і різнополярного суспільства.

Автори ставлять в один ряд медіатекст зі звичними для літературних курсів художніх текстів. Серед очікуваних результатів цікавим видається теза про аналіз, інтерпретацію, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів.

Оскільки курс зарубіжної літератури в основній школі у 5-6 класах має основне завдання – прилучення до читання художньої літератури, зазначена модельна навчальна програма побудована на основі загальнодидактичних принципів послідовності і наступності

у навчанні, які можуть бути досягнені за рахунок узгодження змісту, очікуваних результатів, видів навчальної діяльності та організаційно-методичного забезпечення в початковій і основній ланках освіти.

Модельна навчальна програма «Зарубіжна література. 5–6 класи». Автори: Богданець-Білокаленко Н. І., Снегірьова В. В., Фідкевич О. Л.).

У модельній програмі подано державні вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів з мовно-літературної освітньої галузі у послідовності, зумовленій логікою вивчення літератури як шкільного предмета, за якої розвиток творчої діяльності і мовлення (усна і письмова взаємодія) відбувається на основі прочитаного твору.

У програмі принагідно пропонуються завдання на зіставлення виучуваних зарубіжних творів із подібними за тематикою і проблематикою творами українських письменників. Такі завдання розширюють читацький кругозір учнів, дають змогу формувати у них компаративістичні вміння – зіставляти сюжети, поведінку героїв, події, обставини тощо у творах різних літератур. Школярі здобувають знання культурологічного характеру, знайомлячись із побутом, звичаями, традиціями, описаними в творах, збагачують свої знання про світ і людей, отримують уявлення про національну самобутність різних народів.

Зміст курсу дібрано з урахуванням вікової психології молодших підлітків, їхніх читацьких інтересів і особливостей сприйняття художнього тексту та структуровано на основі поєднання жанрового і проблемно-тематичного принципів. Водночас запропоновані в програмі твори скомпоновано так, що принцип хронології у їх вивченні не порушується. Для читання і вивчення подано класичні твори зарубіжної літератури. Цікаву і доступну для сприйняття підлітків зарубіжну прозу другої половини ХХ – початку ХХІ ст. у кращих українських перекладах запропоновано на вибір учителя та учнів для читання та обговорення. Такий розподіл творів передбачає формування читацького досвіду учнів, різні рівні їхньої читацької компетентності та літературного розвитку, навчання читачів, здатних самостійно орієнтуватися в розмаїтті сучасної художньої літератури, вибирати книжку для читання, самостійно визначати її художню цінність.

Отже, нові програми Нової української школи написано, а на основі цих програм було створено й підручники для майбутніх п'ятикласників. Грифи «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» отримали 133 підручники, серед них 31 підручник, що презентує мовно-літературну освітню галузь.

Діяльнісний підхід як основа нових освітніх стандартів

У ХХІ столітті педагоги мають справу з новим поколінням учнів, які не повинні бути пасивними отримувачами знань, бо тоді вони перестають самостійно вчитися. Для сучасних школярів важливо почуватися активними, ставити власні цілі, експериментувати, пробувати різні рішення проблем, брати на себе ризики, робити помилки, вчитися на цих помилках. Учителі мають заохочувати це, а тому повинні викладати навчальні предмети не відірвано від реальності. Тож на допомогу педагогам та учням приходить **інтегроване навчання**, яке ґрунтується на комплексному підході, коли межі між предметами стираються, а навчальний процес стає частиною загальної картини світу. Учителі заохочують учнів шукати зв'язок між дисциплінами, опиратися на вже набуті знання і навички з різних сфер. Це навчає їх критично мислити, краще розуміти, засвоювати та застосовувати загальні поняття, толерантно ставитися до різних цінностей і поглядів, бути здатними приймати рішення, оцінювати інформацію та виконувати нові завдання. Серед переваг інтегрованого навчання є також і розширення перспектив і можливостей для працевлаштування, краще розуміння глобального контексту та викликів у конкретній галузі. Втілення такого підходу в навчальній практиці створює сприятливі умови для формування цілісного бачення світу, прояву творчості і дитини, і вчителя.

Зрозумілим є й те, що інтегроване навчання – це, певною мірою, виклик для педагогів, адже тоді вони самі мають мислити інтегровано і вчитися викладати предмет по-новому, шукати цікаві форми подання матеріалу, дослухатися до потреб учнів. Педагоги мають стати дослідниками, науковими керівниками, менеджерами чи фасилітаторами. Але безсумнівим є те, що саме інтегроване навчання дає свободу вибору теми, змісту, засобів, які використовуються в організації освітнього процесу.

Крім того, інтегровані уроки посилюють мотивацію до навчання, формують в учнів дослідницький інтерес, цілісну картину світу, розвивають мовлення, вміння порівнювати, узагальнювати та робити висновки, а отже, сприяють формуванню всебічно розвиненої, гармонійної та інтелектуальної особистості.

Інтеграція в освіті має два підходи: тематичний і діяльнісний

Тематичний підхід передбачає організацію освітнього процесу на основі однієї «змістової одиниці» – теми. Темою може бути певне поняття, цілісний розгляд якого призводить до формування загальних уявлень про систему, в яку входить це поняття як елемент. Тема може сформулюватися вчителем у вигляді запитання чи опису проблеми, під час вирішення яких учні опановують зміст освітньої програми.

Діяльнісний підхід передбачає організацію освітнього процесу на основі організаційно-методичної системи щоденних діяльностей учнів та «стратегій» розвитку критичного мислення в межах тематичного чи предметного навчання. Це також спрямованість освітнього процесу на розвиток ключових компетентностей та наскрізних умінь особистості; застосування теоретичних знань на практиці; формування здібностей до самоосвіти й командної роботи; успішна інтеграція в соціумі та професійна самореалізація.

Упровадження діяльнісних методів навчання є необхідними для всебічного розвитку дитини, формування в неї наскрізних умінь, які дадуть їй можливість бути конкурентоспроможною в майбутньому.

Діяльнісний підхід – не окрема гра чи активність-п'ятихвилинка на уроці. Це успішна методика, що дозволяє учням залишатися дітьми, але при цьому навчатися, розвивати навички та вміння. Загалом, це спосіб взаємодії педагога з дитиною, з допомогою якого дитина вчиться мислити, шукати та використовувати інформацію, ставити запитання до світу навколо, не боятися помилок, ризикувати, пробувати знову і знову.

Як відомо, діяльнісний підхід у першу чергу ґрунтується на використанні технології розвитку критичного мислення. Основні засади цієї технології полягають у тому, аби діти вчилися пов'язувати нову інформацію з відомою, розмірковували над «серйозними» питаннями, висували оригінальні ідеї. При цьому вчитель має скеровувати самостійну пізнавальну діяльність дітей та стимулювати їхню пізнавальну активність. Головне завдання вчителя – не передавати учням власне розуміння певної інформації, а надати допомогу в розширенні та реструктуризації вже набутих знань під впливом одержаної нової інформації, в інтерпретації та розумінні нових явищ у світлі того, що учні вже знали, стимулювати школярів брати активну участь у пошуках відповідей на власні запитання.

Для цього педагог має виділити час і забезпечити можливості для застосування критичного мислення, дозволити учням вільно розмірковувати, приймати різноманітні ідеї та думки, цінувати критичні міркування учнів та підтримувати віру у кожного учня в його здатність критично мислити.

Готуючись до уроку, учителю важливо усвідомлювати цілі, які мають реалізуватись на цьому конкретному уроці. Доцільно при цьому згадати книгу «Таксономія освітніх цілей: сфера пізнання» Бенджаміна Блума, де автор запропонував правила чіткого й однозначного формулювання і впорядкування цілей навчання:

- цілі *когнітивної* групи (розуміння, відтворення, застосування, аналіз, синтез, оцінка),
- цілі *афективної* групи (вони виражаються через сприймання, інтереси, нахили, здібності тощо);
- цілі *психомоторні* (навички письма, мовленнєві, фізичні, трудові навички).

Пізніше Л. Андерсон та Д. Кратволь переглянули цю таксономію та виділили когнітивні (мисленнєві) процеси і способи вимірювання рівня знань. Саме такі способи вимірювання допоможуть учителю чітко сформулювати мету та завдання до уроку.

Знання	запам'ятайте	назвіть
	перекажіть	повторіть
	визначте	перелічіть
	покажіть	розмістіть
Розуміння	продемонструйте	обґрунтуйте
	перепарафразуйте	порівняйте
	інтерпретуйте	перетворіть
	запишіть коротко	розпізнайте
Застосування	обчисліть	передбачте
	проілюструйте	запитайте
	модифікуйте	розв'яжіть
	класифікуйте	згрупуйте
Аналіз	визначте суттєве	розділіть
	встановіть зв'язок	розбийте
	визначте ознаки	зіставте
Оцінка	аргументуйте	оцініть
	оберіть	переконайте
	розсудіть	доведіть
Синтез або Створення	напишіть твір	скомбінуйте
	підсумуйте	складіть
	представте ідею	створіть

Оскільки діяльнісний підхід у першу чергу ґрунтується на розвитку критичного мислення, доцільним буде розглянути різні стратегії, які ефективно можна використовувати на уроках української мови, літератури та зарубіжної літератури, бо вони занурюють учнів у справжній процес учіння.

Так на етапі актуалізації знань, коли учні мають згадати вивчене, оцінити те, що вони вже знають, встановити мету навчання, доречно застосувати такі стратегії: *читання в парах, групах, огляд за категоріями, різні види дискусій, тронування, кубування, запис ідей до теми, обговорення, передбачення* тощо.

Побудова знань – це той момент уроку, коли відстежуються процеси мислення школярів, будуються висновки й узагальнення щодо вивченого, поєднується зміст уроку з особистим досвідом, діти вчаться ставити запитання до вивченого на уроці матеріалу. При цьому варто скористатися *системою позначок, багатовимірним опитуванням, взаємонавчанням, передбаченням за ключовими словами, керованим читанням, понятійною таблицею* тощо.

На етапі рефлексії, коли учні мають узагальнити основні ідеї, інтерпретувати їх, обмінюватися думками, виявляти особисте ставлення та апробувати ці ідеї, доцільно застосувати такі стратегії: *сенкан, кубування, тронування, речення з відкритим кінцем, вільне письмо, діаграма Венна* тощо.

Ще однією інноваційною технологією, яка дає змогу реалізувати діяльнісний підхід, є **LEGO Education** або **технологія «Шість цеглинок»**. Вона допомагає створити нове освітнє середовище, підвищує мотивацію дітей до навчання, сприяє формуванню навичок наукової діяльності та винахідництва, загалом допомагає втілювати засади Нової української школи.

Як методика викладання, LEGO або навчання через гру характеризується поєднанням активної ігрової діяльності, що спрямовується самою дитиною з підтриманням або керуванням вчителем або дорослим відповідно до мети навчання. Використання конструктора LEGO сприяє досягненню важливих цілей навчання: дослідження, моделювання, конструювання, програмування, алгоритмічного мислення, розвиток критичного мислення, комунікативних умінь. Загалом застосування цієї технології сприяє розвитку емоційних умінь (вміння розуміти емоції, управляти ними і виражати їх), когнітивних умінь (розвиток гнучкого мислення, здатності до концентрації та розв'язання проблем), фізичних умінь (пізнання руху і простору шляхом тренування сенсорно-рухових вмінь, розвиток просторової орієнтації і підтримка фізичного здоров'я), соціальних умінь (вміння співпрацювати, спілкуватись і розуміти точку зору інших людей), креативних умінь (здатність вигадувати нові ідеї, презентувати їх іншим та втілювати ці ідеї у життя шляхом створення нестандартних асоціацій та нових рішень)

Головний принцип методики LEGO Education – «навчання через дію». Кожне заняття з LEGO має циклічну модель, засновану на 4-х найважливіших освітніх складових: взаємозв'язок, конструювання, рефлексія і розвиток.

Взаємозв'язок – ключовий принцип навчання через дію. Доведено, що дитина краще засвоює інформацію, коли може об'єднати новий досвід з уже отриманими раніше.

Конструювання передбачає створення моделей і генерування ідей. Діти об'єднують свої знання і розуміння. На заняттях їм пропонуються особливі завдання, які стимулюють їх планувати свої дії, а потім створювати моделі власної конструкції для вирішення поставленого завдання.

Рефлексія – осмислення того, що зроблено і створено, пошук словесного вираження отриманих знань.

Розвиток – підтримка творчої атмосфери, задоволення від успішно виконаної роботи, яке реалізуються у виконанні більш складних завдань. Це сприяє поглибленню отриманого досвіду, розвитку творчих і дослідницьких навичок.

Отже, технологія «Шість цеглинок» – це практичний інструмент для навчання. Виконуючи веселі завдання і граючись набором з шести різнокольорових цеглинок LEGO, діти тренують пам'ять, розвивають моторику і мислять творчо. Крім того, використання цієї технології дає можливість адаптувати і, звичайно, створювати власні завдання відповідно до вмінь та інтересів дітей.

Сучасні виклики в освіті сприяють тому, що педагог не може навчати дітей за старими стандартами, тому повинен шукати нові підходи, аби для дитини школа стала комфортним середовищем. І саме від педагогічної майстерності вчителя залежить цей комфорт.

Організація дистанційного навчання в умовах НУШ

Упровадження дистанційного навчання – це вимога сьогодення й один із пріоритетних напрямів Нової української школи (далі – НУШ). Потреба в ефективній організації дистанційної роботи з учнями ставить перед педагогами щодалі більше викликів. Які сервіси сприяють організації безпечного простору й продуктивній взаємодії учасників освітнього процесу? Які платформи доцільно використовувати для досягнення окреслених цілей (реалізація принципів та ідей НУШ, виховання на основі цінностей, формування ключових і предметних компетентностей тощо)? Які ресурси дають змогу об'єктивно та швидко оцінити результати навчання здобувачів освіти?

Специфіка дистанційного навчання полягає не лише в активному, а й доцільному використанні цифрових технологій, інтернет-ресурсів, сучасних підходів у відборі й структуризації змісту програмного матеріалу, способів реалізації тих чи тих методів, прийомів тощо.

Дистанційне навчання – організація освітнього процесу з використанням інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій в умовах віддаленості один від одного й опосередкованої взаємодії його учасників.

Згідно з **Положенням про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти**, можна:

➤ навчати учнів за **дистанційною формою** (як окремою формою здобуття освіти);

➤ **використовувати технології дистанційного навчання** під час навчання за різними формами (очною (денною, вечірньою), заочною, мережевою, екстернатною, сімейною (домашньою), педагогічним патронажем), зокрема під час карантину та інших надзвичайних обставин [детальніше див.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#n22>].

Нині найбільш поширеним є другий варіант, оскільки він доступний і універсальний для більшості здобувачів освіти.

В умовах дистанційного навчання, коли учасники освітнього процесу працюють віддалено, учителі насамперед аналізують умови такої взаємодії і повідомляють про них дітям та їхнім батькам.

Умови організації ефективного дистанційного навчання

- Зручний графік роботи (розклад),
- наявність сучасних технічних засобів,
- наявність відповідного програмного забезпечення,
- інформаційно-комунікаційна компетентність учасників освітнього процесу,
- постійний зв'язок педагогів із батьками учнів,
- дотримання домовленостей (час, форма, зміст...) тощо.

Режими дистанційного навчання

➤ **Синхронний (онлайн):** дає змогу співпрацювати в режимі реального часу, це своєрідний «прямий ефір», під час якого дитина контактує через засоби зв'язку безпосередньо з учителем. Це може бути відео- або аудіозв'язок, спілкування в чаті тощо.

➤ **Асинхронний (офлайн):** дає змогу співпрацювати із затримкою в часі, розміщувати навчальні матеріали в інтернеті, аби здобувачі освіти виконували завдання тоді, коли їм зручно. Цей режим відрізняється від попереднього тим, що потребує планування дій (учителем та учнем/ученицею),

- високого рівня самоорганізації і відповідальності учня/учениці,
- проходить із використанням різних ресурсів: блогів, електронної пошти, інтерактивних освітніх платформ, сайтів, соціальних мереж, телевізійних уроків, форумів тощо.

Оптимальний результат дає гібридне навчання: коли учасники освітнього процесу опановують програмний матеріал синхронно й асинхронно. Педагогічні працівники самостійно визначають режим проведення занять. При цьому не менше 30 відсотків навчального часу, передбаченого освітньою програмою закладу освіти, має бути організовано в синхронному режимі, решта – в асинхронному [детальніше див.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#n22>].

Організація дистанційного навчання в синхронному режимі (чекліст учителя)

- Чіткі інструкції, домовленості [приклад див.: <https://cutt.ly/DZHYv9R>],
- використання різних платформ: Zoom, Microsoft Teams, Google Meet, Jitsi Meet, Kahoot, Quizzz, IDroo, Miro, Webex, Skype тощо),
- перше заняття – вивчена тема,
- мінімум пояснень, максимум інтерактиву,
- колективне опрацювання складного чи основного матеріалу,
- орієнтованість завдань на взаємодію з учнями,
- урахування рівня компетентностей, пізнавальної активності й темпу роботи дітей,
- збалансоване поєднання цифрових завдань, роботи з підручником та зошитом,
- чергування розумової активності з фізичною (руханки, ігри, гімнастика для очей тощо),
- додаткові консультації учнів.

Організація дистанційного навчання в асинхронному режимі (чекліст учителя)

- Використання різних ресурсів: блогів, електронної пошти, інтерактивних освітніх платформ, сайтів, соціальних мереж, телевізійних уроків, форумів [детальніше див.: <https://cutt.ly/kZHTA6t>],
- створення віртуальної кімнати за допомогою сервісів Youtube, Google Hangouts, Meet, Duo, Zoom, Facebook, Myownconference, Skype Group Calls, Viber тощо,
- використання кількох чи однієї з платформ: Edmodo, Google Classroom, Moodle, Padlet, Twiddla, Drow chat, CoSketch, Scrumblr, Jamboard тощо,
- застосування сервісів для перевірки результатів навчання здобувачів освіти: Quizlet, Google Forms, Kahoot, Pear Deck,
- чергування індивідуальної форми роботи з груповою,
- організація самостійної роботи учня/учениці з текстами художньої літератури.

Під час вивчення предметів мовно-літературної освітньої галузі зручно використовувати **онлайн-зошити**, які можна розмістити в додатку Google-диск. У них виконують, приміром, домашні завдання, творчі роботи тощо.

Звертаємо увагу на те, що **організація** освітнього процесу під час дистанційного навчання проходить **із дотриманням**

- вимог законодавства про освіту, про захист персональних даних,
- санітарних норм щодо формування розкладу навчальних занять, тривалості навчальної діяльності з використанням технічних засобів [детальніше див.: <https://cutt.ly/RZHR9ba>],
- правил збереження здоров'я учасників освітнього процесу (наявність фізичної активності, зокрема виконання вправ для рук, очей тощо).

Тож стрімкий розвиток комп'ютерної техніки й цифрових технологій стимулює виникнення нових видів, форм і методів навчання на відстані [детальніше див.: <https://youtu.be/TndvGDVZWYg>], що, безумовно, дає змогу використовувати ще більше ресурсів для вивчення предметів мовно-літературної освітньої галузі.

Список використаних джерел

1. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249613934>.
2. Лотоцька А., Пасічник О. Організація дистанційного навчання в школі. Методичні рекомендації: посібник. URL: <https://cutt.ly/RZHR9ba>
3. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.09.2020 р. № 1115. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#n22>.
4. Українська мова та література: навчальні відео для учнів / Дистанційна школа для учнів. URL: <https://cutt.ly/kZH7A6t>.
5. Ющенко Л. О. Організація дистанційного навчання: інформаційне відео. URL: <https://youtu.be/TndvGDVZWYg>.

РЕАЛІЗАЦІЯ МЕТИ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: ВИХОВАННЯ НА ЦІННОСТЯХ

Розбудова України і її майбутнє суттєво залежить від того, якими сьогодні є її громадяни, наскільки в них сформовані активна життєва позиція, моральність, національна самосвідомість, професійність тощо. Безумовно, у сучасних закладах освіти, як і в українському соціумі загалом, змінено підходи до формування соціально свідомої, високоморальної, гармонійно розвиненої та здатної мислити критично й нестандартно особистості.

Нова українська школа (далі – НУШ) є важливим і потужним чинником у вихованні молоді [детальніше див.: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249613934>].

Згідно з концептуальними засадами, нині важливо не лише навчити здобувачів освіти опанувати ключові компетентності протягом життя, а й сформувати ціннісне ставлення до себе й інших осіб, суспільства в цілому [детальніше див.: <https://cutt.ly/JZLdvoW>].

Особливо це грає суттєву роль у нелегкий період переходу учнів із початкової школи в середню (4–6 клас), коли відбувається адаптація й соціалізація особистості в нових умовах навчання. Діти такого віку зацікавлені пізнавальною діяльністю, дослухаються до думки дорослих, відкриті до комунікації, формують уявлення про себе, довкілля, ціннісне ставлення до світу, тому в цей період важливо

- навчити здобувачів освіти керувати своїми емоціями, поведінкою,
- допомогти зрозуміти цінності, пізнати свої психологічні особливості,
- впливати на формування життєвих переконань щодо свого майбутнього.

Ефективність цього процесу певною мірою залежить від реалізації ключових принципів НУШ.

Згідно з **Державним стандартом базової середньої освіти, метою мовно-літературної освітньої галузі** є розвиток компетентних мовців і читачів із гуманістичним світоглядом, які володіють українською мовою, читають інформаційні та художні тексти, зокрема класичної та сучасної художньої літератури (української та зарубіжних), здатні спілкуватися мовами корінних народів і національних меншин, іноземними мовами для духовного, культурного та національного самовираження та міжкультурного діалогу, для збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, творчої самореалізації, формування **ціннісних орієнтацій і ставлень** [детальніше див.: <https://cutt.ly/VZLwXbK>].

У науковій літературі розрізняють поняття «**цінності**» і «**ціннісні орієнтації**». Єдиної класифікації цінностей не існує. Одні дослідники вважають, що це грошова вартість предмета, інші – ототожнюють із поняттям блага, корисності для людини, дехто пов'язує із суб'єктивною значущістю цього предмета для життєдіяльності людини, а хтось – із його властивостями задовольняти потреби, інтереси та бажання.

Цінності – це соціальнозначущі уявлення про добро, справедливість, патріотизм, любов, дружбу тощо. Окрім того, цінністю можна вважати все те, що є значущим і важливим для людини.

Відповідно до концептуальних засад НУШ **виховний процес у закладі освіти зорієнтований на...**

- **загальнолюдські цінності**, зокрема морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей),
- **соціально-політичні** (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність).

Водночас **ціннісні орієнтації** розуміємо як певну сукупність ієрархічно пов'язаних між собою цінностей, спрямованих на життєдіяльність людини. Тематика та форми роботи, визначені в модельних програмах мовно-літературної освітньої галузі сприяють формуванню в здобувачів освіти цінностей та уявлення про ціннісні орієнтири.

Ціннісні орієнтири сучасної української школи

- верховенство права
- гідність
- довіра
- екологічно-етична цінність
- лідерство та самореалізація
- нетерпимість до корупції та фаворитизму
- патріотизм
- рівність
- свобода
- соціальна відповідальність
- справедливість
- толерантність та культурне різноманіття
- турбота
- чесність [детальніше див.: <https://cutt.ly/fZLwzSv>].

Виховання на основі цінностей та формування ціннісних орієнтацій учнів – це результат творчої, індивідуальної роботи вчителя за зразком тієї чи тієї модельної навчальної програми, спрямований на особистісний, гармонійний розвиток здобувачів освіти.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898. URL: <https://cutt.ly/VZLwXbK>.
2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 р. № 988-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249613934>.
3. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://cutt.ly/JZLdvoW>.
4. Ціннісні орієнтири сучасної української школи. URL: <https://cutt.ly/fZLwzSv>.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання. Формувальне оцінювання

«Оцінка, якій приписується лише безневинна роль простого відбивача і фіксатора результату оцінювання, на практиці стає для дитини джерелом радості або смутку...»

(Ш. Амонашвілі)

Кожна професія має свій інструмент. Інструментом учителя є оцінка (бал). Оцінка – це той вузол, те перехрестя, на якому зустрічаються всі учасники освітнього процесу: діти, батьки, вчителі, адміністрація. Оцінювання – це надзвичайно важливий складник освітнього процесу, адже воно не лише дає змогу відстежувати прогрес учнів у навчанні, а ще є потужним засобом їхньої мотивації. Оцінювати – це надавати школярам постійний зворотний зв'язок і допомагати розвиватися. Саме в цьому і полягає сутність формувального оцінювання, яке є ціннісним орієнтиром Нової Української Школи.

У 1967 році Майкл Скрайвен запропонував розрізнити формувальне та підсумкове оцінювання, вбачаючи відмінність між ними у цілях. **Мета формувального оцінювання** – оптимізувати та покращити процес навчання. Під час формувального оцінювання учитель отримує інформацію, яку потім використовує, щоб скоригувати процес навчання. Натомість **мета підсумкового навчання** – оцінити результати навчання.

Технологія формувального оцінювання проста й складна водночас. Проста, бо інструментарій вже є готовий і створити власний – теж не проблема. Складна, бо треба переосмислити свою вчительську роль. Це не контрольне оцінювання, де ставиться оцінка за репродукцію знань. Це спосіб зібрання інформації про те, як учні просуваються в своєму навчанні, з якими проблемами стикаються, наскільки вміють їх долати, а також це – розширений зворотній зв'язок для учнів. Формувальне оцінювання призначене, передусім, для відслідковування розвитку компетентностей і, як правило, не перетворюється в оцінку в журналі.

Формувальне оцінювання здійснюють безперервно, щодня, поурочно. Воно сфокусоване на русі до якісних змін у різних сферах розвитку дитини (соціальній, емоційній чи когнітивній), спрямоване не тільки на досягнення результатів навчання, а й на становлення наскрізних умінь (н-д, читати та розуміти прочитане, чітко висловлювати думку усно й письмово, діяти творчо, виявляти ініціативу, самостійно ухвалювати рішення та розв'язувати проблеми). Формувальне оцінювання розвиває активну позицію учнів щодо власного процесу навчання, а ще впевненість у собі та своїх можливостях. Учні вчать брати відповідальність за своє навчання. Під час такого виду оцінювання передусім звертають увагу на позитивні сторони, а не на недоліки. Особистісні досягнення учнів це теж об'єкт формувального оцінювання. Наприклад, учитель спостерігає та звертає увагу учнів на такі особистісні досягнення: активність на уроці, старання у навчанні або зосередженість на виконанні завдань.

Зважаючи на особливості формувального оцінювання, можемо виокремити його **завдання:**

- визначати досягнення;
- адаптувати освітній процес до здатностей дитини;
- звертати увагу на здобутки;
- запобігати проблемам у навчанні;
- стимулювати бажання вчитися та досягати результатів;
- запобігти побоюванням помилитися.

Важливо, щоб формувальне оцінювання:

- було пов'язаним із результатами навчання;
- містило коментарі щодо конкретних характеристик виконаного завдання;
- пропонувало подальші кроки;
- було своєчасним (*із достатнім проміжком часу на опрацювання коментарів до виконаної частини завдання*).

Як організувати формувальне оцінювання?

У першу чергу слід залучити учнів до побудови процесу навчання. Чи можуть учні це зробити, адже існують навчальні плани, в яких усе розписано. Під час ФО вчитель спільно з учнями розробляє й обговорює цілі уроку й враховує учнівські потреби. Важливо, що ціль має бути ВИМІРНОЮ, тобто педагоги і школярі через оцінювання можуть з'ясувати на якому рівні ціль досягнута. На основі формувального оцінювання учні самостійно визначають прогалини у навчанні і разом з учителем намагаються їх усунути. Н-д, учитель обговорює зі школярами, яке вміння слід опанувати або вдосконалити, щоб розв'язати певну проблему. У такому разі оцінюватися буде рівень опанування цього вміння. Оцінювання стає зрозумілішим, якщо вчитель обговорює критерії з учнями. Що краще вони виписані, то зрозуміліші.

Наступний крок – це забезпечення зворотного зв'язку. Цей чинник безпосередньо впливає на мотивацію до навчання. Він дає змогу визначити учням, що вони робитимуть далі. Зворотний зв'язок у формувальному оцінюванні має бути зрозумілим і чітким, доброзичливим та своєчасним. Н-д, вчитель спостерігає за роботою групи і виявляє, що один учень захопив ініціативу і не дає змоги проявити себе іншим. Тоді педагог запитує в учасників, як вони розподілили обов'язки та що кожен планує зробити.

Зворотний зв'язок може надавати і вчитель, й однокласники. Зворотний зв'язок має бути позитивним, але це не означає, що учні не повинні знати про недоліки. Краще, щоб вони самі визначили, що потрібно поліпшити, на прохання вчителя. Хоча, імовірно, що під час взаємооцінювання учні надаватимуть одне одному поради. У будь-якому разі уникаємо критики, іронії або висміювання.

Мотивація учнів до взаємооцінювання та самооцінювання. Участь у взаємооцінюванні – важливий крок до опанування самооцінювання. Під час взаємооцінювання потрібно допомагати учням коректно висловлювати думку про результати роботи. Взаємооцінювання поліпшує соціальні та комунікативні здібності школярів. Завдяки взаємо- та самооцінюванню учні краще розуміють необхідність і роль оцінювання. Для ефективного оцінювання учні мають розуміти критерії, за якими оцінюватиму свою роботу. А ще важливі навички критичного мислення.

Не менш важливим етапом є коригування процесу навчання з огляду на результати оцінювання. Н-д, учитель запланував самостійну роботу, під час її виконання виявилось, що учні ще не готові до цього і потребують підтримки. Тоді педагог замінює індивідуальну роботу на парну або групову.

Пропонуємо розглянути окремі техніки формувального оцінювання для розширення діапазону інструментарію, який використовується педагогами для вимірювання навчального поступу учнів.

Самооцінювання

Розвиток навички самооцінювання – один із принципів формувального оцінювання. Адже за допомогою цієї навички учні можуть краще управляти власним навчанням. Учителям важливо зосереджувати увагу учнів не лише на успішності, а й на самопізнанні. Оцінювати себе – це не тільки вміння знаходити власні помилки, а й визначати власні перемоги.

Щоб самооцінювання було успішним, має втілитися 3 передумови. По-перше, учні мають бути мотивованими. По-друге, здійснювати самооцінювання слід за чіткими

критеріями. По-третє, завершувати самооцінювання потрібно зворотним зв'язком від учителя. Розгляньмо усні техніки самооцінювання.

Оцінювати себе можна за допомогою сигналів рукою або використанням кольорових фішок. Наприклад, техніки «Сигнали рукою» або «Світлофор»

Усна техніка самооцінювання «Спінер ідей» полягає у тому, що учитель створює спінер, розділений на 4 сектори з написами «Спрогнозуй», «Поясни», «Підсумуй», «Оціни». Після пояснення нового матеріалу вчитель крутить спінер та просить учнів відповісти на запитання залежно від місця зупинки спінера. Наприклад, спінер зупиняється на секторі «Підсумуй», тоді вчитель може сказати: «Назви ключові поняття, про які щойно йшлося».

Техніки самооцінювання, які можна здійснювати як усно, так і письмово.

Техніка «Трихвилинна пауза». Запишіть на дошці незавершені твердження. Запропонуйте учням обрати два або три з них і озвучити або записати з власним завершенням. Це можуть бути такі речення:

- Я змінив чи змінила своє ставлення до...
- Я дізнався чи дізналася більше про...
- Я здивувався чи здивувалася тому, що...
- Я відчув чи відчула...
- Я ставився чи ставилася до...

Техніка «Тижневий звіт». Наприкінці навчального тижня всі учні відповідають на такі запитання:

- Чого я навчилася чи навчився за тиждень?
- Що для мене залишилося нез'ясованим?
- Які запитання можна було б поставити учням, якби я була/був вчителькою/-ем?

Для цієї техніки можна використати бланк для самооцінювання.

САМООЦІНЮВАННЯ

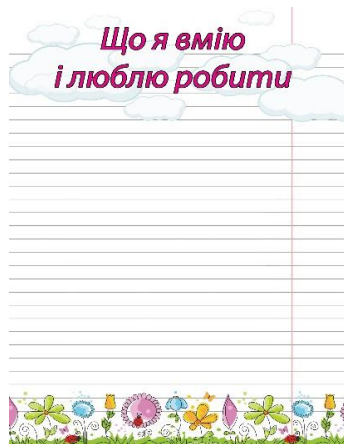
	Оціни свої знання та вміння	0-2 бали
1	Я активно працювала (працював)	
2	Я висловлював (висловлювала) власні думки	
3	Я давав (давала) повні відповіді на питання	
4	Я знав (знала) зміст прочитаного	
5	Я вмію описати героя	
6	Я задоволений (задоволена) своєю роботою	

Письмові техніки самооцінювання.

Техніку «Однохвилинне есе» використовують із метою представлення учнями зворотного зв'язку про вивчене з теми. Для написання есе вчитель може запитати: «Про що найголовніше ви дізналися сьогодні? Які питання залишилися для вас незрозумілими?»

Техніка «Портфоліо» – це підібрані учнем роботи із зазначенням дати, призначення яких – розповісти історію учнівських досягнень або поступу.

Із розвитком уміння здійснювати самооцінювання доцільно вчити дітей взаємооцінюванню. Важливо формувати в учнів уміння **коректно** висловлювати свою думку про результати роботи однокласників. Варто також учити їх, як давати поради щодо покращення цього результату. Взаємооцінювання може здійснюватися усно або письмово, в групі або парі. Розгляньмо усні техніки.

Техніка «Взаємоперевірка». Учитель пропонує учням обмінятися зошитами та перевірити виконане завдання за зразком або певними критеріями. А потім спільно обговорити сильні та слабкі сторони в роботах одне одного.

Техніка «Експертна оцінка». Для оцінювання використовуємо прийом «3, 2, 1» (три позитивні моменти, які сподобались у роботі; два уточнювальні запитання автору роботи; одна рекомендація від себе). Саме такий процес конструктивної критики навчить дітей оцінювати одне одного правильно, а не просто симпатизувати чи критикувати. Зауважте, інструкція до завдання має бути чітка. Обирайте критерій – дизайн, мовне оформлення. І вже на основі цих критеріїв експерти коментуватимуть роботи. Експертами можуть бути: учні, якщо попередньо опрацювали новий матеріал; реальні експерти (вчителі, батьки, запрошені спікери).

Поширеною **письмовою технікою** взаємооцінювання є «**Дві зірки і побажання**». Це техніка для оцінювання творчих робіт, творів, есе. Учитель пропонує перевірити роботу однокласника. Коли учні коментують роботи один одного, вони не виставляють оцінки, а вказують на два позитивні моменти – «дві зірки» – і на один момент, який потребує доопрацювання – «побажання».

Техніка «**Моя команда**». Учні виконують завдання, працюючи в групі. Потім педагог пропонує кожному з учасників визначитися, чи вдалося їм організувати спільну роботу під час виконання завдання. Також діти з'ясовують, що слід покращити наступного разу. Розширений перелік інструментів формувального оцінювання, рекомендований Міністерством освіти і науки України, наведено в Додатку 1.

Запропоновані приклади інструментів оцінювання здебільшого забезпечують вчителя зразками підтримки стратегії визначення навчальних потреб школярів та перевірки результатів. Висновкуючи, можемо зауважити,

що формувальне оцінювання:

- це не оцінка, а механізм формування навчального процесу;
- це інструмент підтримки, а не контролю;
- відбувається під час навчання і є його частиною;
- оцінює процес навчання;
- завжди є позитивним;
- індивідуалізоване;
- забезпечує зворотний зв'язок, який допомагає зрозуміти наступні кроки в навчанні;
- усвідомлення самим учнем дистанції між тим, чого він хоче досягти, і тим, де він знаходиться в даний момент;
- планування того, що учень повинен зробити, щоб цю дистанцію скоротити;
- зміцнює впевненість у тому, що можна поліпшити результати.

Список рекомендованої літератури

1. Роміцина Л.В. Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів з математики в Новій українській школі. Режим доступу: https://imso.zippo.net.ua/wp-content/uploads/2019/04/statja_20190404_1.pdf
2. Морзе Н. Використання цифрових технологій для формувального оцінювання / Н. Морзе, В. Вембер, М. Гладун // Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету. – 2019. – Вип. спецвип. – С.202-214. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/oeemu_2019_spetsvip.
3. Формувальне оцінювання як засіб підвищення ефективності освітнього процесу. Режим доступу: <https://vseosvita.ua/webinar/formuvalne-ocinuvanna-ak-zasib-pidvisenna-efektivnosti-osvitnogo-procesu-146.html>

Інструменти розвитку читацької грамотності у процесі реалізації мовно-літературної компетентності

Читання – це один з витоків мислення і розумового розвитку

(В. Сухомлинський)

Пріоритетною метою освіти у сучасній школі є розвиток особистості, готової до взаємодії зі світом, до самоосвіти та саморозвитку. Такий розвиток особистості учня передбачає особливі вимоги до всіх рівнів освіти. Особливе місце серед метапредметних універсальних навчальних дій займає читання та робота з інформацією. Успішне навчання у школі неможливе без сформованості у школярів читацької грамотності.

Формування читацької грамотності учнів – це одна з актуальних проблем сучасної освіти. В інформаційну епоху, де панує телебачення, комп'ютери, відеоігри, діти втрачають інтерес до читання. Тому так важливо сформувати в школярів навички критичного читання через організацію роботи з текстом. Навчити дітей правильного, усвідомленого, виразного читання, а головне любові до книги – важливе завдання сучасної школи.

Читацька грамотність сьогодні є також одним із найважливіших параметрів готовності до життя в сучасному суспільстві. Успішне навчання в початковій та основній школі неможливе без сформованості у здобувачів освіти читацької грамотності. Незважаючи на те, що питанням навчання читання в освіті завжди надавалося велике значення, розвиток читацької грамотності є новою галуззю для сучасної школи, яка вирішує завдання реалізації вимог Державного стандарту.

Важливою складовою початкової освіти є мовно-літературна освітня галузь, що включає українську мову, мови відповідних корінних народів і національних меншин, літератури, українську мову та літературу для корінних народів та національних меншин, іншомовну освіту. Тепер читання це не тільки процес, який є основним в початковій школі, але й стає навичкою, яку варто поліпшувати впродовж усього життя.

Ми говоримо про наскрізне вміння – читання з розумінням:

- вміння слухати, сприймати й відтворювати інформацію,
 - читати і розуміти прочитане,
 - орієнтуватись в особливостях текстів
 - уміти вести конструктивний діалог,
 - брати участь у дискусіях,
 - і що важливо переконувати і відстоювати свою точку зору, яка вона є раціональною
- висловлювати власні думки, міркування, погляди в усній і письмовій формах.

Словосполучення «читацька грамотність» з'явилося в контексті міжнародного тестування в 1991 р. У міжнародних дослідженнях PISA, поряд з визначенням рівня математичних та природничо-наукових умінь (або компетенцій) учнів, вивчаються й читацькі вміння. Усі названі компетенції визначаються як математична, природничо-наукова і цікава для нас читацька грамотність. Визначення читання та читацької грамотності змінювалися з часом, відображаючи зміни в суспільстві, економіці, культурі й техніці. У дослідженні PISA поняття «читацька грамотність» визначено як розуміння, використання, оцінювання, осмислення писемних текстів і виявлення зацікавленості ними з метою досягнення певних цілей, розширення своїх знань і розвитку читацького потенціалу, готовності до активної участі в житті суспільства.

Останніми роками науковці пишуть про феномени читання дітей: «зісковзування погляду», «розбите дзеркало». (Гич Г. М., 2019). Перший проявляється у тому, що очі читача постійно «сковзять» по сторінці, опускаючись донизу і текст не читається уважно, а очі

«вибирають» лише частину рядка. Тобто діти «нового покоління» сприймають будь-який текст як готову картинку.

Проблема читання в епоху мультимедіа – це проблема адаптації людського мозку до автоматизації, відповідно читацька поведінка сучасної дитини пов'язана зі змінами сприйняття текстів, переважання «швидкого читання» над повільним, вдумливим читанням, звичкою до постійних перемикань між різними текстами, між текстами і діями.

Опанування навичками читацької грамотності має велике значення для подальшого розвитку та для успішного навчання здобувачів освіти. Важливо навчити школярів повноцінно сприймати прочитане, емоційно відгукуватися, висловлювати свою думку і поважати думку співрозмовника.

Учні повинні освоїти прийоми пошуку потрібної інформації, оволодіти алгоритмами основних навчальних дій (поділ тексту на частини, складання плану, знаходження засобів художньої виразності та ін.), спрямованих на формування читацької грамотності.

Освітні досягнення з підвищення читацької грамотності школярів передбачають:

1) особистісні результати – сформованість ціннісного ставлення до читання; вдосконалення читацьких навичок; розвиток естетичного смаку; формування розвиваючого кола читання;

2) метапредметні результати – вміння ефективно використовувати різні джерела; об'єктивно оцінювати достовірність та значимість інформації; освоїти досвід проєктної діяльності;

3) предметні результати – рівень засвоєння матеріалу, достатній для продовження навчання у цій галузі та рішення певного кола проблем у соціальній практиці.

Щоб залучити учнів до свідомого читання, можна ознайомити їх із різними техніками. Техніка **«Знімати вершки з тексту»** (англійською «skimming») — це швидко переглядати текст із метою зрозуміти його загальні ідеї і структуру. Тобто потрібно не читати всю інформацію, а звернути увагу на окремі елементи — заголовки, виділення, дати. А вже після цього визначити, які частини тексту, варті того, щоб ознайомитися з ними детальніше.

Сканувати текст означає шукати в ньому якусь специфічну інформацію — конкретне слово, визначення, дату. Тобто спочатку швидко переглядають текст і, коли натрапляють на потрібне, перечитують частину тексту ретельно. Сканування нагадує прокручування новинної стрічки чи стрічки в соцмережах. Як бачимо, ці дві техніки призначені для того, щоб заощадити час і уникнути марного читання. Проте, окрім них, виділяють низку технік ефективного читання, які допомагають ознайомитися з усім текстом, зробити висновки і якомога краще запам'ятати ідеї. Наприклад, **критичне читання** (оцінювати слабкі й сильні сторони ідей тексту), **інтенсивне читання** (підкреслювати, робити нотатки, перечитувати), **техніка запитань** (ставити запитання до різних аспектів тексту — структури, змісту, стилю).

Означимо кілька можливих шляхів розв'язання досліджуваної нами проблеми.

1. Головною метою читання є допомога учневі в його саморозвитку, самореалізації, розумінні себе, світу, себе у світі.

2. Читання повинно приносити радість і задоволення.

3. Увага має зосереджуватися на естетичній функції тексту. Позбуваємося моралізаторства, нав'язування моральних оцінок художнього твору.

4. Відправною «точкою» на шляху учня до твору визначаємо його суб'єктний досвід, задіяння якого на всіх етапах читацької діяльності - передчитання, читання, післячитання – забезпечує основу для розвитку особистісних інтересів.

5. У пошуках нових підходів до читання застосовуємо сучасні наукові досягнення феноменології, герменевтики, рецептивної естетики, методики. Тракуємо читання як співтворчість автора і читача. При цьому важливим є створення умов для власної творчості учня.

6. Реалізація вищезначеної мети потребує зосередження уваги на питаннях формування суб'єктності учня-читача, який:

а) усвідомлює свою діяльність і обирає ціль читання залежно від особливостей тексту і поставлених завдань;

б) знає свої особливості як читача і має сформований читацький ідеал, до якого прагне;

в) володіє управлінським циклом (цілевизначення, планування, організація читацької діяльності, її рефлексія й оцінка);

г) проявляє читацьку гнучкість, вносить, за потреби, зміни у заплановане;

д) володіє різноманітними читацькими стратегіями і добирає їх залежно від цілей читання.

7. Ключовою ланкою, яка потребує уваги і докладання зусиль у формуванні читацьких умінь і прагнення до читання, має бути основна школа.

8. Під час вивчення художніх творів учитель має враховувати не лише вікові й індивідуальні особливості учнів, а й психологію тексту, його сприймання, читацької діяльності. Важливою умовою забезпечення діалогічності уроку літератури є позиціонування вчителем себе насамперед як читача.

Список літератури

1. Бондаренко Н. В. Читацька грамотність українського учнівства: акценти PISA-2018. Український педагогічний журнал. 2020. № 2. С. 96–103.

2. Бондаренко Н. В. Читацька грамотність: порядок денний для України. Шкільна літературна освіта: традиції і новаторство. VIII Волошинські читання: зб. тез всеукр. наук. практ. конф. / [за заг. ред. Т. О. Яценко]. Київ: УОВЦ Оріон», 2020. С. 72–77. <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720517>

3. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 / [кол. авт.: М. Мазорчук (осн. авт.), Т. Вакуленко, В. Терещенко, Г. Бичко, К. Шумова, С. Раков, В. Горох та ін.]. Київ: УЦОЯО, 2019. 439 с.

4. Проблема читання в сучасному інформаційному суспільстві: матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 12 верес. 2019 р. / Ін-т педагогіки НАПН України; за заг. ред. Т. О. Яценко. Київ: УОВЦ «Оріон», 2019. 122 с.

Електронні освітні ресурси як важливий складник освітнього середовища педагогів

Учитель третього тисячоліття – це дослідник: йому важливо добре орієнтуватися в широкій фаховій інформації, знати сучасні наукові концепції, вміти залучати до наукового пошуку учнівську молодь.

Учитель-словесник як творець духовного світу юних особистостей сьогодні постає перед учнями неповторною індивідуальністю, яка має фундаментальні знання з мовно-літературної освітньої галузі в поєднанні з традиціями національного виховання, вважає їх часткою свого світогляду і світосприйняття, характеризується розвиненим мисленням, інтелектом, мовленнєвою пам'яттю, мовним чуттям. Такий учитель є культуромовною особистістю.

Сучасному вчителю вже недостатньо просто мати глибокі предметні знання, володіти практичними вміннями та навичками. Йому необхідно творчо використовувати набуті знання в нестандартній змінній ситуації, виявляти конструктивність в організації і плануванні освітнього процесу.

Для ефективного функціонування системи освіти (регіональної, національної) важливого значення набуває активне використання міжнародних джерел та вебресурсів в інформаційному забезпеченні освіти, оптимальне впровадження комунікаційних технологій в освітній процес. Одним із важливих чинників їх використання в системі освіти є інформаційна компетентність педагога. Глобальна комп'ютерна мережа «Інтернет» відкриває реальні можливості для неперервної освіти, тобто навчання впродовж усього життя, що стало ключовою ідеєю розвитку сучасної системи освіти різних країн світу, повсякденного співробітництва педагогів, закладів освіти, інших установ в Україні та за її межами.

В умовах реформування освіти особливе значення має організація інформаційної освіти педагогів. Із цією метою КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради» створив та розмістив на **власному сайті** (<http://surl.li/cifxl>) **інформаційно-методичний кластер «НУШ: базова середня освіта»**, який ознайомить освітян не лише Черкаської області, а й усієї України із матеріалами щодо викладання предметів усіх освітніх галузей, визначених Державним стандартом базової середньої освіти, зокрема й мовно-літературної.

Уся інформація для вчителів української мови і літератури та зарубіжної літератури розподілена за тематичними розділами (сторінками):

- ✓ Державний стандарт базової середньої освіти (мовно-літературна освітня галузь).
- ✓ Модельні навчальні програми.
- ✓ Підручники.
- ✓ Концептуальні підходи до викладання предметів мовно-літературної освітньої галузі.
- ✓ Особливості оцінювання навчальних досягнень учнів.
- ✓ Методичні матеріали для викладання предметів мовно-літературної освітньої галузі.

На сторінці «Державний стандарт базової середньої освіти (мовно-літературна освітня галузь: українська мова і література, зарубіжна література)» розміщено інформацію про Державний стандарт базової середньої освіти, який затверджений Постановою КМУ України № 898 від 30 вересня 2020 р. і який визначає вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей учнів. Державний стандарт відкриває можливість вибору та створення власного навчального забезпечення освітнього процесу, що

передбачає реалізацію ідеї інтеграції, дослідницький підхід до формування умінь, конструювання знань, а не їх відтворення, організацію пошуку інформації з різних джерел, розвиток критичного мислення, творчості тощо.

Сторінка «Модельні навчальні програми» презентує 11 модельних навчальних програм для адаптаційного періоду (5–6 класи), рекомендованих до використання Міністерством освіти і науки України: з української мови, української літератури, зарубіжної літератури та інтегрований мовно-літературний курс. Програми базуються на очікуваних результатах, зафіксованих у Державному стандарті базової середньої освіти. Кожна з них містить медіаінформаційні аспекти.

Наступна сторінка (<http://surl.li/cnute>) розміщує інформацію про підручники для 5 класу. **Розділ «Підручники»** презентує 31 підручник мовно-літературної освітньої галузі, що отримав гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України».

Розділ «Концептуальні підходи до викладання предметів мовно-літературної освітньої галузі» (<http://surl.li/cnuuf>) містить інформацію про такі посібники:

➤ «Робота з текстом як стимулюючий засіб формування ключових компетентностей».

У посібнику подані зразки різних технологій, прийомів та методів навчання на уроках української мови та літератури, які сприятимуть формуванню ключових компетентностей учнів; визначені перспективи та можливості сучасних технологій в процесі навчання учнів середньої та старшої ланки; продемонстровано переваги інтеграції дисциплін суспільно-гуманітарного та природничо-математичного циклу як стимулюючого засобу пізнавальної діяльності здобувачів освіти.

➤ «Зразки компетентнісних завдань із базових предметів для 5-го класу НУШ».

У методичному посібнику подано зразки компетентнісних завдань із базових предметів у 5-му класі Нової української школи: української мови та літератури, зарубіжної літератури, вступу до історії та громадянської освіти, математики, інформатики та інтегрованого курсу «Пізнаємо природу». Запропоновані у посібнику завдання спрямовані на розвиток у п'ятикласників 11 ключових компетентностей та спільних для них умінь, визначених у «Законі про освіту».

Завдання носять творчий, конструктивний, дослідницький характер та ґрунтуються на проблемному і діяльнісному підходах.

У розділі «**Особливості оцінювання навчальних досягнень учнів**» розміщено методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту в нових умовах (відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти).

Розділ «Методичні матеріали для викладання предметів мовно-літературної освітньої галузі» презентує орієнтовне календарно-тематичне планування, хрестоматію та методичні матеріали для вчителів до модельної навчальної програми «Українська література 5-6 класи» (авт. Архипова В.П., Січкара С.І., Шило С.Б.). Педагоги можуть ознайомитися із матеріалами НУШ на сайті інституту (<http://surl.li/ccjbj> <http://surl.li/cisyf>)

Пілотування НУШ

Як відомо, з 1 вересня 2021 року НУШ стартувала в чотирьох пілотних закладах області. Більше ста шкіл України стали учасниками інноваційного освітнього проєкту всеукраїнського рівня за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти» відповідно до законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р), Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 8.

У закладах освіти не лише Черкаській області, а й всієї України було здійснено організацію освітньої діяльності таким чином, аби впроваджувати нові стандарти освіти. Тож у методичному арсеналі педагогів мовно-літературної освітньої галузі вже є певні напрацювання, адже вчителі пілотних 5 класів охоче діляться власним досвідом роботи.

Пропонуємо ознайомитися із матеріалами з досвіду роботи вчителів пілотних класів навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №3-колегіум» Смілянської міської ради, Золотоніської гімназії ім. С.Д. Скляренка Золотоніської міської ради та Золотоніської спеціалізованої школи № 2 інформаційних технологій Золотоніської міської ради.

Пілотування у **Навчально-виховному комплексі «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №3-колегіум» Смілянської міської ради** з мовно-літературної освітньої галузі здійснювали педагоги – Калашник Наталія Балатівна, учитель зарубіжної літератури; Павлик Світлана Дем'янівна, учитель української мови та літератури; Шевченко Жанна Володимирівна, учитель української мови та літератури.

Навчальним планом закладу на вивчення предметів мовно-літературної освітньої галузі передбачено таку кількість годин: українська мова – 4 години, українська література – 2 години, зарубіжна література – 1,5 години.

Педагогами школи була здійснена апробація навчального посібника «Українська мова. 5 клас» (авт. Заболотний О.В., Заболотний В.В., Попова Т.Д.) і Модельної навчальної програми «Українська мова. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Заболотний О. В., Заболотний В. В., Лавринчук В. П., Плівачук К. В., Попова Т. Д.), яка ґрунтується на засадах цінностей українського народу, особистісно зорієнтованого, компетентнісного, аксіологічного, діяльнісного, інтегративного підходів.

Структура: «Очікувані результати», «Зміст навчального предмета», «Види навчальної діяльності».

Мета: формування компетентного мовця, національно свідомої духовно багатой мовної особистості.

Пріоритет викладання предмета: плекання української ідентичності, мова стає зрозумілішою і швидше засвоюється дітьми, коли в основу її вивчення покласти принцип народності: прищепити любов до мови, слова через використання всіх видів і жанрів народної творчості, засвоєння учнями народного мовленнєвого етикету.

Особливості: для зручності виокремлено види діяльності, які мають здійснюватися на традиційних уроках розвитку мовлення.

Працюючи за підручником О. Заболотного, вчителі отримали велике задоволення, адже у ньому доступно і компактно викладено теоретичний матеріал, дуже багато різних вправ і завдань (завдання підвищеної складності, з розвитку мовлення, з елементами дослідження, конкурсного характеру, завдання з додатковими джерелами).

Цікавими для учнів стали такі рубрики підручника, як: «Ситуація», «Пригадаймо», «Зверніть увагу», «Чому так?», «Попрацюйте в парах», «Готуємося до тематичного

оцінювання». Особливою є рубрика «Проект». Діти об'єднуються у групи, готують різні цікаві завдання, а потім презентують їх. Зазвичай, такі проекти проводяться в кінці вивчення теми чи розділу. Але радимо вчителю ще на початку роботи ознайомити учнів із завданнями, щоб діти протягом кількох уроків мали час добре підготуватися. Дуже добре, що це групова форма роботи. Але під час дистанційного навчання можна скоригувати окремі завдання для індивідуальної роботи, щоб протягом онлайн-зустрічі кожен міг представити свій виступ.

Готуючись до уроків української мови, розуміємо, що потрібно не просто привернути увагу учнів до вивчення нового матеріалу, а ще й стимулювати їх до подальшого поглиблення знань. Адже сучасні діти губляться серед інформаційного шуму, тому якщо розказані вчителем факти одразу не зачепили, вони автоматично потрапляють до категорії нецікавих. І чесно кажучи, не завжди учні вважають українську мову легким або цікавим предметом, оскільки потрібно вчити багато правил та винятків. Але якщо кожен урок починати неординарно, змінюючи постійно його форму проведення (урок-лекція, урок-практикум, урок-залік, урок-змагання, урок-екскурсія, контрольна робота), тип (урок вивчення нового матеріалу, урок закріплення знань, навичок, умінь, урок перевірки первинного розуміння й умінь застосування на практиці теоретичних знань, комбінований, урок комплексного застосування знань, умінь, навичок учнів, урок контролю знань учнів), то діти не стомлюватимуться від одноманітності, у них виникатиме інтерес прийти на урок, щоб зрозуміти, що їх чекає сьогодні. А різні методи і прийоми навчання на кожному з етапів уроку позбавлять його одноманітності.

На уроках української мови використовуємо різні прийоми. Наприклад, під час вивчення теми «Апостроф» застосовуємо прийом «Складання алгоритму». Діти читають правило. А потім на його основі намагаються скласти алгоритм за поданим зразком. Так само потім цей прийом учні легко використовують під час вивчення пунктограми «Кома між частинами складного речення».

Прийом «Павучок» допомагає засвоїти нові знання. Як ніжки павука, добираємо до нового поняття його ознаки чи характеристики. Наприклад, «Звертання» – слово або сполучення слів; називає того, до кого звертається; не є членом речення; може стояти на початку, в середині та в кінці речення; виділяється комами; може виділятися знаком оклику.

Метод «Сторітелінг» допомагає вчителю зацікавити учнів до вивчення нової теми, сприяє легкому засвоєнню матеріалу, розвиває їхню творчу уяву, акторські здібності. Наприклад, під час вивчення теми «Звертання» п'ятикласникам можна запропонувати таку цікаву історію:

«Єгор вже давно нудьгував біля свого будинку. Він сидів і думав над тим, що не має друзів у дворі. Та в класі з ним чомусь неохоче спілкуються. У чому причина? Охайний, чемний, дисциплінований. Але любить і побігати, і в ігри пограти, і пожартувати. Але... Та ось Єгор побачив хлопців біля першого під'їзду. «Агов! – радо загукав він. – Я тут теж сиджу! Зуляймо в чогось разом!» Але хлопці пройшли повз нього, обговорюючи якісь свої проблеми.

Через деякий час до його будинку підійшли однокласники. «Чуєте! Чуєте! Я так радий вас бачити! Хочу з вами поспілкуватися!» – знову голосно загукав Єгор. Хлопці глянули на нього, але пройшли далі мовчки.

«Що я роблю не так, – думав Єгор, – може, не так гукаю...» Ось до будинку наближався Нікіта, сусід із другого поверху. Єгор зрадів і загукав до нього: «Ти, гей, ти! Придумаймо разом розвагу – веселіше обом буде!» Але і Нікіта ніяк не відреагував на слова Єгора. Той опустив голову, похнюпився і тихо пішов додому...

Удома мама, почувши історію, запитала сина: «Може, ти неправильно, сину, звертався до дітей?» Єгор тільки низив плечима».

Виявити свою творчість учитель може при складанні для учнів лінгвістичних задач, які роблять урок цікавим і неординарним. Ось приклад однієї із них під час вивчення п'ятикласниками розділу «Фонетика»:

«У Маргарити день народження. На це свято вона запросила своїх найкращих друзів: Анастасію, Вероніку, Альфреда, Іллю, Ярослава, Юлію, В'ячеслава, Єфросинію, Ольгу, Дзвениславу й Альбіну. Але дівчатка й хлопчики майже завжди починали сваритись, обираючи місце за столом. Тому Маргарита цього разу вирішила підійти до вирішення проблеми творчо. Вона запропонувала друзям згадати вивчену тему з української мови «Фонетика» і зайняти місця за столом таким чином: по праву сторону від неї сядуть ті, чий імена мають більше букв, ніж звуків; по ліву – навпаки.

Назви імена друзів Маргарити з правої сторони і з лівої. Кого вона посадить навпроти себе?

Якщо ти правильно вкажеш місце кожного, то отримаєш по 1 балу. Так ти набереш 11 балів за правильну відповідь. А ще 1 бал ти можеш отримати за правильне пояснення свого рішення. Успіхів тобі!»

Відповідь:

Справа: Альфред, Ілля, Ольга, Альбіна, Дзвенислава.

Зліва: Анастасія, Ярослав, Юлія, В'ячеслав, Єфросинія.

Навпроти: Вероніка (однакова кількість букв і звуків).

«Хмара слів» (або хмара тегів, зважений список) – ще один метод, доречний для використання на уроці української мови. Це візуальне відтворення списку слів, категорій, міток чи ярликів на єдиному спільному зображенні, який успішно можна використати в навчальній роботі. За допомогою «хмари слів» можна візуально відтворити певний матеріал у цікавий, незвичний спосіб та сприяти швидкому запам'ятовуванню інформації.

Використання «хмари слів» допустимо на всіх етапах роботи на уроці: на початковому етапі, на етапі закріплення та контролю. Також можна організувати роботу з цим методом фронтально, індивідуально і в групах.

«Знайди помилку» – прийом, що допомагає працювати над грамотністю учнів. Зачитується (виноситься на дошку) текст із помилками, учням пропонується їх виправити та аргументувати свою думку.

Сучасні методи і методичні прийоми навчання мови створювалися і вироблялися багатовіковими традиціями вітчизняної школи, тому для вчителя-словесника сьогодні необхідним є всебічний аналіз усієї системи методів навчання предмета, виявлення ще не використаних резервів для розв'язання завдань, що стоять перед школою. Але найголовніше – продемонструвати індивідуальність, творчість і небайдуже ставлення до улюбленої роботи.

Здійснено апробацію навчальних матеріалів для учнів 5 класу закладів загальної середньої освіти «Українська література» (автори Чумарна М. І., Пастушенко Н. М.) за модельною навчальною програмою «Українська література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Чумарна М. І., Пастушенко Н. М.), яка ґрунтується на комунікативному підході до художнього тексту в 5-6 класах. Це насамперед аналіз комунікативної взаємодії (діалогів) персонажів, ситуацій спілкування, мети і позицій мовців, комунікативних намірів співрозмовників (персонажів) тощо.

«Очікувані результати»: відображено внесок української літератури в реалізацію компетентнісного потенціалу мовно-літературної освітньої галузі, зокрема формування ставлень.

«Пропонований зміст навчального предмета»: тексти творів для обов'язкового вивчення та на вибір учителя.

«Види навчальної діяльності»: відображають об'єднані під назвою «обговорення емоційно-ціннісного ставлення до прочитаного та впливу твору на читача.

Мета: розвиток читацької грамотності, збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, формування мотивації до читання, ціннісних орієнтацій і ставлень, творчої самореалізації, гуманістичного світогляду учнів для духовного, культурного та національного самовираження.

Пріоритет викладання предмета: сприяє формуванню духовно-ціннісних орієнтацій учня, культурно-пізнавальних інтересів, художнього смаку.

Література розширює обрії пізнання світу через ознайомлення зі скарбами народної мудрості та звичаєвої культури. Сприймання літературного твору розвиває комунікативні і творчі вміння, у спілкуванні учні набувають емоційно-ціннісного досвіду, поглиблюють погляди на світ.

Особливості:

1. Раціонально поєднано літературну традицію з текстами сучасної молодіжної літератури.

2. У колонці «Зміст» виділено підрубрики «Теорія літератури – ТЛ», «Міжпредметні зв'язки – МЗ», «Мистецький контекст – МК» «Життєві цінності – ЖЦ».

3. Уперше до програми з української літератури вводиться поняття «медіатекст».

4. На розсуд учителя розподіляються години на повторення та узагальнення, розвиток мовлення, позакласне читання, літературу рідного краю.

У навчальних матеріалах із української літератури використано такі види робіт: «Розмірковуємо на прочитанім», «Працюємо в групі», «Електронний додаток для допитливих», «Теорія літератури», «Розвиваємо творчість», «Збагачуємо мовлення».

Цікавою для учнів є рубрика «Підказки Вікі-Всезнайки», з якої діти дізнаються багато чого нового та отримують привід до роздумів. У підручнику пропонуються посилання на аудіоверсії запропонованих текстів для опрацювання, мультсеріали, цікаві факти та фото. Багато уваги приділено термінам та словам, які можуть викликати труднощі у з'ясуванні їхнього лексичного значення у п'ятикласників.

Перевірити рівень засвоєних знань учнів на уроках української літератури допомагають такі методи, як:

«Ти – мені, я – тобі». Наприклад, один учень називає письменника, інший – його твори.

«Ланцюг запитань». Один учень ставить запитання за змістом твору. Хто дає на нього правильну відповідь, той і отримує право поставити своє запитання. Так утворюється ланцюжок запитань і відповідей.

«Сам собі складаю запитання». Учень повинен сам собі поставити запитання до твору і дати на них відповіді. Можна додатково зорієнтувати його: ставити запитання до окремої частини чи до всього твору. Ця вправа дає можливість учням самостійно перевірити свої знання з теми уроку.

«Знайди спільне». Учня перераховуються назви творів і пропонується визначити слово, яке є спільним для них. Додатково можна запропонувати авторів текстів.

Метод «Займи позицію». В основі цього методу – дискусія. Перед учнями ставиться проблема і пропонується висловити свою думку щодо неї. Ті, чий погляд збігається, об'єднуються в групи. Якщо представники протилежної групи були більш переконливими, то опоненти можуть змінити свою позицію і перейти до іншої групи.

«Вузлик на пам'ять». Щоб краще запам'ятати та відтворити новий матеріал, пропонуємо учням скласти словничок із ключових слів.

Вибір методів та прийомів під час вивчення української літератури необхідно здійснювати в процесі підготовки до уроку, враховуючи його дидактичну мету, характер змісту навчального матеріалу, рівень знань учнів. Щоб успішно оволодіти оптимальним вибором методів і прийомів, слід глибоко осмислити склад, структуру, функції кожного з них і можливості застосування.

Велику увагу вчитель повинен приділити розвитку творчих здібностей учнів. Для цього п'ятикласникам можна запропонувати написати «Твір за метафорою». Учня пропонується слово-тема з твору, що вивчається, і за шістьма характеристиками вони мають метафорично охарактеризувати його. Цей вид роботи, по-перше, поглиблює знання п'ятикласників про метафору. По-друге, кожен із них прагне виділитись особистісно. Кожен,

демонструючи свій варіант такого твору, може продемонструвати рівень своєї творчості та фантазії.

«Хмари» слів на уроках української літератури допомагають не лише їх урізноманітнити, а ще й ілюструвати необхідними для роботи лексичним матеріалом. Наводимо тільки деякі варіанти використання «хмар слів». Кожен вчитель може додати до свого арсеналу вправ найрізноманітніші ідеї. Хмари слів, запропоновані нами, створені з допомогою сервісу Word Art. Він легкий у використанні, дозволяє змінювати кольорову гаму, шрифт, розташування та напрямок слів і має досить великий набір шаблонів.

Також почали опановувати онлайн-сервіс Answergarden, який надає можливість будувати спільну «хмаринку» слів у реальному часі, на відміну від ресурсу Word Art, що дозволяє створювати тільки авторські проекти для навчальних цілей із «хмарами» слів. AnswerGarden може стати помічником як при дистанційному, так і навчанні офлайн. Крім того, доступ до інструменту зручний як з комп'ютеру, так і з мобільного телефону.

Гра «Режисери» надихає учнів продемонструвати свої акторські та творчі здібності. Діти можуть продемонструвати своє бачення твору або продовжити його.

Після опрацювання твору можна використати стратегію критичного мислення «РАФТ». Діти обирають роль, від імені якої писатимуть твір, аудиторію, для якої вони творитимуть, формат (жанр), та тему свого повідомлення. Один і той же прочитаний твір таким чином можна буде почути на різні теми, у певному жанрі та від обраної особи. Такий вид роботи дуже цікавий, але щоб справитися з таким завданням, необхідно обов'язково добре знати зміст твору. Тому «РАФТ» на уроці літератури спонукатиме дітей до прочитання текстів.

Надзвичайно важливо навчити дітей любити українську культуру, досконало вивчати літературу нашого народу, бачити прекрасне, тонко сприймати навколишній світ, правильно й образно висловлювати думки.

У власній освітній діяльності щодо оцінювання навчальних досягнень учнів орієнтувались на «Методичні рекомендації щодо особливостей організації освітнього процесу у першому (адаптивному) циклі / 5 класах ЗЗСО за Державним стандартом базової середньої освіти в умовах реалізації концепції «Нова українська школа» (лист МОНУ від 06.08.2021 №4.5/2303-21), у яких зазначено, що мета системи оцінювання – допомогти вчителю конкретизувати навчальні досягнення учнів і надати необхідні інструменти для впровадження об'єктивного й справедливого оцінювання результатів навчання.

В оцінюванні навчальних досягнень учнів педагоги застосовували формувальне оцінювання (оцінювання для навчання) та підсумкове (семестрове, річне).

Поточне формувальне оцінювання здійснювали з метою допомогти учням усвідомити способи досягнення кращих результатів навчання. Підсумкове оцінювання здійснювали з метою отримання даних про рівень досягнення учнями результатів навчання програми або окремих освітніх компонентів. Окрім поточного формувального та підсумкового (семестрового, річного) оцінювання, здійснювали проміжне бальне оцінювання результатів навчання.

Інформували учнів про критерії оцінювання, за якими буде визначено рівень їхніх навчальних досягнень, на кінець навчального семестру та року, впроваджували поступове залучення учнів до вироблення критеріїв оцінювання результатів окремих видів навчальної діяльності, надавали учням зворотний зв'язок щодо їхніх навчальних досягнень відповідно до визначених цілей, акцентували увагу лише на позитивній динаміці досягнень учня / учениці. Труднощі в навчанні обговорювали з учнями індивідуально. Зворотний зв'язок надавали у письмовій, усній або електронній формі, залежно від дидактичної мети й виду навчальної діяльності.

Семестрове оцінювання здійснювали з урахуванням різних видів навчальної діяльності, які мали місце протягом семестру, та динаміки особистих навчальних досягнень

учня / учениці. Також у свідоцтві досягнень фіксували на кінець семестру та року такі результати з української мови, української літератури та зарубіжної літератури:

- Сприймає усну інформацію на слух / Аудіювання
- Усно взаємодіє та висловлюється / Говоріння
- Сприймає письмові тексти / Читання
- Письмово взаємодіє та висловлюється / Письмо

Річне оцінювання здійснювали на основі семестрових або скоригованих семестрових оцінок. Для визначення річної оцінки враховували динаміку особистих навчальних досягнень учня / учениці протягом року.

Для успішного застосування формульованого оцінювання навчальний процес організовували у такий спосіб, щоб спонукати кожного учня бути активним його учасником, а не пасивним «отримувачем» знань і оцінок.

Обов'язкова частина формульованого оцінювання — це зворотний зв'язок. Зокрема у вигляді усних і письмових коментарів. Для надання зворотного зв'язку, який підтримає учнів у навчанні та вкаже напрям для розвитку використовували такі вербальні шаблони (запропоновані в онлайн-курсі «Оцінювання без знецінювання», розробленому фінським проектом «Навчаємось разом» спільно зі студією онлайн-освіти EdEra за фінансової підтримки Європейського Союзу й Міністерства закордонних справ Фінляндії та підтримки Міністерства освіти і науки України):

Перевір це завдання.

Значно краще.

Прекрасна робота!

Тут сховалася помилка.

Ти робиш значні успіхи.

Цікаве рішення!

Спробуй це раз розв'язати це завдання.

Це завдання вдалося найкраще.

Цікава думка!

Ти вдосконалюєшся.

Оригінально!

Уважніше, будь ласка.

Набагато краще.

Бездоганна робота!

Спробуй самостійно знайти помилку.

Ти рухаєшся в правильному напрямку.

Я тобою пишаюсь!

Не все вдалося, наступного разу буде краще.

Є прогрес!

Ідеально виконано!

Я в тебе вірю!

Ти зростаєш над собою.

Краще не буває!

Треба ще раз повторити цю тему

Щоразу краще! Гарний результат!

Треба повправлятися ще.

Це успіх, вітаю!

Ми досягли поставлених цілей!

Треба попрацювати додатково над такими завданнями.

Це твоя перемога!

Виконано все бездоганно!

Є над чим працювати, я тобі допоможу.

Вітаю, тепер ти це розумієш!

Це дуже цікавий спосіб!

У формульованні оцінюванні, зокрема для самооцінювання та взаємооцінювання, використовували такі інструменти:

1. Відповідь хором.
2. Доповни думку.
3. Візьми і передай.
4. Есе «хвилинка».
5. Збір ідей.
6. Перефразування.
7. Перевірка неправильного розуміння.
8. Підсумок одним реченням.
9. Подумай – запиши – обговори в парі – поділися.
10. Спостереження.
11. Сортування слів.
12. Хрестики-нулики.
13. Інтелект-карта.
14. Сигнали руками.
15. Кластер.
16. Сторітелінг.
17. Онлайнві тести, вікторини, інтерактивні вправи.

Одним із найцікавіших та найсучасніших варіантів здійснення формульованого оцінювання є використання численних сервісів для проведення діагностувальних робіт, опитування, тестування та ігор. Найчастіше ми використовували такі платформи: НаУрок, Classtime, Wordwall, Learningapps, Kahoot, OnlineTestPad, та багато інших.

Формульоване оцінювання здійснювали в процесі навчання для того, щоб з'ясувати, чи успішно учні справляються, а також визначити, як необхідно будувати процес навчання в подальшому.

Найцікавіші прийоми формульованого оцінювання, які було використано:

Техніка «Помилкові твердження» полягає в тому, що педагог навмисне дає учням типові помилкові поняття або передбачувані помилкові судження, а потім просить учнів висловити свою згоду або незгоду зі сказаним і пояснити свою точку зору. При цьому можна використовувати звичайну дошку, проговорювати ці судження усно, використовувати створену заздалегідь онлайнву спільну дошку, спільний документ чи презентацію, онлайнві картки тощо.

Техніка «Формульоване опитування» – це форма перевірки знань учнів, коли вчитель ставить запитання, які дозволяють дитині проаналізувати, узагальнити, зробити висновки з пройденого матеріалу. Наприклад:

- Як _____ схожі або відрізняються від _____?
- Що неправильно в _____?
- Який висновок ти можеш зробити _____?
- Що ти пропонуєш зробити _____?
- Які критерії ти б використовував для оцінки _____? і т. п.

Техніка «Трихвилинна пауза». Педагог надає учням можливість обміркувати поняття, ідеї заняття, зв'язати з попереднім матеріалом, знаннями і досвідом, а також з'ясувати незрозумілі моменти.

- Я змінив своє ставлення до ...
- Я дізнався більше про ...
- Я здивувався тому, що ...

- Я відчув ...
- Я ставився ...

Використання методики «Тижневі звіти» дозволяє забезпечувати швидкий зворотний зв'язок, за допомогою якого учні повідомляють, чого вони навчилися за тиждень і які труднощі у них виникли. «Тижневі звіти» – це опитувальні листи, які учні заповнюють один раз на тиждень, відповідаючи на три запитання:

- Чому я навчився за цей тиждень?
- Які питання залишилися для мене незрозумілими?
- Які запитання я поставив би учням, якби я був учителем, щоб перевірити, чи зрозуміли вони матеріал?

Техніка «Сигнали рукою». Учитель зупиняє пояснення і просить учнів показувати йому сигнали рукою, які свідчать про розуміння або нерозуміння матеріалу. Для цього вчитель заздалегідь домовляється з учнями про ці сигнали:

- Я розумію _____ і можу пояснити (великий палець руки спрямований вгору).
- Я все ще не розумію _____ (великий палець руки спрямований вбік).
- Я не зовсім впевнений в _____ (помахати рукою).

Подивившись на сигнали, учитель пропонує деяким учням висловитися:

- тим, хто не зрозумів, ставить питання: «Що саме вам незрозуміло?»;
- слово надається тим, хто не дуже впевнений у правильності відповіді;
- слово надається тим, хто все зрозумів.

За підсумками отриманих відповідей учитель приймає рішення або про повторне вивчення, закріплення теми, або про продовження вивчення теми. У разі повторного пояснення, закріплення теми ми використовували ще одну перевірочну роботу для того, щоб зрозуміти, чи відбуваються зміни в розумінні теми в учнів, які відчувають проблеми, і визначити свої кроки щодо подальшої роботи.

Здійснено апробацію **Модельної навчальної програми «Зарубіжна література. 5-6 класи»** для закладів загальної середньої освіти (авт. Ніколенко О., Ісаєва О., Клименко Ж., Мацевко-Бекерська Л., Юлдашева Л., Рудницька Н., Туряниця В., Тіхоненко С., Вітко М., Джангобекова Т.)

Нова українська школа має стати для сучасного юного покоління ШКОЛОЮ РАДОСТІ, зорієнтованою на діяльнісне навчання, гармонійний розвиток і моральне виховання учнів, зокрема через їх прилучення до скарбниці художньої літератури різних країн і народів світу.

Головна мета вивчення зарубіжної літератури в системі середньої освіти – прилучення учнів до найкращих здобутків класичної й сучасної художньої літератури різних країн і народів, формування компетентних читачів, здатних творчо сприймати, критично оцінювати й насолоджуватися художніми творами, брати участь у різних комунікативних ситуаціях та взаємодії (зокрема із застосуванням цифрових технологій) на підставі прочитаних художніх текстів і медіатекстів відповідно до контексту.

Завдання вивчення зарубіжної літератури в 5-6 класах: прилучити школярів до читання творів класики й сучасності; сформувати в них стійкий інтерес до художньої літератури, а також початкові вміння сприймати, аналізувати, інтерпретувати художній текст та медіатекст, використовувати елементи порівняння художніх творів, критично оцінювати інформацію з різних джерел, виявляти окремі елементи змісту і форми, встановлювати їхню роль у тексті, характеризувати й оцінювати літературних персонажів на підставі їхніх учинків, мови, взаємозв'язків із іншими персонажами та довідками, творчо самовиражатися у різних видах діяльності, зокрема із застосуванням цифрових технологій, досліджувати окремі літературні й мовні явища в художньому тексті та медіатексті; розвивати естетичні почуття та емоції учнів, здатність отримувати естетичне задоволення від прочитаного, а

також уміння та навички взаємодіяти (усно і письмово) в різних комунікативних ситуаціях, шукати потрібну інформацію щодо художньої літератури, зокрема в цифровому середовищі із дотриманням правил безпеки та академічної доброчесності.

«Зарубіжна література» підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти (авт. Мілянська Н.Р.) створено відповідно до модельної навчальної програми «Зарубіжна література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Ніколенко О., Ісаєва О., Клименко Ж., Мацевко-Бекерська Л., Юлдашева Л., Рудніцька Н., Туряниця В., Тіхоненко С., Вітко М., Джангобекова Т.), рекомендованої Міністерством освіти і науки України (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795). Змістове наповнення посібника-зошита враховує вікові особливості учнівства, доступно викладено матеріал, дуже багато творчих завдань. Змістовно обґрунтовані рубрикатори для структурування запитань і завдань. Скориставшись посиланнями чи QR-кодами учні отримують доступ до картинних галерей, вистав, мультфільмів, фільмів. Максимально важлива увага до текстів художніх творів, до роботи зі змістом тексту.

Урок зарубіжної літератури – це урок для душі. Учнів необхідно вчити любити й цінувати художнє слово, адже спілкування з книгою ніщо не може замінити. Розвинути інтерес до читання можна лише за однієї умови: кожен урок має бути цікавим. Діти на уроках зарубіжної літератури із задоволенням виконували цікаві завдання: інтерактивні вправи «Упізнай героя за характером», складали сенкани, добирали епітети до характеристики героїв, виконували онлайн-тести, розгадували кроссенси, створювали плейкасти, скрапбуки, асоціативні ланцюжки, ґрунування, малюнки-асоціації до творів. Завдяки творчим вправам намагалися виховувати успішну особистість. Готуючись до уроків зарубіжної літератури, ми систематично використовували кроссенси.

Кроссенс – це сучасний методичний прийом візуалізації навчального матеріалу. Слово «кроссенс» означає «перетин значень» і вигадане за аналогією зі словом «кросворд».

Перевага кроссенса як форми роботи – це поєднання на одному уроці логіки та інтуїції, а також розвиток креативності, уяви мовлення. Кроссенс – це візуальний асоціативний ланцюжок, який складається з дев'яти зображень, кожен з яких пов'язаний з попереднім і наступним зображенням, що в результаті з різних боків розкриває певне поняття, явище або факт. На уроках використовували кроссенси при вивченні тем: «Скарбниця народних казок», «Літературні казки світу», «У вирі захопливих пригод». Кроссенс застосовували на будь-якому етапі уроку: перевірка домашнього завдання, узагальнення матеріалу, організація роботи в групах, творче домашнє завдання. Завдяки кроссенсам, як і будь-яким творчим завданням, підвищували ініціативність, розвивали уяву, комунікативні вміння, навички роботи з інформацією.

Для полегшення процесу створення кроссенса спочатку потрібно заповнити словами кожен квадрат, а потім замінити їх образами. Оскільки в цьому завданні велика роль суб'єктивного сприйняття образів і зображень, то можливі свої варіанти зв'язків, за умови, що учень обґрунтує свою версію.

На уроках зарубіжної літератури в 5-ому пілотному класі використовували такі різновиди кроссенсів:

Кроссенс – біографія письменника. Найбільш популярний вид кроссенсу присвячений вивченню біографії автора. У центрі такої головоломки, як правило, портрет письменника, а в зображеннях навколо закодовані важливі факти життя і творчості.

Кроссенс за сюжетом художнього твору. Завдання для учнів: відтворити сюжет твору за пропонованими картинками. Кроссенс стане допоміжним інструментом, щоб пригадати основні події твору.

Кроссенс – характеристика персонажа. Наочно, яскраво і легко аналізувати образи героїв твору за картинками, що пов'язані між собою.

Перед розв'язуванням кроссенса пропонували учням назвати картинку, тобто дати заголовки.

У своїй практичній роботі ми часто проводили нестандартні уроки, на яких використовували випереджальні завдання, враховуючи особливості кожної особистості. Крім цього, використовувала елементи інтеграції з історією, українською літературою, англійською мовою. На таких уроках виникала атмосфера напруженого інтелектуального пошуку, що розвиває творчі можливості особистості учня.

Цікаві уроки проведено з теми «Скарбниця народних казок», на яких п'ятикласники розгадували різні головоломки (ребуси), які допомагали зрозуміти суть того чи іншого героя, тренували пам'ять та розумові здібності.

Під час читання казок в учнів виникало бажання висловити своє ставлення до героїв та оцінки їхні вчинки (засудити або схвалити). Застосовували на уроках різноманітні, цікаві для учнів прийоми перевірки знань прочитаного. Один із таких прийомів: робота з тестами.

Свою роботу прагнули побудувати так, щоб залучити учнів до творчого пошуку, щоб кожен із них міг реалізувати себе. Високо цінували таку творчість учнів, як створення ілюстрацій до творів. Через малюнки розкривається особистість учня, його розуміння художніх текстів, естетичні смаки. У своїй роботі прагнули, щоб учні сприймали зарубіжну літературу не просто як шкільний предмет, а як невід'ємну складову культури, мистецтва, свого подальшого життя, що і є стимулом для формування читацьких умінь і навичок.

Завдання як вчителя зарубіжної літератури вбачали в тому, щоб навчити дітей цінувати прекрасне, використовувати його для формування себе як особистості, знайомити учнів із найвизначнішими досягненнями світового мистецтва, розвивати творчі здібності, креативне мислення школярів, сприяти емоційному розвитку особистості, навчити дітей формулювати свою думку й належно аргументувати її.

У наш час люди все більше усвідомлюють, що саме творчість є найважливішою складовою творчого успіху. І здатність творити можна розвинути. Тому на своїх уроках ми постійно підтримували творчість, використовуючи нестандартні уроки: літературні екскурсії, уроки – рольові ігри, уроки – КВК, уроки – театралізації; інтерактивні методики (захист проєкту групою чи поодиночі, коли учням можна запропонувати різні завдання: створення кросвордів, ребусів, літературних задач за змістом твору, оформлення книжечки чи газети із власними віршами або творами, що вивчаються, інсценізації). На уроках узагальнення проводили парад літературних героїв.

Отже, якщо вчитель творчо організовує роботу, чітко складає інструкції, створює творчу атмосферу, ситуацію успіху, то результатом стане краще розуміння художнього твору, його аналіз, побудова власних інтерпретацій, розвиток творчих здібностей.

Аналізуючи новітні процеси впровадження авторських та модельних програм у систему роботи НУШ, буде цілком доречним нагадати, що з 1992 р. у середніх загальноосвітніх навчальних закладах України запроваджено предмет «Зарубіжна література». З того часу оновлення шкільних програм із зарубіжної (світової) літератури не припинялося, кожна з них вибудовувалася з урахуванням викликів часу, запитів щодо читацьких інтересів, змін у суспільстві та покрокових завдань освітньої реформи. Запропоновані програми були і на сьогодні залишаються тим основним критерієм цінності літературного курсу оновленої України, який від початку задекларовано вектором європейської й загальнолюдської орієнтації.

Наразі хотілось би нагадати про нову шкільну реформу, яка стартувала з 2017 року згідно нового Держстандарту НУШ і яка дає максимум можливостей та автономності навчальним закладам та їй, зокрема, педагогам щодо вибору модельних програм мовно-літературної галузі та безліч варіантів щодо її адаптації. Важливо нагадати й про таке поняття, як коло читацьких інтересів та пріоритетів. Воно стосується як наших школярів, учителів, так і авторських колективів, які працювали над створенням новітніх програм. Відтак, у викладанні шкільного предмета «Зарубіжна література» відтепер і назавжди матимуть місце різноманітні підходи як до програмотворення, так і до вибору інноваційних форм, методів роботи з огляду на вимоги сучасного інформаційного середовища.

Отримавши понад тридцятирічний досвід роботи у школі, я, учитель зарубіжної літератури **Золотоніської гімназії ім. С.Д. Скляренка, Буряк Світлана** маю чітке розуміння того, що, щонайменше, не може бути ідеальної шкільної програми з літератури: комусь подобаються одні твори, хтось є прихильником іншого жанру та сюжету. Головне, про що варто нам усім пам'ятати (і науковцям, і вчителям-практикам), – саме про запити й інтереси наших школярів. Від того, читають діти чи ні, розуміють вони ті чи інші твори чи сприймають поверхово, від того, на чому в літературному тексті акцентується увага дитини-читача, що залишає учень у власному пакеті життєвих цінностей, залежить духовність нації, патріотизм, соціальні орієнтири. Час не стоїть на місці, змінюється соціум, іншими народжуються діти: з бажанням бачити світ цілісно, інтегровано, з пошуком власних відповідей на життєво важливі питання. Сучасні діти інтелектуально спроможніші, креативніші, здатні критично оцінювати події, вчинки, літературні явища, творчо працювати з художнім текстом в багатоманітному інформаційному просторі, при цьому складаючи реальне, цілком об'єктивне, уявлення про навколишній світ.

Слід пам'ятати й про те, що будь-яка програма не повинна сприйматися вчителями як догма. Педагог, спроможний працювати творчо, завжди може внести власні корективи відповідно до читацьких запитів школярів. Звісно, з урахуванням технічних можливостей школи та дитячого контингенту.

Головне для нас, учителів, – передовсім любити й розуміти дітей, робити все, щоб за допомогою художнього слова показати їм багатоманітність світу та місце в ньому кожної унікальної людини. Другим, не менш важливим, завданням педагога-філолога є зосередитися на практико-орієнтованих підходах, передати духовний досвід людства, художньо вкарбований у літературні тексти, сприяти соціалізації молоді в сучасний історико-культурний простір на засадах діалогу й порозуміння, загальної ерудиції кожного.

Отож, щиро віддаючись своєму педагогічному покликанню та прагнучи знайти нові підходи до викладання мого улюбленого шкільного предмету «Зарубіжна література», при цьому маючи унікальну можливість обирати серед запропонованих модельних програм, ще минулого літа, готуючись до переходу наших експериментальних 5- класів НУШ, я з цікавістю прослухала вебінари та зупинилась на модельній програмі у авторському складі, керівником якого є Ольга Ніколенко. Програму розроблено на основі Державного стандарту базової середньої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 30. 09. 2020 р. № 898) з урахуванням Типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти (наказ Міністерства освіти і науки України від 19.02.2021 р. № 235).

Особисто мені імпонує у цій програмі те, що НУШ, на думку укладачів програми, має стати для сучасного юного покоління **ШКОЛОЮ РАДОСТІ**. Чому саме таке бачення викликало мою зацікавленість? Мабуть, привабила певною мірою суголосність. Річ у тім, наша гімназія ім. С. Д. Скляренка – школа трансформаційного лідерства, інноваційна школа Черкащини зорієнтована на головні принципи лідерства, принциповості, порядності, професіоналізму і має своє філософсько-гуманістичну місію: гімназія – «Школа радості – для дітей, творчості – для педагогів, спокою – для батьків».

Крім того, варто врахувати, що задовго до впровадження модельних програм я вже мала можливість працювати за програмою О. Ніколенко (у складі О. Орлової): Програма 2012 року, зі змінами 2015. Якщо порівняти запропоновану модельну програму 2021 року, успішно апробовану мною, то хочу зазначити, що вона має принципові відмінності від попередньої, а саме:

– модельна програма 2021 забезпечує новий Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти та змістові лінії літературного компонента, при цьому враховуючи 11 ключових компетентностей НУШ;

– предмет «Зарубіжна література» в галузі загальної середньої освіти виконує головні функції:

1) пізнавально-ціннісну (пізнання життя, людини й світу через художню літературу, формування ціннісних орієнтирів особистості в період її становлення);

2) естетичну (розвиток уявлень про специфіку мистецтва слова, естетичного смаку, умінь розрізняти художню вартість творів);

3) розвивальну (розвиток розумових і творчих здібностей, критичного мислення, індивідуального стилю пізнавальної діяльності, навичок роботи з книжкою та комп'ютером із метою розширення кола читання, формування культури спілкування)

4) соціально-адаптаційну (соціокультурна адаптація особистості до умов сучасного суспільства);

5) виховну (виховання моральних і громадянських якостей, національної свідомості, відповідальності за збереження духовних надбань України й людства). та змістові лінії літературного компонента (емоційно-ціннісна, літературознавча, культурологічна, компаративна);

✓ у новій програмі 2021 реалізовано нову структуру літературної освіти: 5-6 класи – залучення до читання (проблемно-тематичний і жанровий принципи);

✓ програма 2021 дає можливість вивчати твори не хронологічно, а за принципом концентричного розширення (від простого – до складного, від початкових уявлень про літературне явище або творчість письменника – до поглиблення знань про них);

✓ програма 2021 демонструє автономію кожного вчителя, у кожному тематичному розділі у пропонованому змісті дається більше можливостей вибирати твори із кількох запропонованих;

✓ у пропонованому змісті навчального предмету у новій модельній програмі поряд із теорією літератури, літературою та культурою, українськими ресурсами запропоновано медіатекст (популяризація читання художньої літератури медійними засобами);

Заявлена програма 2021 у повній мірі забезпечує формування літературної компетентності школярів 5-х класів (емоційно-ціннісної, літературознавчої, загальнокультурної, компаративної) та має виразний європейський вектор.

Принагідно варто наголосити, що у програмі успішно запропоновано реалізувати рубрику «Україна і світ» з елементами компаративістики, що дає змогу акцентувати українознавчий аспект викладання зарубіжної літератури, а також зіставлення оригіналів і перекладів.

Якщо говорити про зміст навчального предмету у зіставленні із раніше запропонованою програмою, то разючої відмінності не спостерігається. Проте, у розділі

«Літературні казки світу» Г.К. Андерсен представлений казкою «Снігова королева». Попередньо пропонувався твір «Соловей», як на мене, останній дещо складніший для сприйняття 5-ти класниками. У розділ «Слухаємо голоси природи» введено вивчення твору Р. Кіплінга «Мауглі», і варто зазначити, що школярі із захопленням сприймають історію про хлопчика, якого виховали тварини. Натомість замість твору «Снап» Е. Сетона-Томпсона запропоновано оповідання «ЛОБО», що, на мій суб'єктивний погляд, абсолютно виправдано.

Хочеться поділитися з колегами досвідом, як зазвичай я та мої шкільні колеги-зарубіжники перевіряємо життєздатність нововведених програмних текстів. По-перше, ми обов'язково ділимося враженнями, як діти попереднього випуску 5-класників, скажімо, сприйняли запропоновані твори, які з них викликали найбільшу зацікавленість, які твори були прочитані на сімейних «читацьких вечорах» (адже часто до обговорення долучаються і батьки). Наступним кроком є вироблення стратегії репрезентації нового в програмі школярів, визначаємо шляхи його текстуального вивчення, враховуючи медіапростір, та продумуємо інноваційні цікавинки стосовно форм роботи з учнями, враховуючи їхні вікові психологічні особливості. Ще однією родзинкою є те, що ми йдемо з цими творами по вертикалі в різні класи, до дітей різного віку (нерідко від 5 до 11 класу). Саме такий шлях, безсумнівно, чекає на роман «Поліанна» Елеонор Портер, «Чарлі і шоколадна фабрика» Рональда Дала, «Хлопчика-зірку» Оскара Уайльда та інші.

Ми добре розуміємо, що важливим завданням учителя зарубіжної літератури є вміння зорієнтувати читацькі інтереси сучасного українського школяра в річище кращих взірців спочатку дитячої літератури, а пізніше – класики, щоб допомогти дитині зорієнтуватися в проблемах сучасного сьогодення та сформувати в собі ті життєві практики, які знадобляться кожному у реальному майбутньому. Саме слова філософа Сенеки є влучним підтвердженням цієї думки: «Навчаємося не для школи, а для життя».

Поряд із тим сучасна освітня стратегія вимагає, щоб школа, не нехтуючи фундаментальними естетичними поняттями й цінностями, готувала учня до життя в складних умовах сьогодення. У цьому й полягає «соціалізація» школяра. У модельній програмі НУШ 2021 року, керівником авторського складу якої є Ольга Ніколенко, і яку я успішно апробувала із своїми допитливими «нушенятами»–п'ятикласниками, справді переважають твори «про життя ровесників», тож і пульс сучасності починає битися одразу саме у дітей цього віку.

Позитивним є й те, що в нову програму увійшла література, написана спеціально для дітей. Впродовж останніх тридцяти років у Європі спостерігається справжній «бум» дитячих мрій та фантазій, «дружби» з мумітроллями, тож твори про реальне і фантастичне у письменниці Туве Янсон та Пауля Маара цілком виправдані та потрібні. Адже відгомін про машину часу для здійснення бажань ми відчуваємо й у нашій країні.

Окремо хочу наголосити, що Нова програма 2021 дає широкі можливості сучасному креативному учителю вміло інтегрувати зарубіжну літературу, українську літературу, мистецтво, історію, інформаційні технології. Вона сучасна з погляду наукових вимог, структури, принципів добору текстів, засад комунікації, вона цікава та актуальна!!!

Відтак, маючи в арсеналі таку гармонійно побудовану, злободенну, виважену у всіх сенсах програму як унікальний інструмент для педагогічної діяльності, нам, філологам, залишається на практиці ефективно та максимально плідно втілювати наші спільні надбання. Переконана, що пройдуть роки, й чинна програма буде потребувати змін та оновлення, але дуже хотілося б, щоб усі вони відбувалися продумано, демократично, виважено, на користь дитини – цього найбільшого скарбу, який держава доручила нам.

Отже, підсумкую: я з приємністю та користю для своїх учнів та себе як учителя обрала модельну програму НУШ, керівником якої є Ольга Ніколенко. Йдеться саме про ту програму, яка суголосна філософії гімназії ім. С.Д. Скляренка, в якій працюю, та мені особисто як педагогу.

Рік, що минув, був роком експерименту, пильного спостереження, аналізу та невтомної роботи над практичною реалізацією цієї програми. Прочитано та обговорено запропоновані в ній художні твори, проведено безліч імпровізованих дискусій за змістом, створено ряд презентацій, написано ряд творів-мініатюр, проведено значну кількість різноманітних тестів, отримано фідбек від дітей. У підсумку констатую беззаперечний факт: діти з радістю читають твори, формуючи при цьому естетичні смаки та читацькі інтереси. І це головне, адже ми не маємо морального права втратити юного читача! Отже, мету, задекларовану упорядниками цієї програми, досягнуто.

Попереду новий навчальний рік, що означає – нові виклики і до реалізації цієї програми. Я до них готова та вмотивована, що є, беззаперечно, додатковим бонусом на користь цієї програми.

ІЗ СКАРБІВ ІННОВАЦІЙНОГО КОШИКА на уроках зарубіжної літератури(реалізуємо компетентнісний підхід НУШ у сучасній освіті):

При вивченні твору **Р. Дала «Чарлі і шоколадна фабрика»** успішно використані інтерактивні форми роботи з реалізації інформаційної компетентності:

Створити медіа-ресурс («ШОКОЛАДНУ ГАЗЕТУ») із можливістю презентації у соцмережах. Для цього учні діють за алгоритмом:

- школярі об'єднуються у команди за інтересами (збирачі інформації, дописувачі, ілюстратори, кондитери, медики, оформлювачі, медійники, айтішники, редактори);
- обговорення ідей, пропозицій щодо змісту та вигляду майбутньої «Шоколадної газети»;
- опрацювати замітки про враження від казки Р. Дала, створити ілюстрації з персонажами та з окремих епізодів казки;
- включити до газети фото оригінального шоколаду, цукерок, майбутньої шоколадної фабрики у нашому місті Золотоноша);
- створити рекламний ролик щодо мотивації до прочитання зазначеного твору;
- включити міні-висновки команди медиків, які засвідчать користь чорного шоколаду та вплив його на організм;
- представити в цікавій формі свій оригінальний рецепт корисної гімназійної цукерки, при цьому зафільмувати її покрокове виготовлення;
- придумати оригінальне виконання-супровід пісень умпа-лумпів;
- команді редакторів, айтішників створити цілісний проєкт та подати його на шкільний сайт.

При вивченні художнього світу твору **Туве Янсон «Комета прилітає»** успішно реалізована Екологічна компетентність:

Проблемне питання: *«Яким чином повернулися кольори до Долини мумі-тролів?»* П'ятикласники знаходять відповідно опис пейзажів, порівнюють кольорову гаму, розповідають про природу довкола блакитного будиночка мумі-тролів. Міні-диспут: *«Який колір Землі, на вашу думку, є панівним?»*

Узагальнюючи думки учнів, команда екологів-експертів створює Картину «небезпеки» з відповідною кольоровою гамою та кольорів «мирної» Землі (час, коли палаюча вогненна куля наблизилася до Землі та час, коли комета зникає) – порівняльний аспект, символіка кольорів небезпеки та гармонії, спокою, радості. Представлені два проєкти у вигляді авторських картин (як варіант можна використати набори ЛЕГО).

Робота з виготовлення екологічної емблеми (враховуючи природний ландшафт нашого міста): було представлено аквамариний будиночок наших друзів мумі-тролів, навколо якого посаджені чорнобривці – символ міста Золотоноші. Інноваційною родзинкою у зазначеному проєкті була робота з наборами LEGO-цеглинок.

При вивченні індійської народної казки «**Фарбований шакал**» варто акцентувати уваги на компаративний підхід – порівняння з казкою Івана Франка «Фарбований лис». Уявіть себе в ролі художника. Придумайте свої варіанти обкладинок до казки «Фарбований Лис» І. Я. Франка та індійської народної казки «Фарбований Шакал». Опишіть усно зміст придуманих обкладинок.

Уявіть незвичайну зустріч Лиса Микити і фарбованого Шакала Чандарави. Інтерактивна гра: побудуйте діалог та розіграйте про що б вони могли розмовляти.

Гра «Ланцюжок зустрічей»:

Ви опинилися у казковому лісі серед звірів, познайомтеся з царем звірів, висловіть свої претензії щодо поведінки шакала та лиса, з'ясуйте позицію інших лісових мешканців. Придумайте власну ідею одо кінцівки казки.

Придумайте полілог і розіграйте його.

На розгляд **учителів української філології** були представлені дві програми. Я, учитель української мови та літератури *Золотоніської гімназії ім. С.Д. Скляренка, Омельченко Ірина*, обрала для апробації модельну навчальну програму з української мови для 5 класу, запропоновану авторами: Заболотним О.В., Заболотним В.В., Лавринчук В.П., Плівачук К.В., Поповою Т.Г.

Програма передбачає очікувані результати навчання, пропонований зміст навчального предмета та види навчальної діяльності, мовну та мовленнєву лінії. Це дало мені змогу легко розробити якісне календарно-тематичне планування з урахуванням усіх аспектів навчальної діяльності.

Знаючи за програмою очікувані результати навчання, я змогла підібрати відповідні види діяльності на уроці і в кінці теми порівняти досягнення моїх учнів із визначеними у програмі. Це допомагає мені бачити прогалини у роботі та вчасно їх усувати, удосконалюючи методи та прийоми навчання.

У мовній лінії програми представлені майже усі розділи мовознавства, що дає змогу учням здобути базові знання з української мови вже у 5 класі.

Суттєво допомагають мені у підготовці до уроків проблемні питання, що подаються після кожного розділу програми. Ці питання спрямовують діяльність як учителя, так і учнів. Я їх використовую на уроках, щоб змодельювати проблемну ситуацію, адже вони спонукають учнів до пошуків правильної відповіді, спираючись на здобуті на уроці знання та навички.

У мовній лінії програми також звернуто увагу на види діяльності учнів на уроці, що дає мені змогу легко підібрати вправи для практичного засвоєння учнями мовного матеріалу. Це і мовне конструювання, редагування, змінювання або замінювання мовних одиниць, тренінги, лінгвістичні міні дослідження та інше. Завдяки таким «підказкам» я можу легко зорієнтуватися у виборі найефективніших вправ та завдань для відповідного типу уроку, а також визначитися з проектною роботою та діяльнісним підходом у вивченні теми.

Наприклад, після вивчення теми «Фонетика» я запропонувала дітям кілька ситуативних завдань, як-от:

- уявіть ситуацію: ваш молодший брат або сестричка, спостерігаючи за тим, як ви виконуете домашні завдання, просить пояснити, які це голосні та приголосні звуки. Виконайте його прохання;

- ваш однокласник у розпачі: сьогодні контрольна робота, а він ніяк не може зрозуміти, чому у слові маля буква я позначає один звук, а у слові олія – два. Допоможіть йому розібратися.

Такі ситуативні завдання допомагають мені зрозуміти рівень засвоєння учнями навчального матеріалу, а учням пригадати вивчене, оформити думку та правильно її висловити, а також сприяє розвитку комунікативної компетентності учнів.

Часто у своїй роботі використовую вправи на мовне конструювання, також запропоноване авторами програми. Ще цікавішим цей вид діяльності робить використання

конструктора ЛЕГО. Наприклад, вивчаючи члени речення, діти конструювали речення, користуючись цеглинками різних кольорів і форм. У результаті у кожній групі виходила своя фігурка. ЛЕГО я використовувала, конструюючи речення з однорідними членами, прямою мовою та під час вивчення теми «Будова слова».

На підсумковому етапі уроку пропоную учням вправу «Хмара слів» або «Місткий кошик» (її також радять використовувати автори програми). Кожна група учнів отримує аркуші паперу у формі хмаринки чи кошика (можна назвати по-іншому на розгляд учителя), на якому пропонується написати терміни, поняття, пов'язані з темою заняття. Хмаринка повинна бути заповнена вщерт. Діти дуже люблять цей вид роботи і упродовж уроку готуються до нього, збираючи відповідний матеріал.

Програма також пропонує широке використання інтерактивних вправ. Наприклад, на етапі засвоєння нових знань використовую інтерактивні методи та прийоми: самостійна робота в групах, проблемні питання, діалог між учителем та учнем. Інтерактивну технологію «Метод прес» застосовую під час аналізу якогось мовного явища для того, щоб учень міг сформулювати і обґрунтувати свою думку. Для цього він повинен відповісти на питання за схемою:

- Я вважаю...
- тому, що...
- отже...

Під час вивчення теми «Кома у реченнях з однорідними членами» учень за схемою аналізує речення:

- я вважаю, що розділові знаки у реченні поставлено правильно;
- тому, що однорідні члени речення поєднано безсполучниковим зв'язком;
- отже, між однорідними членами речення треба ставити кому.

Багато вправ, запропонованих авторами програми, стосуються медіа ресурсів. Це різноманітні аудіо та відеоповідомлення для соцмереж. Діти у групах створювали такі повідомлення: про поширені помилки у наголошуванні слів (у розділі «Фонетика»), про найрозповсюдженіші лексичні помилки (у розділі «Лексикологія»). Із задоволенням учні працювали над створенням відеопам'яток до орфограми «Спрощення в групах приголосних».

Досить вичерпною у програмі є мовленнєва лінія. У цьому розділі запропоновані не лише теми уроків розвитку зв'язного мовлення, а й поради щодо форм їх проведення, як-от: аудіювання, аналізування, інтерпретація текстів, порівнювання текстів.

Наприклад, урок «Особливості твору-опису тварини» вивчається у темі «Будова слова», тому я використала вид роботи – порівнювання текстів щодо наявності в них спільнокореневих слів. Ця робота виявилася цікавою і водночас корисною, бо проходила у формі гри-змагання. Діти вправлялися у визначенні коренів слів, збагачували свій словниковий запас перед твором-описом тварини та визначали особливості побудови запропонованих у групах описів.

Отже, запропонована авторами *Заболотним О.В. та Заболотним В.В. модельна програма* зручна для роботи, вона не обмежує вчителя, а навпаки, дає можливість розкрити творчий потенціал. Адже вчитель перебуває у постійному пошуку все нових і нових форм і методів навчання, оригінальних підходів до побудови сучасного уроку. Тому ми задоволені цією програмою і нашим вибором.

Перш ніж обрати програму з української літератури, за якою будуть навчатись наші два пілотні 5 класи НУШ, методична спільнота вчителів української мови та літератури *Золотоніської гімназії ім. С.Д. Скляренка* ґрунтовно вивчила кожну із запропонованих. Зупинили свій вибір на Модельній навчальній програмі «Українська література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Архипова В.П., Січкара С.І., Шило С.Б.).

Програма для 5 класу має чітку і лаконічну будову, вона складається із трьох розділів («Мистецький спадок нащадкам», «Малює світ поезія», «Від казки до книги буття») і чотирьох тем («Невичерпні джерела мудрості», «Велике диво казки», «Музика поетичного слова», «Книжка вчить, як у світі жить»).

У цій програмі література для вивчення дібрана на основі читацьких інтересів учнів. Достатньо широкий перелік творів для обов'язкового прочитання і велика варіативна складова дають можливість зацікавити найвибагливішого п'ятикласника. Тексти не лише розширюють кругозір маленьких читачів, а й зацікавлюють їх.

Надзвичайно важливо, що при виборі творів для вивчення, автори програми врахували принцип наступності і це дало можливість значно розширити види навчальної діяльності на уроках літератури.

Модельна навчальна програма передбачає вивчення літератури рідного краю, що дає можливість познайомити учнів із творчістю письменників-земляків.

У програму введено вивчення раніше не охоплених тем, а саме: «Науково-художня та науково-популярна література як різновид дитячої пізнавальної літератури» (загальне ознайомлення), а також «Навчальна література, тексти із ЗМІ (загальне ознайомлення)».

Програма складена таким чином, що пріоритетні блокові теми суголосні з програмами зарубіжної літератури та історії. Це дає можливість інтегруватися, а саме: коли вивчали міфи і легенди – з історією; при вивченні малих літературних жанрів – із зарубіжною літературою. Крім міжпредметних зав'язків, програма передбачає залучення мистецького контексту у вивчення літературних творів. Мистецький контекст дозволяє вчителю ознайомити учнів із зразками різних видів мистецтва.

Автори Модельної програми пропонують учителям форми і види навчальної діяльності, які можна використати, опрацювавши змістовий матеріал. Демонструють засади партнерства та дитиноцентризму в освітньому процесі.

З особливою цікавістю учні сприймають заняття, на яких вчитель майстерно поєднує групові форми роботи, випереджувальні завдання, творчі завдання та міжпредметні зв'язки.

Як приклад, тема «**Народні перекази**» (фрагмент форм роботи)

Робота в групах «Запорозькі козаки» (учні отримують випереджувальні завдання за секціями і готують повідомлення)

- «Походження козаків»
- «Устрій козаків»
- «Козацькі походи»
- «Козацькі ватажки»

Написати есе

Теми на вибір:

- Чим приваблюють мене козаки.
- Які вони козацькі ватажки.
- Що для мене означає слово «воля».

ІНТЕГРУЄМО!!! «Лінія часу»

1. Зобразити на лінії часу такі дати: перша згадка про козаків, морські походи П. Сагайдачного і початок Національно-визвольної війни.

2. Обчисли! Скільки століть минуло від виникнення Києва до сьогодні.

Театральна майстерня

Учням пропонується розіграти діалог з твору, використовуючи українську символіку, атрибути, костюми.

Вивчаючи з п'ятикласниками тему «**Позакласне читання: Міфи, легенди**», учитель має можливість спільно з учнями обрати серед широкого переліку найцікавіші міфи та легенди. З власного досвіду пропоную такі форми роботи при висвітленні даної теми:

«Грунування»

Робота над образом Олекси Довбуша

Діаграма Вена «Олекса Довбуш і Морозенко» «Літературний аукціон»

- Пригадати народні перекази.
- Пригадати легенди.
- Пригадати міфи.

Творча майстерня

Написати есе

Теми на вибір:

- Чи легко бути героєм?
- Чи готовий / готова я до того, щоб здійснити подвиг?
- Героями не народжуються.

Виріши кросворд і створи власний!!!

Картинна галерея

(учням запропоновано ілюстрації із зображенням історичних особистостей, необхідно розповісти про цю особу і пригадати легенду чи міф про неї)

Тема «Справжня дружба, захопливі пригоди й дивовижні події у повісті Всеволода Нестайка «Чарівний талісман» сприймається учнями дуже добре і дає можливість учителю поєднати на занятті різні форми і методи роботи. Використавши традиційний літературний диктант, коло думок, варто залучити дітей до творчого пошуку і залучити до гри «Темна конячка».

Учні, використовуючи цитати з твору <http://surl.li/cnwvc>, визначають героя.

Працюючи в малих групах, діти роблять Діаграму Вена «Спільні і відмінні риси двох товаришів Сашиків» і презентують її.

Командна робота завжди спонукає до творчого пошуку і креативності, мотивує висловлювати свої думки. Тому варто провести роботу в групах «Спільний пошук»

I група – Знайдіть у тексті епізоди, в яких говориться про причини сварки хлопців?

II група – Знайдіть у тексті і зачитайте фрагменти експозиції, зав'язки, розвитку подій, кульмінації, розв'язки.

III група – Знайдіть чим подобаються героям Гарбузяни, підтвердіть словами з тексту.

Творча лабораторія. (ця форма роботи передбачає кілька варіантів):

- Відтворити за ілюстраціями події у творі.
- Подвійний щоденник»

<u>Символ</u> Суха жаб'яча лапка	<u>Асоціації</u>
<u>Інформація, яка вразила</u> Віра у силу талісмана	<u>Питання і коментарі:</u>

Кластер «Мій улюблений герой» (кластер можна створити на інтернет-платформах і презентувати однокласникам)

Вивчаючи цю тему, варто згадати про міжпредметні зв'язки і запропонувати учням пригадати твір «Том Соєр».

Скласти піраміду успіху Сашка і Тома Соєра, хто вони ці дивакуваті хлопці?

Модельна навчальна програма «Українська література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Архипова В.П., Січкара С.І., Шило С.Б.) актуальна, сучасна, цікава, змістовна, спрямована на постійну співпрацю, на сприйняття і осмислення літератури як явища мистецтва.

Апробувавши цю програму і підручник до неї, обрали їх для наступних п'ятикласників.

У Золотоніській спеціалізованій школі № 2 інформаційних технологій Золотоніської міської ради у п'ятих пілотних класах працювали: Опанасенко Юлія викладала українську мову, Толстоп'ятова Лариса – українську літературу, Терещенко Тетяна – зарубіжну літературу.

Модельною навчальною програмою мовно-літературної галузі «Українська література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Чумарна М.І., Пастушенко Н.М.) передбачено 10 ключових компетентностей та 4 наскрізні лінії, формування яких сприятиме реалізації мети базової загальної середньої освіти — розвиток і соціалізація особистості учнів, формування їхньої національної самосвідомості, загальної культури, світоглядних орієнтирів, екологічного стилю мислення і поведінки, творчих здібностей, дослідницьких і життєзабезпечувальних навичок, здатності до саморозвитку й самонавчання в умовах глобальних змін і викликів.

1. Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами.
2. Спілкування іноземними мовами.
3. Математична компетентність.
4. Компетентності в природничих науках і технологіях.
5. Інформаційно-цифрова компетентність.
6. Уміння вчитися впродовж життя.
7. Ініціативність і підприємливість.
8. Соціальна та громадянська компетентності.
9. Обізнаність та самовираження у сфері культури.
10. Екологічна грамотність і здорове життя.

Навчання української літератури спрямоване на формування загальних умінь, визначених Державним стандартом базової середньої освіти, а саме: жити за законами добра і справедливості, усвідомлювати змістові та образні особливості твору. Повернення у кожній темі до джерел народної мудрості закладає і закріплює у свідомості дитини основоположні цінності, на яких виховувалися покоління наших предків, виховує повагу до духовної культури свого народу.

Усі художні тексти об'єднані у тематичні блоки. У кожному з них є види навчальної діяльності, через які учень актуалізує проблематику та ціннісну складову художніх творів, осмислює їхній вплив на себе. Ці види об'єднані під назвою «обговорення емоційно-ціннісного ставлення до прочитаного та впливу твору на читача».

Важливими є такі методичні принципи:

- єдності змісту і форми художнього твору;
- комунікативно-діяльнісного навчання;
- діалогічності (автор-читач);
- вивчення літератури як мистецтва слова;
- між предметних та міжгалузевих зв'язків.

Найчастіше вживаними є такі методи та прийоми: «Асоціативне гроно», «Інтелект-карта або карта пам'яті», «Кубик Блума», «Коло Венна», «Проблемне запитання», «Шість цеглинок Lego», «Шість цеглинок 2.0», «Інтернет-меми», «Правда чи фейк», «Уважний читач», «Акеваріум», «Мікрофон», «Метод ПРЕС», «Навчаючись – вчуся», «Займи позицію», «Кластер», «Мозковий штурм», «Провокативні запитання», «Спільний пошук», «Есе», «Тестування», «Хмари слів», інтерактивні вправи, сенкан, розробка власних проєктів, створення сторінок літературних героїв у соцмережах, створення постерів, «Розкадровка твору», «Розмальовка-емоція твору», робота з танграмом тощо. Під час дистанційного навчання актуальними, крім усього вищевказаного, є онлайн-сервіси Google Classroom, Microsoft Teams, Zoom, Classtime, та інші., в тому числі онлайн-тести та робота з онлайн-дошками типу Padlet, Jamboard, Mentimeter.

Оцінювання ґрунтується на позитивному принципі, що передусім передбачає врахування рівня досягнень учня. Вимоги до обов'язкових результатів навчання визначаються з урахуванням компетентнісного підходу до навчання, в основу якого покладено ключові компетентності.

Основними видами оцінювання результатів навчання учнів, що проводяться закладом, є формувальне, поточне та підсумкове: тематичне, семестрове, річне.

За рішенням педагогічної ради Золотоніської СШТ № 2 у закладі було визначено адаптаційний період, упродовж якого не здійснювалося поточне та тематичне оцінювання – з 1 вересня й до 27 жовтня (кінець осінніх канікул).

Оцінювання навчальних досягнень учнів 5 класу за I семестр 2021-2022 н.р. здійснювалося за рівневою шкалою, а його результати позначалися словами або відповідними літерами: «початковий» (П), «середній» (С), «достатній» (Д), «високий (В)». За потреби рівні могли бути переведені в бали.

Оцінювання навчальних досягнень учнів 5 класу в II семестрі 2021-2022 н.р. здійснювалося за 12-бальною шкалою. Відповідно до ступеня оволодіння знаннями і способами діяльності виокремлюються чотири рівні навчальних досягнень учнів:

- перший рівень – початковий (1-3 бали). Відповідь учня фрагментарна, характеризується початковими уявленнями про предмет вивчення;

- другий рівень – середній (4-6 балів). Учень відтворює основний навчальний матеріал, здатний виконувати завдання за зразком, володіє елементарними вміннями навчальної діяльності;

- третій рівень – достатній (7-9 балів). Учень знає істотні ознаки понять, явищ, зв'язки між ними, вміє пояснити основні закономірності, а також самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, абстрагуванням, узагальненням). Відповідь учня правильна, логічна, обґрунтована, хоча їй бракує власних суджень;

- четвертий рівень – високий (10-12 балів). Знання учня є глибокими, міцними, системними; учень вміє застосовувати їх для виконання творчих завдань, його навчальна діяльність позначена вмінням самостійно оцінювати різноманітні ситуації, явища і факти, виявляти й відстоювати особисту позицію.

При оцінюванні навчальних досягнень учнів враховуються:

- характеристики відповіді учня: правильність, логічність, обґрунтованість, цілісність;

- якість знань: повнота, глибина, гнучкість, системність, міцність;

- сформованість предметних умінь і навичок;

- рівень володіння розумовими операціями: вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, класифікувати, узагальнювати, робити висновки тощо;

- досвід творчої діяльності (вміння виявляти проблеми та розв'язувати їх, формулювати гіпотези);

- самостійність оцінних суджень.

Оцінки слугують для аналізу індивідуального прогресу і планування індивідуального темпу навчання. Оцінки розглядаються як рекомендація до дії, а не присуд.

Під час вивчення кожної теми за модельною навчальною програмою мовно-літературної галузі «Українська мова. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Голуб Н.Б., Горошкіна О.М.) передбачено чотири обов'язкові види навчальної діяльності:

- організаційна діяльність;
- пізнавальна діяльність;
- мовленнєва діяльність;
- текстова діяльність.

На уроках української мови перевага надається таким формам навчальної роботи: індивідуальна, фронтально-колективна, групова, робота в парах.

Варто зауважити, що вибір форм та методів роботи залежить від теми та типу уроку, матеріально-технічного оснащення кабінету, в якому проводиться урок, особливостей навчання – офлайн чи онлайн тощо.

Найчастіше вживаними є такі методи та прийоми: «Акцентуаційна хвилинка», «Словниковий диктант», «Розподільний диктант», «Творче конструювання», «Проблемне запитання», «Шість цеглинок Lego», «Шість цеглинок 2.0», «Слово дня», «Правда чи фейк», «Ти – редактор», «Фразеологічний експрес», «Мікрофон», «Метод ПРЕС», «Кола Вена», «Займи позицію», «Кластер», «Мозковий штурм», «Провокативні запитання», «Речення з відкритим кінцем», «Мовний проєкт», «Спільний пошук», «Есе», «Тестування», «Хмари слів», інтерактивні вправи тощо. Під час дистанційного навчання актуальними, крім усього вищевказаного, є онлайн-сервіси, в тому числі онлайн-тести та робота з онлайн-дошками типу Padlet чи Jamboard.

Оцінювання ґрунтується на позитивному принципі, що передусім передбачає врахування рівня досягнень учня. Вимоги до обов'язкових результатів навчання визначаються з урахуванням компетентнісного підходу до навчання, в основу якого покладено ключові компетентності.

Основними видами оцінювання результатів навчання учнів, що проводяться закладом, є формувальне, поточне та підсумкове: тематичне, семестрове, річне.

За рішенням педагогічної ради Золотоніської СШТ № 2 у закладі було визначено адаптаційний період, упродовж якого не здійснювалося поточне та тематичне оцінювання – з 1 вересня й до 27 жовтня (кінець осінніх канікул).

Оцінювання навчальних досягнень учнів 5 класу за I семестр 2021-2022 н.р. здійснювалося за рівневою шкалою, а його результати позначалися словами або відповідними літерами: «початковий» (П), «середній» (С), «достатній» (Д), «високий (В)». За потреби рівні могли бути переведені в бали.

Оцінювання навчальних досягнень учнів 5 класу в II семестрі 2021-2022 н.р. здійснювалося за 12-бальною шкалою. Відповідно до ступеня оволодіння знаннями і способами діяльності виокремлюються чотири рівні навчальних досягнень учнів:

- перший рівень – початковий (1-3 бали). Відповідь учня фрагментарна, характеризується початковими уявленнями про предмет вивчення;
- другий рівень – середній (4-6 балів). Учень відтворює основний навчальний матеріал, здатний виконувати завдання за зразком, володіє елементарними вміннями навчальної діяльності;
- третій рівень – достатній (7-9 балів). Учень знає істотні ознаки понять, явищ, зв'язки між ними, вміє пояснити основні закономірності, а також самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, абстрагуванням, узагальненням). Відповідь учня правильна, логічна, обґрунтована, хоча їй бракує власних суджень;
- четвертий рівень – високий (10-12 балів). Знання учня є глибокими, міцними, системними; учень вміє застосовувати їх для виконання творчих завдань, його навчальна діяльність позначена вмінням самостійно оцінювати різноманітні ситуації, явища і факти, виявляти й відстоювати особисту позицію.

При оцінюванні навчальних досягнень учнів враховуються:

- характеристики відповіді учня: правильність, логічність, обґрунтованість, цілісність;
- якість знань: повнота, глибина, гнучкість, системність, міцність;
- сформованість предметних умінь і навичок;
- рівень володіння розумовими операціями: вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, класифікувати, узагальнювати, робити висновки тощо;

- досвід творчої діяльності (вміння виявляти проблеми та розв'язувати їх, формулювати гіпотези);
- самостійність оцінних суджень.

Оцінки слугують для аналізу індивідуального прогресу і планування індивідуального темпу навчання. Оцінки розглядаються як рекомендація до дії, а не присуд.

Зарубіжна література є складником мовно-літературної освітньої галузі. Згідно із запропонованою модельною навчальною програмою «Зарубіжна 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти» (авт. Ніколенко О., Ісаєва О., Клименко Ж., Мацевко-Бекерська Л., Юлдашева Л., Рудницька Н., Туряниця В., Тихоненко С., Вітко М., Джангобекова Т.) вивчається окремо як самостійний і самодостатній предмет. Загальний обсяг річного навчального навантаження згідно Освітньої програми школи становить 35 год. Зміст навчального матеріалу, представлений у програмі для 5-6 класів, відповідає Типовій освітній програмі й становить орієнтовно 1,5 години на тиждень, тому календарне планування довелося адаптувати під потрібну кількість годин.

Мета вивчення зарубіжної літератури: прилучення учнів до найкращих здобутків класичної й сучасної художньої літератури різних країн і народів, формування компетентних читачів, здатних творчо сприймати, критично оцінювати й насолоджуватися художніми творами, брати участь у різних комунікативних ситуаціях та взаємодії (зокрема із застосуванням цифрових технологій) на підставі прочитаних художніх текстів і медіатекстів відповідно до контексту.

Завдання вивчення зарубіжної літератури в основній школі: прилучити школярів до читання творів класики й сучасності; сформувати в них стійкий інтерес до художньої літератури, а також початкові вміння сприймати, аналізувати, інтерпретувати художній текст та медіатекст, використовувати елементи порівняння художніх творів, критично оцінювати інформацію з різних джерел, виявляти окремі елементи змісту і форми, встановлювати їхню роль у тексті, характеризувати й оцінювати літературних персонажів на підставі їхніх учинків, мови, взаємозв'язків із іншими персонажами та довкіллям, творчо самовиражатися у різних видах діяльності, зокрема із застосуванням цифрових технологій, досліджувати окремі літературні й мовні явища в художньому тексті та медіатексті; розвивати естетичні почуття та емоції учнів, здатність отримувати естетичне задоволення від прочитаного, а також уміння та навички взаємодіяти (усно і письмово) в різних комунікативних ситуаціях, шукати потрібну інформацію щодо художньої літератури, зокрема в цифровому середовищі із дотриманням правил безпеки та академічної доброчесності.

Навчальний предмет «Зарубіжна література» сприяє формуванню ключових компетентностей учнів: вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, математична компетентність, компетентності в галузі природничих наук, техніки й технологій, інноваційність, екологічна компетентність, інформаційно-комунікаційна компетентність, навчання впродовж життя, громадянська компетентність, соціальна компетентність, культурна компетентність, підприємливість і фінансова грамотність.

Спираючись на Державний стандарт і модельну навчальну програму, важливо реалізовувати сучасні підходи до вивчення літератури в школі. Особистісно орієнтоване навчання, діалогічний характер викладу матеріалу досягаються завдяки застосуванню новітніх педагогічних технологій. Серед форм і методів роботи переважають такі: метод творчого читання (індивідуальне, коментоване, виразне, вибіркове, читання напам'ять, за ролями тощо), дослідницький метод (постановка проблемних запитань, творчі роботи різного характеру, у тому числі спрямовані на порівняння твору з його інтерпретаціями в інших видах мистецтва), евристичний метод (побудова системи запитань, евристична бесіда за прочитаним, словникова робота, різні види переказу твору, складання плану, сюжетного ланцюжка, створення ілюстрацій до твору). Хоча і в меншій мірі, але залишається

репродуктивний метод (слово вчителя, мультимедійна презентація, опрацювання матеріалу підручника). Важливими для п'ятикласників залишаються ігрові форми і методи роботи. Серед інтерактивних прийомів роботи «Дивуй», «Кросворди», «Ребуси», «Кросенси», «Так-ні», «Правда чи фейк», «крокодил», «Літературний футбол», «Мозковий штурм», «3-2-1», «Асоціації», «Сенкан», «Шість цеглинок 2.0» та інші. Під час вивчення зарубіжної літератури доречним є системне використання інформаційно-комунікаційні технології навчання, вони значно підсилюють інтерес до навчання та активізують творче сприйняття учнями художніх творів. Особливо доречними вони стають під час дистанційного навчання. Учні із задоволення працюють з QR-кодами, із онлайн-сервісами Wordwall, Learningapps, онлайн-тестами та з онлайн-дошкою типу Padlet.

Основні види оцінювання результатів навчання учнів у 5 кл.: формувальне, поточне та підсумкове (тематичне, семестрове, річне). Рішенням педагогічної ради було ухвалено, що в пілотних 5-х класах НУШ будуть підтримуватися різні види оцінювання залежно від періоду навчання. Адже має логічний вигляд – продовжити підходи, випробувані практикою попередніх років. Так, у I семестрі 2021/2022 навчального року з 1 вересня й до 27 жовтня був визначений адаптаційний період, під час якого не здійснювалось поточне та тематичне оцінювання. Після осінніх канікул проводилось рівневе оцінювання, для того, щоб зробити безболісний перехід до бального оцінювання. У журналі результати позначались відповідними літерами «П» (початковий), «С» (середній), «Д» (достатній), «В» (високий). У II семестрі відбувся поступовий перехід до бального оцінювання згідно з дванадцятибальною системою оцінювання навчальних досягнень учнів.

Оцінювання результатів навчання учнів із зарубіжної літератури було зорієнтованим на очікувані групи результатів навчання та види навчальної діяльності, передбачені навчальною програмою відповідно до чотирьох основних груп:

I. *Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації у різних комунікативних ситуаціях.*

II. *Аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів.*

III. *Висловлювання думок, почуттів, ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, зокрема в цифровому середовищі.*

IV. *Дослідження літературних і мовних явищ, читацької діяльності та індивідуального мовлення.*

Вони корелюють (враховуючи розвиток учнів) із відповідними групами результатів у Державному стандарті початкової освіти та групами результатів і орієнтирами для оцінювання в Державному стандарті базової середньої освіти. У такий спосіб досягається зв'язок і наступність у процесі навчання в контексті реалізації концепції Нової української школи. Результати навчання учнів за цими групами було відображено у Свідоцтві досягнень.

Список використаних джерел

1. Анна-Марія Богосвятська. Твір за метафорою. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bogosvyatska.com/2019/04/12/твір-за-метафорою/>.

2. Заболотний О.В., Заболотний В.В., Попова Т.Д. Українська мова. 5 клас (частина 2). – Київ: Генеза, 2021.

3. Кабан Л. В. Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів у новій українській школі [Електронний ресурс] / Народна освіта. Електронне наукове фахове видання. – Режим доступу: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=4471

4. Марія Чумарна, Наталія Пастушенко. Українська література. Навчальні матеріали для учнів 5 класу закладів загальної середньої освіти / М. І. Чумарна, Н. М. Пастушенко. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2022. — 170 с.

5. Методи і прийоми навчання. С.12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studfile.net/preview/5081999/page:12/>.

6. Методичні рекомендації щодо особливостей організації освітнього процесу у першому (адаптивному) циклі / 5 класах ЗЗСО за Державним стандартом базової середньої освіти в умовах реалізації концепції «Нова українська школа» [Електронний ресурс] / Osvita.ua. – Режим доступу: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/83419.

7. Модельна навчальна програма «Українська мова. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Заболотний О.В., Заболотний В.В., Лавринчук В.П., Плівачук К.В., Попова Т.Д.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/school/program/program-5-9/83075/>.

8. Модельна навчальна програма «Українська література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Чумарна М.І., Пастушенко Н.М.). – Режим доступу: <https://osvita.ua/school/program/program-5-9/83086/>.

9. Найцікавіші прийоми формувального оцінювання [Електронний ресурс] / Нова українська школа. – Режим доступу: <https://teach-hub.com/najtsikavishi-pryjomy-formuvalnoho-otsinyuvannya/>.

10. Оцінювання в Новій українській школі: ресурс для розвитку замість вироку [Електронний ресурс] / Нова українська школа. – Режим доступу: <https://nus.org.ua/view/otsinyuvannya-v-novij-ukrayinskijshkoli-resurs-dlya-rozvytku-zamist-vyroku/>.

11. Оцінювання без знецінювання. Онлайн-курс про сучасні практики оцінювання <https://study.ed-era.com/uk/courses/course/410>.

12. Формувальне оцінювання оцінювання [Електронний ресурс] / Нова українська школа. – Режим доступу: <https://cprpp.khm.gov.ua/profesijnyj-rozvytok-pedahohichnykh-pratsivnykiv/nush/formalne-otsiniuvannya/>.

Розвиток умінь XXI століття на уроках іноземних мов

Гімназія – державний навчально-виховний заклад, який здійснює свою діяльність відповідно до Закону України «Про освіту» на принципах гуманізації, демократизму, доступності, свободи і відповідальності, відмежувань від політичних, громадських та релігійних організацій.

Місія школи: гімназія – місце радості для дітей, спокою для батьків і творчості для вчителів.

Принципи життя школи: професійність, послідовність, порядність, прозорість, лідерство.

Мета гімназії як інноваційної школи – створення умов для всебічного розвитку, виховання і соціалізації особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадської активності.

Основним завданням гімназії є створення умов та формування якісного навчального середовища для вільного розвитку і саморозвитку особистості.

Напрямок інноваційного розвитку гімназії – індивідуалізація – спроектований на багатовекторне компетентнісне навчання. Проблема, над якою працює колектив: *«Формування ключових компетентностей гімназистів засобами поліфункціонального змісту освіти»*.

Основні напрямки діяльності закладу (навчально-методичний, виховний, оздоровчий) націлені на втілення ідеї «Школи рівних можливостей».

Участі навчального закладу у Всеукраїнському експерименті НУШ сприяли кілька важливих чинників:

- потужний кадровий потенціал: творчі, креативні педагоги, які не бояться змін, реформ, ініціюють власні проекти, є генераторами нових ідей; девіз: «Якщо дме вітер змін, то ми напнемо вітрила назустріч новому!»

- якісно створене сучасне освітнє середовище, що сприяє глибокому засвоєнню змісту та набуттю учнями базових життєвих компетентностей;

- належне сучасне оснащення фундаментальних кабінетів, що дозволяє упроваджувати сучасні STEM-технології;

- зростання іміджу школи, її популярності через істотне підвищення якості освітніх послуг;

- гімназія – сучасна школа, яка орієнтована на дитину і реалізує людиноцентризм – філософію гуманізму;

Наша школа трансформаційного лідерства впроваджує інноваційні технології на основі педагогіки співробітництва та партнерства.

Концептуальними засадами побудови навчально-виховного процесу в гімназії є наступні положення:

- основу школобазуючого менеджменту складає трансформаційне лідерство;

- навчаючись у школі, дитина не готується до життя завтра, а живе повноцінним життям сьогодні;

- здатність зростати особистісно – суттєва відмінність від дорослого – найголовніша мета, розв'язанню якої мають сприяти батьки та вчителі;

- розвиток людини відбувається через активну взаємодію з навколишнім середовищем, через практично доцільну діяльність;

- навчально-виховний процес побудований на принципі природовідповідності;

- середовище, у якому перебувають діти, має максимально сприяти їхньому розвитку;
- кожна дитина має можливість випробувати себе у різноманітних видах діяльності;
- широка інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій в навчальний процес та наскрізне використання їх має стати системним явищем;
- школа створює і вдосконалює умови, які дозволяють особистості стати суб'єктом власного розвитку, поглиблює форми спільної життєдіяльності всіх учасників навчально-виховного процесу;
- процес навчання спрямований на впровадження сучасних STEAM –технологій;
- психолого-педагогічний моніторинг супроводу та підтримки індивідуальної траєкторії розвитку особистості кожної дитини;
- навчальний заклад стає особливим соціально-культурним простором, громадсько активною школою, яка працює в режимі повного дня;
- гімназія інтегрує в собі функції як загальнодержавного навчального закладу, так і закладу з додатковою освітою та вихованням.

Педагогічний колектив закладу брав участь у науково-педагогічних та міжнародних проєктах, що сприяло включенню школи в проєкт пілотування 5-х класів. Пілотування стало можливим за участі у роботі Літньої школи та заочних курсах вчителів при British Council. Працюючи над втіленням пілотного проєкту, учителі враховували рекомендації Ради Європи щодо впровадження ключових компетенцій особистості: політичні та соціальні, культурні та полікультурні, комунікативні, інформаційні компетенції та здатність навчатися упродовж усього життя.

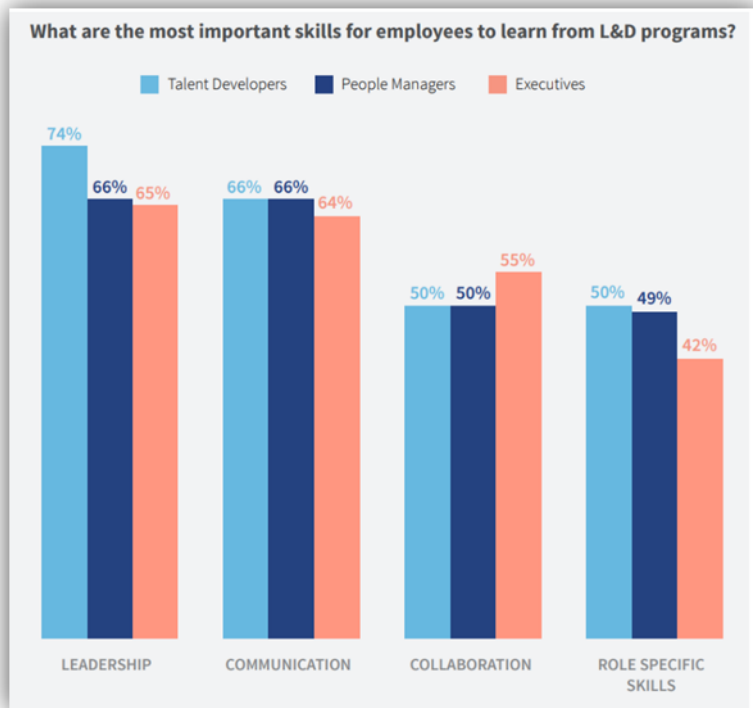
Багато освітніх експертів визначають уміння XXI століття як компетенції, якими необхідно оволодіти для ефективної співпраці та вирішення проблем у глобальній економіці. Незалежно від того, в якому класі навчаються учні, вони, ймовірно, знають, що світ швидко змінюється. З'являються нові професії, яких не було на ринку праці до сьогодні. При цьому перевага надається фахівцям, які добре обізнані в сфері STEAM технологій.

Уміння XXI-го століття – це навички, необхідні для процвітання суспільства у XXI-му столітті. Це не академічні уміння (hard skill), а скоріше уміння (soft skills), які знадобляться для досягнення успіху в інноваційній економіці.

Базові уміння (hard skill) необхідні для успіху, але soft skills стають все більш важливими.

За даними World Economic Forum, серед найбільш затребуваних універсальних умінь (soft skills – «гнучкі / м'які» уміння) виділено, насамперед, навички креативності, здатність до переконання, комунікативні навички, навички управління часом (time-management), за даними дослідження LinkedIn Learning (2019) – навички адаптування.

Результати дослідження, проведеного в Гарвардському університеті (Harvard University) і Стенфордському дослідницькому інституті (Stanford Research Institute) свідчать про те, що вклад hard skills в професійну успішність співробітника складає всього 15%, тоді як soft skills – 85%. Інше дослідження, проведене Стенфордським дослідницьким інститутом спільно з фондом Карнегі Мелон (Carnegie Mellon Foundation) показало, що довготривалий і стабільний успіх керівників компаній в роботі на 75% визначається soft skills і тільки на 25% –hard skills.

У 2021 році Всесвітній економічний форум підготував звіт «Майбутні робочі місця — 2025», яким визначено, що у 2025 році значна частина (52%) усієї роботи буде виконуватися роботами, тоді як у 2018 році цей показник становив 29%. Також у звіті зроблено прогноз умінь, які будуть затребувані у 2025 році, а саме:

- 1) аналітичне мислення і інноваційність;
- 2) активне навчання і стратегії навчання;
- 3) комплексне розв'язання проблем;
- 4) критичне мислення і аналіз;
- 5) креативність, оригінальність і

ініціативність;

- 6) лідерство і соціальна включеність (впливовість);
- 7) технології: використання, моніторинг і контроль;
- 8) технології: розробка і програмування;
- 9) життєздатність, стресостійкість і гнучкість;
- 10) обґрунтування, розв'язання проблем і формування ідей

Уміння навчатися, грамотність та життєві уміння стають надзвичайно актуальними.

Learning Skills

- Критичне мислення – здатність знаходити рішення проблем, що включає визначення, розуміння та постановку питань щодо основних концепцій, які лежать в основі вирішення проблеми.
- Креативність – здатність мислити «нестандартно».
- Співпраця — здатність працювати разом з іншими та координувати дії для досягнення мети.
- Комунікабельність - здатність ефективно спілкуватися з іншими, що передбачає бути хорошим слухачем і вміння спілкуватися в офіційних та неофіційних ситуаціях.

Literacy Skills

- Інформаційна грамотність – здатність ідентифікувати, знаходити, оцінювати та ефективно користуватися інформацією.
- Медіаграмотність – здатність ідентифікувати різні типи медіа та оцінювати й розуміти повідомлення.
- Технологічна грамотність – грамотність у галузі інформаційно-комунікаційних технологій.

Life Skills

- Гнучкість – здатність адаптуватися до нових ситуацій, імпровізувати та змінювати стратегії для досягнення мети.
- Лідерство – здатність ставити цілі, працювати в команді та досягати цілей спільними зусиллями.
- Ініціативність — здатність брати на себе відповідальність для досягнення мети.

- Продуктивність – здатність досягати мети, встановлюючи та дотримуючись термінів, визначаючи пріоритети, управляючи часом, співпрацюючи в команді.
- Соціальні навички - здатність спілкуватися та взаємодіяти з іншими.

Постає питання, чому ці уміння такі важливі? Уміння XXI-го століття не тільки забезпечують основу для успішного навчання в школі, але й допомагають учням бути успішними поза школою, у реальних життєвих ситуаціях та на майбутніх робочих місцях, де зміни неминучі. Незважаючи на важливість академічних умінь, уміння XXI-го століття дозволяють учню стати всебічно розвинутою, адаптованою та соціалізованою особистістю, здатною зробити внесок у розвиток суспільства.

У роботі з п'ятикласниками необхідно враховувати всі навички, отримані в початковій школі, даючи їм поштовх до подальшого розвитку. Згідно модельної навчальної програми «Іноземна мова 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Редько В. Г., Шаленко О. П., Сотникова С. І., Коваленко О. Я., Коропецька І. Б., Якоб О. М., Самойлюкевич І. В., Добра О. М., Кіор Т. М.) учні вчать описувати, розповідати, характеризувати, порівнювати, аргументувати свій вибір, запитувати та надавати інформацію, розпитувати з метою роз'яснення та уточнення інформації, пропонувати, приймати, відхиляти пропозицію тим самим розвиваючи уміння XXI століття.

Важливу роль у розвитку даних умінь відіграє правильно підібраний НМК, який відповідає вимогам Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (CEFR), спрямований на досягнення наступних цілей:

- Комунікативна – допомагає учням налагоджувати стосунки, обмінюватися інформацією та виражати ідеї, ставлення та почуття.
- Соціально-культурна – сприяє розумінню учнями повсякденного життя своєї вікової групи. Це охоплює такі теми, як дім, дозвілля тощо на цільовій мові.

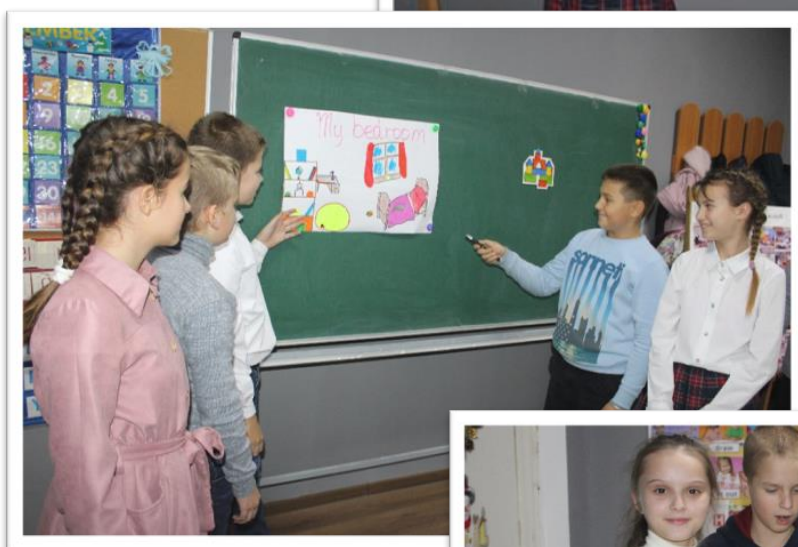
Систематичний розвиток компетенцій XXI-го століття – сприяє міжкультурній обізнаності. Особливу увагу слід приділити розвитку критичного мислення, автономного навчання, спілкування, співпраці, креативності, особистій та соціальній відповідальності та ІКТ-грамотності.

Навчитися вчитися означає допомогти учням спланувати свою роботу на певний проміжок часу та поставити перед собою реалістичні цілі.

Робота на уроці передбачає підготовку учнів до міжкультурного спілкування, що забезпечує розвиток інших ключових компетентностей та задоволення різних життєвих потреб учня. Ідея полягає в тому, щоб навчити дитину здатності мислити нестандартно, знаходити рішення майбутніх проблем.

Особливе місце на уроках англійської мови займає проєктна діяльність учнів.

Прикладом інноваційних підходів до навчання іноземної мови в гімназії стало традиційне проведення літнього англомовного табору. Підготовка та проведення такого табору спрямовані на розв'язання проблеми організації культурного дозвілля під час літнього відпочинку й оздоровлення школярів відповідно до вимог Національної доктрини розвитку освіти. Метою цієї роботи є створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості, формування покоління, здатного навчатися впродовж життя, пошуку, підтримки і стимулювання інтелектуально й творчо обдарованих дітей, які мають здібності до вивчення іноземних мов, поліпшення їх культурологічної та мовної підготовки. Найголовнішою ж родзинкою було те, що подібна діяльність забезпечувала спілкування з носіями мови. Перебуваючи в таборі, учні мають можливість показати свої знання мови, а й розвинути soft skills через гру, проекти, драму, спортивні заняття одночасно розвиваючи такі якості як чесність, толерантність, емпатія, любов, відповідальність, активну громадянську позицію та вміння працювати в команді.

Проведення літнього табору дало можливість поєднати і одночасно розширити знання учнів по темах, які вивчаються згідно навчальної програми.

Цільова стратегія табору – актуалізація проблем проведення дозвілля дітей, та вирішення існуючих проблем у сфері діяльності дітей.

Мета табору – заохочення гімназистів до співпраці з носіями мови та безперервного спілкування з ними винятково англійською мовою протягом тижня, обмін культурними традиціями, підвищення комунікативного рівня знань іноземної мови

учнів 1-11 класів, активна методична співпраця вчителів та обмін інноваційними методиками вивчення англійської мови. Головне правило табору «Жодного слова – українською!»

Завдання табору:

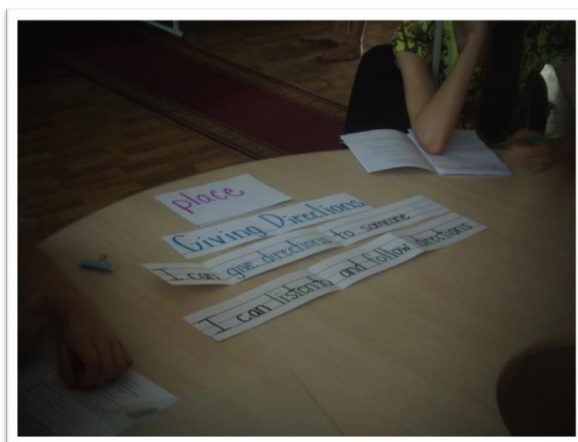
- подолання психологічних бар'єрів у спілкуванні з носіями мови;
- заохочення учнів до вивчення англійської мови понад вимог шкільної програми;
- навчання учнів користуватися іноземною мовою в екстремальних ситуаціях, максимально наближених до умов життя з опорою на

конкретний життєвий досвід дітей;

- культурний обмін;
- виховання в учнів толерантного ставлення до інших культурних цінностей та патріотичної свідомості.

Програма табору складена таким чином, що дає змогу практично застосувати уміння, набуті на уроках – похід на базар, екскурсія до краєзнавчого музею, малі Олімпійські ігри, пікнік на природі, святкування американських та українських свят, ознайомлення з американськими традиціями та звичками, представлення українських традиційних свят та звичаїв. Таким чином, учні мають можливість розширити знання по темах «Наше місто», «Покупки», «Мода», «Я, моя родина, друзі», «Спорт», «Мій дім», «Свята і традиції», «Країна, мову якої вивчаємо».

Як це було, можна дізнатися із серії табірних світлин.

Учасники табору перейшли до нового рівня – опанування лексики за допомогою сучасних інформаційних технологій. Для цього дітям знадобилися різноманітні гаджети – смарт-дошки, смартфони, планшети та комп'ютери. Безперечно, при живому спілкуванні можна органічно оволодіти іноземною мовою. Подібний досвід допоможе не лише у навчанні, а й у подальшому дорослому житті.

Національна ідентичність – важлива навичка, яку необхідно розвивати в учнів 5 класу.

Під національною ідентичністю розуміється приналежність громадян країни до історичних і культурних традицій власної країни, моральних цінностей, ідеалів, переконань, національного суверенітету тощо.

Мета вчителя – ознайомити учнів з елементами національної ідентичності, такими як національний прапор, національний птах, національна квітка, національне дерево, національний гімн, державний герб, національний календар, через іншомовний зміст, який змушує їх пишатися своєю країною та народом.

Навчання відбувається найкраще в середовищі, де учні відчують себе в безпеці та мають змогу вчитися. Особливо важливо навчити дітей, думати про особисту безпеку.

Чому підтримувати важливо безпечне середовище для учнів?

Коли учні почуваються в безпеці та захищеності, їм комфортніше в школах, вони краще навчаються та досягають успіху, а також мають кращі можливості для академічного, емоційного та соціального розвитку. Тому безпечне шкільне середовище є важливим.

Як же створити безпечне та надійне середовище в класі?

Поради щодо створення безпечного середовища:

1. Встановіть правила в класі.
2. Розвивайте навички емпатії.
3. Заохочуйте учнів до роботи в групах.

4. Постійно нагадуйте учням, що спроба – запорука успіху.
5. Демонструйте в класі роботи учнів.
6. Оцінюйте роботу учнів різними способами.

Сучасні діти зростають із розвитком технологій, доступом до Інтернету будь-який час і будь-де. Вони знайомі з мобільними телефонами, комп'ютерами, цифровими камерами, іграми тощо, як тільки вони народилися. Таким чином, особливу увагу слід приділяти онлайн-безпеці сучасних учнів.

<https://www.youtube.com/watch?v=yiKeLOKc1tw>

На сучасному етапі розвитку українського суспільства знання англійської мови вже не примха чи хобі, а швидше необхідність. Отже, уміння XXI-го століття є надзвичайно важливими. Якщо учні зможуть адаптуватися до нових вимог і подолати несподівані перешкоди, вони процвітатимуть незалежно від того, куди їх занесе життя.

Problem Solving Skills (Уміння вирішувати проблеми)

Уміння вирішувати проблеми є важливим для розвитку людей, готових приймати виклики сучасного глобалізованого світу. Воно допомагає розвинути в здобувачів освіти впевненість, необхідну для того, щоб навчатися все життя. Мета завдань з розв'язування проблем для учнів полягає в тому, щоб змусити їх думати про проблему по-іншому та отримати задоволення під час її вирішення. Здатність критично проаналізувати проблему, окреслити всі її елементи, а потім підготувати дієве рішення є одним з найцінніших умінь, які можна отримати в житті.

Що таке уміння вирішувати проблеми?

Вирішення проблем — це розумовий процес, що включає здатність аналізувати та знаходити рішення, яке найкраще вирішує поставлене завдання.

Вирішення проблем є результатом критичного мислення. Це діяльність, орієнтована на учня, коли учні спілкуються один з одним, вивчаючи проблему та шукаючи можливі рішення для майбутніх дій. Під час виконання таких завдань учитель має діяти як фасилітатор, представляючи проблему та керуючи процесом обговорення. Учитель створює невимушену навчальну атмосферу, що сприяє створенню єдиної дружньої спільноти учнів та вчителів.

Чому уміння вирішувати проблеми є важливим для розвитку дитини?

- Учні отримують здатність критично обмірковувати досвід і процеси навчання та приймати ефективні рішення
- Вирішуючи проблеми, учні також навчаються іншим важливим навичкам, таким як творчість, співпраця та спілкування
- Критичне мислення дозволяє відокремити факти від думок і допомагає розглянути всі можливі варіанти вирішення проблеми
- Учні готуються до роботи, якої ще не існує. Працівники, ймовірно, будуть відібрані на основі їхньої здатності швидко навчатися, адаптуватися до змін і працювати незалежно, самостійно приймати рішення, пов'язані з роботою, і бути здатними самостійно вирішувати проблеми.

Як імплементувати розвиток уміння вирішувати проблеми?

Шість кроків процесу вирішення проблеми:

1. Визначити проблему.
2. Провести дослідження.
3. Шукати можливі рішення.
4. Прийняти рішення.
5. Втілити це рішення в життя.
6. Дочекатися результатів.

П'ять основних інструментів вирішення проблем:

1. Творчість
2. Командна робота
3. Навички логічного мислення
4. Високий емоційний інтелект
5. Прийняття рішень

Стратегії, поради та ресурси, які допомагають формувати вміння вирішувати проблеми

Стратегії для учнів:

1. Пройдіть крок за кроком через послідовність розв'язання задачі (опорні схеми, таблиці та посилання для вирішення проблем вчитель може розмістити на стіні свого класу або закріпити їх у своєму Google Classroom)

2. Перегляньте минулі проблеми

Якщо учень «застряг», він повинен запитати себе: «Чи бачив я коли-небудь подібну проблему раніше?» Якщо так, то як я це вирішив?» Швидше за все, ваші учні вже стикалися з чимось подібним і можуть використати ті самі стратегії, які використовували раніше, щоб вирішити проблему цього разу.

3. Документуйте те, що не працює

Іноді пошук відповіді на проблему вимагає процесу усунення. Нехай ваші учні спробують вирішити проблему принаймні двома різними способами, перш ніж звернутися до вас за допомогою. Ще краще, заохочуйте їх записувати свої Not-The-Answers, щоб ви могли бачити їхній процес мислення, перед тим, як ви їм допоможете. Намагаючись розв'язати проблему кількома різними способами, учні часто самі знаходять відповідь.

4. «З переді мною» («3 Before Me»)

Скажімо, ваші учні пройшли через процес вирішення проблем, переглянули минулі проблеми та задокументували те, що не працює. Тепер вони знають, що настав час попросити когось про допомогу. Чудово! Але перш ніж їм дати підказку, використайте принцип «З переді мною». Це означає, що учні повинні поставити своє запитання трьом іншим однокласникам, перш ніж звернутись до вчителя. Роблячи це, учні практикують такі корисні навички XXI століття, як співпраця та спілкування, і, зазвичай, можуть знайти потрібну інформацію у процесі колаборації.

Поради вчителю:

1. Ставте відкриті запитання

Коли учень просить допомоги, може виникнути спокуса дати йому відповідь, яку він шукає. Але насправді це заважає учню розвинути навички, необхідні для самостійного вирішення проблеми. Замість того, щоб давати відповіді, спробуйте використовувати відкриті запитання, щоб спонукати до нестандартного мислення (Out of the Box Thinking).

What do you like best about it?

Why did you choose to ...?

How did that happen?

I wonder how...

Can you think of other ways to...?

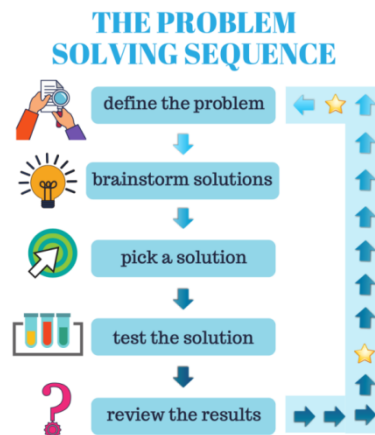
What do you think will happen if ...?

2. Заохочуйте греплінг (Grappling)

Греплінг — це все, що може робити учень, коли стикається з проблемою, яка не має чіткого рішення. Це означає не лише наполегливість! Це – критичне мислення, спостереження за доказами, постановка додаткових запитань, формування гіпотез і побудова глибокого розуміння проблеми.

3. Наголошуйте на процесі вирішення проблеми, а не на результаті

Учням п'ятого класу роздуми над процесом розв'язання проблеми допомагають розвивати світогляд. Отримати «неправильну» відповідь не обов'язково погано! Найбільше значення мають кроки, які вони зробили, щоб досягти цього, і те, як вони можуть змінити свій підхід наступного разу. Як вчитель, ви можете підтримати учнів у навчанні цього процесу рефлексії.

4. Моделюйте стратегії самостійно!

Під час формування умінь вирішення проблем, ймовірно, будуть моменти, коли учні будуть розчаровані або невпевнені. Ось декілька простих способів, які можуть допомогти в цій ситуації.

- Ставте уточнюючі запитання, якщо щось не розумієте
- Обговоріть кілька можливих результатів для різних ситуацій
- Вербалізуйте, як ви себе почуваєте, коли виявите проблему

Які основні стадії завдань, спрямованих на формування уміння вирішувати проблеми?

Першим етапом представлення проблеми може бути розминка(warming-up activity), коли вчитель може попросити учнів відповісти на деякі запитання, пов'язані з проблемою, таким чином даючи можливість передбачити, в чому може бути проблема, і мотивувати учнів. Це може бути зображення на дошці або відео. Учитель може попросити учнів не високого рівня описати малюнок, тоді як учні високого рівня можуть звернути більше уваги на ситуацію, зображену на малюнку. Запитання допоможуть учням повторити граматику, яку можна використати в процесі обговорення.

Другий етап – читання оповідання, перегляд відео. З'ясуйте незнайомі слова для учнів і запишіть їх на дошці. Переконайтеся, що учні розуміють ситуацію.

Третій етап – перевірка розуміння. Перевірку розуміння можна виконувати різними способами, наприклад, як вправи на аудіювання чи читання. Спочатку вчитель може поставити запитання «так» чи «ні», потім перейти до спеціальних запитань, а потім пропонує учням поставити власні запитання. Або вчитель може запропонувати різні твердження і попросити учнів сказати, правильні вони чи ні, і виправити неправильні.

Наступний етап – обговорення. Тут учнів заохочують говорити про проблеми, представлені в читанні, а також про свій особистий досвід. Запитання можуть вимагати від учнів роботи припущення та використовувати свої судження. Правильних відповідей немає.

Тепер учні готові визначити проблеми, знайти рішення та поговорити про наслідки. Завдання можна записати на дошці. Учитель може почати обговорення, поставивши запитання: «У чому проблема?», а потім «Що можна зробити?» і нарешті «Яке вирішення проблеми?» Заохочуйте учнів висловлювати свої ідеї, і тут важливо не наголошувати на їхніх граматичних помилках. Коли рішення будуть готові, вчитель повинен записати їх на дошці та запитати учнів про можливі наслідки. Заохочуйте їх використовувати свою уяву та критичне мислення.

Щоб вибрати найкраще рішення, вчитель може розділити учнів на кілька груп по тричотири і запропонувати їм обговорити можливі наслідки свого рішення. У цій діяльності вчитель дає можливість сором'язливим учням, які не вміють виступати публічно, висловити свою думку. Учні можуть придумати нові рішення, якщо вважають їх більш успішними. У кожній групі має бути модератор, який фасилітує обговорення та відповідає за рішення групи. На цьому етапі вчитель не зупиняє учнів, щоб виправити помилки, а записує їх, щоб обговорити наступного разу. Коли групи будуть готові висунути своє рішення, попросіть керівника групи озвучити його та пояснити, чому було обрано саме його. Запитайте учнів з інших груп, згодні вони з цим чи ні. Заохочуйте учнів брати активну участь у цій дискусії, оскільки це розвиває їхню здатність наполягати на своїй думці, пояснюючи свої аргументи.

Останнім етапом цієї діяльності є обговорення помилок, допущених у процесі розв'язування задачі, але робіть це після ретельного обмірковування, щоб не зашкодити учням і заохотити їх взяти активну участь у виконанні завдань, що сприяють формуванню умінь вирішувати проблеми.

Приклади завдань та практичний матеріал, який сприяє розвитку уміння розв'язувати проблеми

Тема: «Я, моя родина, мої друзі»

Під час уроків по даній темі, а зокрема уроки, де учні представляють один одного, переглянувши відео It's Makayla's first day at a new school and she's lost, (<http://surl.li/cqbui>), ставимо наступне проблемне запитання: Imagine coming across a first-former at your school who has got lost and can't find his/her classroom. He/She is crying. How can you calm down the first-former and help him/her find the way to the study? Вирішуючи цю проблему, учні ставлять запитання про ім'я, прізвище, в якому класі навчається, як звати вчительку, найкращого друга...?

На уроках, де вивчаються уподобання друзів, доцільно використати завдання на аудіювання (<http://surl.li/cqbun>). Учні слухають вірш про різні види колекцій (колекціонування речей як одне з найпоширеніших хобі серед дітей) та отримують завдання на вирішення проблеми: Your friend can't decide on what to collect. Help him/her to make the right decision. Give him/her some tips which will be useful in solving this problem.

Під час вивчення теми «Відпочинок і дозвілля» можна використати завдання за посиланням <https://learnenglishkids.britishcouncil.org/poems/picnic> з такими запитаннями для обговорення 1. If there isn't a park nearby, where can you go for a picnic? 2. If your friends can't go for a picnic, what will you decide? 3. Your brother is going for a picnic with his classmates but the weather is changeable... What will you recommend them to take for a picnic (if it is cold, ... hot... rainy)? Why?

Тема «Харчування»

Учні передивляються відео Pizza Recipe with Nikki Lilly <http://surl.li/cqbus>

Problem-solving task: Usually your mom makes pizza but she has gone on a business trip and you are at home with your dad. You are hungry and want to have pizza. How will you make pizza?

Підхід перевернутого класу (flipped classroom activities) вважається одним із найефективніших у реалізації проблемних завдань. Учні вдома повинні самостійно ознайомитись з новим навчальним матеріалом, а на уроці розв'язувати практичні завдання під керівництвом вчителя для засвоєння та закріплення вивченого.

Вивчаючи тему «Одяг», можна скористатись матеріалом <https://learnenglishteens.britishcouncil.org/skills/speaking/a2-speaking/buying-new-shoes> і поставити перед учнями на уроці проблемні питання What will you do if they don't have the trainers of your size? What will you do if they have them in black but you want trainers in white? What will you do if you don't have cash on you?

Тема «Шкільне життя» (<http://surl.li/cqbgv>) Вивчивши розклад Поли і виконавши всі вправи, учні можуть отримати наступне завдання: Usually you get tired at the end of your working week and you'd like to have less difficult subjects on Fridays or at the end of the day. How can you change the school timetable in order to lessen your stress and anxiety at the end of the day or your working week? Why do you want these subjects in your school timetable?

При проведенні уроків, на яких вивчаються шкільні предмети, можна використати відео How to organize your school bag <http://surl.li/cqbgvp>. Учні переглядають відео, вивчають, як скласти шкільний рюкзак, виконують завдання до відео (Are the sentences true or false? Put the sentences in the correct order). Далі перед учнями ставиться проблемне завдання: Usually your mom helps your younger brother to organize his school bag. But this morning she has left early and you have to help him. How will you deal with this task? (Your brother has 5 lessons, he doesn't eat at the school canteen, he has his after-school activity - Arts and Crafts club.)

Вивчаючи тему «Шкільне життя» для удосконалення навичок аудіювання (<http://surl.li/cqbgvs>), можна запропонувати учням вирішити проблему за даною умовою: Your

friends have problems with studying and they would like to improve their school marks. Using the ideas from this listening activity help your friends to deal with their problem. What would you suggest them doing to get better marks?

Тема «Свята і традиції» (<http://surl.li/cqbvvy>)

Переглянувши відео Mrs Claus explains Christmas Traditions та виконавши завдання на відповідність, порядок речень та відповіді на запитання, учні отримують наступне завдання: Уявіть ситуацію, що ваш друг по листуванню, який приїхав по програмі обміну в Україну, сумує за традиціями святкування Різдва в Великій Британії. Поставте учням наступне проблемне запитання: How can you create a Christmas spirit for your friend from the UK who is staying at your house and feeling homesick? Учні можуть використати ідеї з відео – put up a Christmas tree; put out the Christmas stocking on; pull Christmas crackers or bonbons. Також можна запропонувати учням додати свої власні ідеї, наприклад, make gingerbread cookies, watch some Christmas movies, sing karaoke...

Можна використати відео Kids Birthday party with five kids (<http://surl.li/cqbvwy>), поставивши наступне завдання перед учнями: You forgot about your sister`s birthday. How can you make her happy on this day? Possible answers: blow up colorful balloons, make a birthday cake, play together with her toys, take her to the playground...

Тема «Подорож»

На уроках, де вивчається мовний інвентар по підтемі Місцезнаходження (Рідне місто/село), діти читають вірш Going to school (<http://surl.li/cqbwd>).

Після виконання всіх післятекстових вправ вчитель ставить перед учнями проблемне завдання: Usually you walk to school with your friends, but you are late this morning. How can you get to school in time? (...if you have no money for a taxi, ...if you don`t want to get stuck in traffic jams, ...)

Висновок:

Завдання, спрямовані на формування умінь вирішувати проблеми забезпечують сприятливе використання розширеної комунікативної практики. Вони мотивують і створюють необхідний контекст для використання мови. Застосування таких активностей підвищує співпрацю в класі та стимулює інтерес учнів до процесу навчання.

Громадянська позиція (citizenship) — це уміння XXI-го століття, необхідне дітям, щоб ефективно функціонувати в цьому мінливому світі та стати активними членами своїх громад.

Громадянська позиція розвиває глобально обізнаних громадян, які мають навички, знання та мотивацію вирішувати питання сталого розвитку людини та навколишнього середовища, працювати у взаємоповазі та вести відкрито діалог. Це уміння розвиває розуміння учнями того, що означає бути громадянином власної країни та цінностей власної країни.

Компонентами громадянської позиції є повага, відповідальність, співчуття, чесність, мужність та доброта. Вивчення цих компонентів допомагає виховувати вмотивованих і відповідальних учнів, які позитивно ставляться один до одного, до старших та до навколишньої спільноти.

На практиці розвивати ці уміння допоможуть такі стратегії:

I. Розширюйте можливості своїх учнів як лідерів.

Так під час вивчення теми «Свята та традиції» замість того, щоб просто намагатися викладати про різні культури, дайте своїм учням можливість навчати інших.

Нагадайте своєму класу, що громадяни світу навчають, слухають і вчаться один у одного.

За цими посиланнями учні дізнаються про святкування Різдва та Великодня, у країнах, мову якої вони вивчають, і відвідають найвідоміші фестивалі усього світу.

Ex1: Watch the video “British Easter Traditions” and check your understanding:
 (https://en.islcollective.com/video-lessons/british-easter-traditions)

- 1) How old is Sarah?
 - a. 9 years old
 - b. 12 years old
 - c. 10 years old
- 2) What did Sarah buy?
 - a. Easter egg and chocolate easter bunny
 - b. Chocolate easter bunny and ice cream
 - c. Easter egg and milk
- 3) What is Naomi doing during the Easter holidays?

Answer the question using your own words

- 4) What are they doing?

Put the words in order: Easter. eggs for are decorating They

- 5) What are they eating?
 - a. Easter eggs
 - b. Hot cross buns
 - c. Christmas pudding
- 6) What are they trying to find?

Fill the gap: They are trying to find Easter _____ .

- 7) Who put the eggs in the garden?
 - a. The Easter bunny
 - b. Santa Claus
 - c. The tooth fairy

- 8) What are they doing?

Answer the question using your own words

- 9) Who is the winner?

Fill the gap: _____ has the pink egg. She is the winner!

Ex2: Tell your classmates about Ukrainian Easter traditions then look at the word cloud and complete the table

Common traditions	Different traditions	
	Ukraine	The UK

Ex3: Watch the video “Christmas traditions” and compare with Ukrainian traditions.

<http://surl.li/cqbvv>

Ex4: Watch the video and do the tasks while watching

<http://surl.li/cqbxh>

- 1) These sculptures are made of snow and
 - a. water
 - b. chocolate
 - c. ice
- 2) Fill the gap: _____ can you see these sculptures? In Portugal
- 3) do people light the lanterns?
 - a. Who

- b. What
- c. When
- 4) Fill the gap: _____ do people wear? They wear masks.
- 5) What do people fly?
- 6) Fill the gap: _____ do they celebrate Oktoberfest? In October
- 7) Fill the gap: _____ do they celebrate La Tomatina? In Spain.
- 8) Where do people celebrate Holi?
- 9) Put the words in order: festival is the colour. of Holi
- 10) Correct the wrong word: What is the Carnival? In Brazil
- 11) What do people wear during the Carnival?
 - a. colourful clothes
 - b. white clothes
 - c. new clothes

Ex5: Вибери фестиваль, який тобі сподобався із відео та утвори діалог із своїм напарником. For example, imagine that you are from the USA and your partner is from Ukraine. Compare your countries' festivals and holidays.

Ще одним завданням може бути проєкт-порівняння одного і того ж фестивалю в різних країнах.

II. Здійснюйте екскурсії.

Якщо можливо, візьміть свій клас на екскурсії, під час вивчення теми «Подорож». Якщо ви не можете взяти свій клас на таку екскурсію, візьміть їх у віртуальну екскурсію.

Ex1: Let's visit London. Watch the video and do the tasks. (<https://en.islcollective.com/video-lessons/london-sightseeing>)

- 1) Where are you?
- 2) How tall is the London Eye?
 - a. 130 meters
 - b. 135 meters
 - c. 140 meters
- 3) How many glass capsules are there on the London Eye?
 - a. 42
 - b. 32
 - c. 22
- 4) Can you name one park in London?
- 5) Put the words in order: cycle and you relax, the walk park. but in run, can can't You
- 6) Where can you see the statues of lions?
- 7) What is the name of the bridge?
- 8) What is the name of the cathedral?
- 9) How many steps are there in St. Paul's Cathedral?
 - a. 530
 - b. 525
 - c. 520
- 10) Can you name this bridge?
- 11) What is there in the Docklands area?

Ex2: Read the postcard, do the exercises. (<http://surl.li/cqbxk>)

Уяви, що ти подорожуєш Україною і хочеш поділитися цим із своїм другом. Вибери місто в якому ти був чи мрієш побувати і опиши це у своєму листі використовуючи приклад із посилання вище.

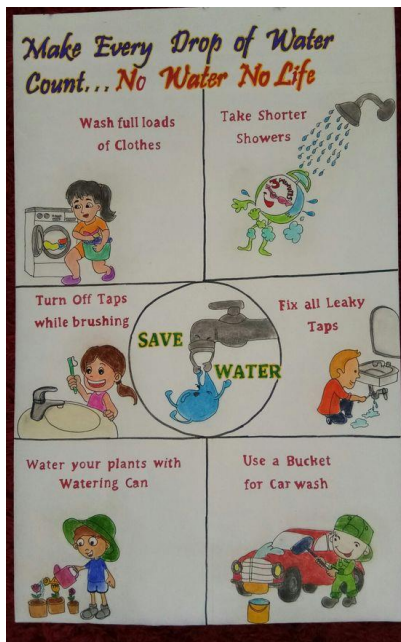
Вивчаючи тему «Відпочинок і дозвілля» екскурсії можуть бути до музею, оркестрової зали, галереї тощо.

Такі відомі музеї, як Лувр <https://www.louvre.fr/en/online-tours> пропонують віртуальні екскурсії своїми колекціями. Мистецький проєкт Google <https://artsandculture.google.com/> досліджує історії з усього світу та пропонує кругові тури відомими художніми музеями по всьому світу. Завдяки інтернету навчання можна проводити в класі чи вдома.

III. Знайдіть час, щоб подумати про навколишній світ.

Час від часу знаходьте час для обговорення зі своїми учнями того, що відбувається у світі. Нагадайте своїм учням, що те, що ми не відчуваємо певних речей, не означає, що вони не відбуваються у всьому світі.

Вивчаючи тему «Природа», можна створити постери-поради на різні теми і презентувати їх у класі. For example, «Water Saving Tips», «Power Saving», «Save our Earth», etc.

Під час вивчення теми «Погода», можна використати такі ресурси.

Ex1: Спочатку згадаємо, що ми пам'ятаємо про погоду у різні пори року. Read the Fact File and do the exercises.

<http://surl.li/cqbxs>

Ex2: Watch the video, do the while watching tasks and compare the weather in different countries.

<http://surl.li/cqbxu>

1) How's the weather in Canada?

- a. It's sunny
- b. It's snowy
- c. It's rainy

2) How's the weather in Mexico?

- a. It's cold
- b. It's windy
- c. It's sunny

3) How's the weather in France?

- a. It's hot
- b. It's rainy
- c. It's sunny

4) How's the weather in Australia?

- a. It's hot
- b. It's cold
- c. It's snowy

5) How's the weather in Japan?

- a. It's sunny
- b. It's cloudy
- c. It's snowy

IV. Організувати міжнародний тиждень

Якщо у вашій школі його ще немає, організуйте загальношкільний «Міжнародний тиждень». Кожен клас може відповідати за доставку їжі з певної культури для спільного використання в їдальні чи організувати благодійний ярмарок. До теми «Харчування» також підійдуть завдання за посиланнями, які допоможуть дізнатись більше про харчування в різних країнах та порівняти його із своїми харчовими звичками та їжею своєї країни:

Ex1: Ознайомтеся з видами вуличної їжі та порівняйте їх із вуличною їжею свого міста.

(<https://en.islcollective.com/video-lessons/top-10-street-foods-world-quiz>)

Ex2: Watch the video and do while watching tasks

(<https://en.islcollective.com/video-lessons/show/british-food/10042>)

- 1) This program is about

 - a. British food
 - b. British houses
 - c. British people

- 2) Who brings milk?

 - a. A milkman
 - b. A postman
 - c. They don't drink milk

- 3) Which one is not English breakfast?

 - a. Milk and cereal
 - b. Toast with jam and marmalade
 - c. Bacon,egg,sausage,tomato,fried bread
 - d. Pancakes and jam

- 4) What time do they have lunch?

 - a. 12.00-1.00
 - b. 12.00-2.00
 - c. 1.00-2.00

- 5) What do British have for lunch?

 - a. a sandwich or a snack
 - b. fruit and vegetables
 - c. a pizza and coffee

- 6) What is a CONVENIENCE food?

 - a. You don't need to cook it
 - b. You eat it in the restaurant
 - c. You cook it in the oven

- 7) Traditional British food is.....

 - a. Beef
 - b. Yorkshire pudding
 - c. Cheese

- 8) What is the main meal of the day?
- lunch
 - dinner
 - supper
 - breakfast
- 9) What do people like for dinner?
- Pizza
 - Meat
 - Fish
 - Pasta
 - Soup
- 10) How many countries restaurants are in Britain?
- 32
 - 23
 - 42
 - 12
- 11) He likes.....
- Sour cream
 - Ice cream
 - Burger
- 12) She hates.....
- Cauliflower
 - Broccoli
 - Tomatoes
- 13) He doesn't like onions.
- True
 - False
- 14) She eats meat and fish.
- True
 - False
- 15) She likes pasta and cheese.
- True
 - False
- 16) What is traditional food?
- Meat and pasta
 - Fish and chips
- 17) How much is it?
- 3.15
 - 5.50
 - 3.50
- 18) How many portions of fish and chips do British eat a year?
- 300 million
 - 30 million
 - 3 million

Ex2: Watch the video do the task and then compare Ukrainian and British food.

<https://en.islcollective.com/video-lessons/ukrainian-cuisine>

- 1) What is salo made of?
a. beef	b. pork
c. fish	d. Lamb

- 2) Fill the gap: Jesus says that it's better than _____ food
- 3) Put the words in order: Chinese should try more food you
- 4) Why does he like this dish?
- 5) What is the drink made of?
- 6) Which food did they like the most?
 - a. borshch
 - b. deruny
 - c. galushky
 - d. the drink

V. Організуйте листування для свого класу.

Запропонуйте своїм студентам спілкуватися з кимось із іншої культури за допомогою друга по листуванню. Спілкування один на один з людиною їхнього віку з іншої культури може розвинути співчуття та розуміння інших цінностей.

Спілкування та співпраця (Collaboration)

Співпраця – це стиль навчання, який заохочує командну роботу та групову участь для досягнення мети. Учні працюють зі своїми однолітками та керівником групи, щоб виконати завдання. Вони можуть ставити одне одному запитання, ділитися ідеями та давати відгуки. Діти більше не сидять за окремими партами і не слухають тільки теоретичний матеріал, адже можна навчатися сидячи, стоячи, навіть лежачи, спілкуватись та відпочивати. Команди, які працюють разом, часто отримують доступ до потужніших ресурсів, визнання та винагород, коли стикаються з конкуренцією.

Переваги спільного навчання

1. Спільне навчання дозволяє учням навчатися весело та ефективно. Спільне навчання може залучати будь-яку кількість людей, від кількох осіб до великої групи.

2. Покращує навички вирішення проблем

Спільні навчальні проекти часто вимагають від груп виконання завдання або вирішення проблеми. Робота над проблемою чи завданням у групі може допомогти учням розвинути власні навички вирішення проблем або відкрити нові способи вирішення різних типів ситуацій.

3. Заохочує соціальну взаємодію

Щоб бути ефективними, члени команди повинні працювати як один механізм. Учні з різними типами особистості, працюючи разом і ділячись ідеями, можуть практикувати і розвивати соціальні навички, такі як активне слухання, емпатія та повага.

4. Покращує комунікативні навички

Спільне навчання залежить від ефективного спілкування для виконання завдання. Учасники використовують свої вербальні навички спілкування, щоб ділитися ідеями, пояснювати концепції та надавати зворотний зв'язок чіткими способами. Чим більше учні практикують свої навички спілкування в таких умовах, тим сильнішими вони стають.

5. Надихає на творчість

Поєднання різних поглядів та ідей може призвести до творчих рішень для спільного навчання. Ідея чи пропозиція однієї людини може надихнути всіх членів команди на нову творчість.

6. Створює довіру

Команди у співпраці повинні покладатися один на одного, щоб досягти успіху. Тому їм потрібно навчитися довіряти один одному.

7. Покращує впевненість.

Спільне навчання може бути особливо корисним для дітей, які сором'язливі, тривожні або замкнуті. Підтримуюча атмосфера в групі може допомогти їм зміцнити впевненість. Члени команди можуть заохочувати їх ділитися своїми думками та брати участь в обговореннях.

Успішне спільне навчання вимагає залучення всіх учасників

8. Позитивна атмосфера.

Навчання в групі часто більш приємне і менш стомлююче, ніж читання навчальних матеріалів, прослуховування теорії або перегляд навчального відео на самоті. Коли навчання приносить задоволення, учні запам'ятовують те, чого вони навчилися, і прагнуть дізнатися більше в майбутньому.

9. Розвиває навички критичного мислення

Учні повинні аналізувати та обговорювати інформацію, щоб прийти до найкращого рішення щоб вирішити проблему. Критичне мислення важливе для вирішення конфліктів, створення ідей і забезпечення плавного та ефективного виконання проєктів.

10. Будує відносини

Спільне навчання може створити нових друзів і зміцнити існуючі стосунки. Коли члени команди проводять час разом, працюючи над проєктом спільного навчання, вони краще пізнають один одного.

Як реалізувати співпрацю на уроках

Щоб створити найкращі можливості для співпраці учнів, вчителі створюють середовище для навчання, яке дає змогу розвивати більше співпраці та інтерактивності, допомагають учням розвинути їх соціально-емоційні навички навчання, комунікативні здібності, а також заохочують працювати як частина спільної команди, яка сприяє обговоренню, взаємодії та вирішенню проблем. Процес спільного навчання передбачає спільну роботу учнів у малих групах над структурованою діяльністю. Члени груп вчать працювати в команді для досягнення конкретної мети, вирішення проблеми, завершення проєкту або розробки продукту. Вчителі заохочують індивідуальну відповідальність учнів і оцінюють групову роботу. Учні, працюючи командою, не лише вивчають матеріал але й засвоюють його.

Навчання у співпраці — це більше, ніж просто те, що учні сидять разом, допомагаючи іншим виконувати їхню роботу.

Основні компоненти спільного навчання:

Позитивна взаємозалежність: коли вчителі створюють середовище взаємозалежності, учні відчувають відповідальність за свою роботу та успіх групи.

Взаємодія віч-на-віч: під час спільного навчання всі учні беруть участь у дискусіях, встановлюють зоровий контакт один з одним і надають підтримку.

Індивідуальна та групова відповідальність: у груповій діяльності кожен учень має індивідуальну роль або завдання. Це може допомогти групі досягти своєї мети.

Групова поведінка: учні можуть навчитися поведінковим технікам, таким як міжособистісне спілкування, соціальна взаємодія та вміння співпраці, які допоможуть їм активно працювати з іншими.

Групова обробка: наприкінці проєкту чи завдання учні можуть оцінити ефективність своєї групи, проаналізувавши, наскільки добре її члени змогли співпрацювати.

Стратегії.

1. Підтримка та взаємодія.

Коли учні дізнаються про сильні сторони окремих членів своєї команди, вони можуть використовувати їх на користь команди.

Учасники команд можуть обмінюватися знаннями та ресурсами.

2. Наявність чітких цілей і чітких ролей

Працювати в команді без чітких цілей - це все одно, що бігти в гонці без фінішу. Щоб співпраця в команді була успішною, учасники повинні мати чіткі цілі та знати свої індивідуальні обов'язки.

3. Зосередження не лише на завданнях а й на стосунках.

Цілі важливі, але ми не повинні забувати, що команда складається з учнів та їх стосунків один з одним. Чим міцніші ці стосунки, тим більша ймовірність того, що команда буде ефективною.

4. Використання різних стратегій, як от техніка Jigsaw.

Відомо, що стратегія головоломки покращує соціальні взаємодії під час навчання та підтримує різноманітність. Учні з різних груп можуть збиратися разом, щоб обговорити ідеї з однієї теми між собою. Цей тип співпраці дозволяє студентам стати «експертами» у визначеній темі.

5. Учні навчають один одного.

Учителі, щоб створити цікаве середовище для спільного навчання, передають завдання учням. Таким чином вони зможуть вивчати, сприймати та поширювати інформацію ефективним способом. Учні працюють у групах по 4-6 осіб і ділять навчальний матеріал на однакову кількість частин. Потім, як група, презентують результат класу.

Приклади завдань для розвитку співпраці.

Тема «Я, моя родина, мої друзі»

Для того щоб краще познайомитись одне з одним, пропонуємо командам розміститися згідно певної категорії.

1. Line up!

Tell the team you will be calling out a category, and they have to 'line up' in order, based on the category.

Each person places him-herself on the line and moves to fit into the proper placement.

Each team member can only place and move themselves.

Example Categories:

- Birth Date (month or day)
- Alphabetical order in order of your name
- Alphabetical order in order of your mother or father's first name
- Alphabetical order in order of your hobby
- Alphabetical order in order of your favourite school subject

2. Friendship Quiz

За допомогою квізу учні легко можуть з'ясувати, наскільки вони хороші друзі, чи завжди допоможуть, коли хтось цього потребує.

-Are you really a good friend?

-Would you always be there when your friends need you? Try this quiz to find out!

(<http://surl.li/cqbza>)

- mark the statements as true or false;

- do the multiple choice;

- discuss the answers with your friends;

Тема « Харчування»

На уроках можна не тільки обговорити улюблену їжу, а й виявити серед учнів поціновувачів піци, зробивши опитування ланцюжком, переглянути відео та запропонувати учням проєктну роботу.

1. Pizza recipe with Nikki Lilly

Do you like pizza? Watch the video to find out how to make a delicious four-course pizza!

- Do the preparation activity to help you with words from the video.
- Watch the video then play the games to check your understanding.
- You can also print the worksheets for more practice.

- Remember to read our discussion question and discuss them.

(<http://surl.li/cqbus>)

Після перегляду відео та обговорення, учні командами готують власну піцу у вигляді постера з описом рецепту.

-Imagine you make a 4-in-1 pizza.

-What do you put on it?

- How do you make it?

-Tell us about it!

Тема « Одяг»

1. Fast fashion

Обговорюємо з учнями термін «Fast fashion»

What is fast fashion? Think and share your ideas.

(<https://www.teachingenglish.org.uk/article/fast-fashion>)

Цей урок присвячений швидкій моді, представляючи ключові дані у формі інфографіки. Вчитель допомагає розвинути словниковий запас, необхідний для обговорення, допомагає учням зрозуміти, що існують альтернативи до швидкої моди. Потім учні мають можливість потренуватися, завершити інфографіку і подумати про те, як вони можуть змінити свої звички в майбутньому. Урок завершується мозковим штурмом, під час якого учні знаходять і представляють ідеї для переробки футболки. Існує додаткове завдання для учнів: переробити футболку вдома, а потім взяти участь у «покажи і розкажи» активності у класі.

2. Talk partners. Shopping for clothes.

Це завдання на аудіювання. Слухайте розмову між покупцем і продавцем і виконуйте вправи.

(<http://surl.li/cqbzj>)

Вправи під час перегляду:

1. Check your understanding: shop assistant or customer ?

Учні розмішують фрази відповідно до того, кому вони належать.

- Would you like to pay with credit card or with cash?

- Can I help you?

- Yes, have you got this T-shirt in other colours?

-Can I try it on?

- What size do you want?

2. Gap fill.

Учні заповнюють пропуски.

1. What size T-shirt does the customer want? _____

2. Does the shop have a medium size purple T-shirt? _____

3. What colour T-shirt does the customer try on? _____

4. Does the customer buy the red T-shirt? _____

5. How much does it cost? _____

6. Does the customer pay by credit card or with cash? _____

Після перегляду відео та виконаних вправ, учні можуть попрацювати усно парами – «Talk partners»

Pairs can be selected, chosen randomly or regularly switched. Learners are paired to discuss:

- Do you often buy new clothes?

- What was the last item of clothing you bought?

- What colour is it?

- Where and when did you buy it?

- Are you happy with it?

Тема «Відпочинок і дозвілля»

Із метою повторення назв предметів, повторення лексики з вивченої теми, удосконалення орфографічних навичок можна використати ці ідеї для лексичних ігор-змагань між командами.

(<http://surl.li/cqbzpj>)

To revise lexis from a topic, challenge your students using activities or games with a competitive element.

1. Lexical games.

Which one is different and why?

Say the letters of 4 pictures. They ask pupils to say which picture is different and why.

For example: a, b, c, f

- 'b' is different because there are 4 people in pictures a, c and f.
- 'b' is different because I can see a grown up.

Challenge – find 5 differences!

Ask students to find differences between 2 pictures. For example:

- Children are walking/sitting down and standing.
- They children are/aren't carrying bags.
- The girl in the orange sweater is waving/not waving.

In which picture are they saying?

Using the pictures in the reading story, ask student to insert these speech bubbles into the pictures.

- Smile please! (picture c)
- Come on! Let's go inside! (picture c)
- Wow! Being an explorer is exciting! (picture c)

Using the pictures in the whole book

To revise words from a topic challenge students to count how many of a certain item they can find in picture in their coursebook. For example, ask them to count how many of these clothes items they can find from the wordlist for clothes in their books.

2. Collections

Діти люблять колекціонувати різні предмети. Пропонуємо учням прослухати або прочитати вірш, попередньо обговоривши в класі.

-Do you have a collection?

(<https://learnenglishkids.britishcouncil.org/poems/collections>)

Потім учні працюють парами або невеликими групами, виконуючи такі вправи:

- What's the word?

Write the word under the pictures.

- Match them up!

Listen to the poem. Match the collections and the objects.

- True or false?

Think about the poem. Circle true or false for these sentences.

- Rhyming words.

Listen to the poem. Match the words that rhyme, for example Singapore and More.

Після виконання вправ пропонуємо учням намалювати і презентувати збірну колекцію улюблених предметів своєї команди.

Write and draw!

Have you got a collection? If not, what would you like to collect? Draw a picture and write about it!

Тема «Природа»

При вивченні теми «Природа» учні, опрацювуючи лексику, можуть скласти власний прогноз погоди. Кожна група складає за певний проміжок часу(вчорашній день, минулі вихідні, минулий тиждень)

1. Weather forecast.

Спочатку учні слухають прогноз погоди за посиланням: <http://surl.li/cqbzt>

Слухаючи, виконують такі завдання:

Check your understanding: matching

Do this exercise while you listen. Match the two halves of the sentence and write a – d next to the number 1 – 4.

1..... The weather in the north is mostly a. rainy.

2..... The weather in the east is mostly b. cloudy and sunny.

3..... The weather in the west is mostly c. dry and cloudy.

4..... The weather in the south is mostly d. windy.

Check your understanding: gap fill

Do this exercise while you listen. Write the word to fill the gap.

1. Welcome to the weather forecast. Now, let's see what the weather is _____ today.

2. In the north of the country it's very windy and cold. There is a _____ of some rain, too.

3. The temperature is around 10 _____ centigrade

Потім в групах обговорюють питання та складають власний прогноз погоди.

What is the weather usually like in your city or town?

It's usually ... (hot/ cold/ windy etc.)

It usually ... (rains/ snows etc.)

2. Fact files: Seasons. Reading.

Обговорюємо з класом: What's your favourite season? Why? Tell us about it!

Читаємо цікаві факти про пори року та пропонуємо учням парами виконати завдання:

<https://learnenglishkids.britishcouncil.org/reading-practice/seasons>

- Fill it in!

Read the fact file on the next page and write the missing words in the sentences.

- What do you think?

What was the most interesting fact about seasons?

What's the weather like in your country in each season?

What can you do in each season in your country?

3. Listening triangles

Після опрацювання тексту про пори року, можна провести роботу в групах з трьох учнів – «Listening triangles» Це дасть можливість кожній групі представити свою улюблену пору року. Listening triangles: learners work together in groups of three: a speaker, a questioner and a note-taker.

- The speaker explains the topic (or expresses their opinion on an issue) as directed by the teacher

- The questioner listens carefully and asks for clarification or further detail

- The note-taker observes this process and provides feedback to both speaker and questioner

Тема «Подорож»

Для занурення в атмосферу інших країн, учні можуть читати тексти, переглядати відео, здійснюючи віртуальні подорожі. За посиланням зразок такого тексту.

Read about the UK then do the exercises to help you practise your reading in English

<http://surl.li/cqbzx>

Snowballing

Після читання тексту по темі «Подорож», щоб заохотити учнів розповісти, що знають та виявити нові факти про країну, провести «Snowballing». Обговорення розпочинається з пари учнів, і поступово задіюється до обговорення весь клас.

Snowballing: Learners discuss about country they live in pairs. The pairs then join another pair to form a group and share their findings. The small groups then join together to make a larger group: 2 →4 →8 →16 → whole-class.

Також можна обговорити з класом такі питання:

What do you think?

What was the most interesting fact about the UK?

Are there different places or nationalities in your country?

What does your country's flag look like?

What are your favourite places to visit in your country?

Таким чином командами чи групами, розповідаючи про національний прапор, визначні та улюблені місця, аналізуючи інформацію з тексту, учні описують і свою Батьківщину-Україну.

Тема «Свята і традиції»

Завершити вивчення теми «Свята і традиції» можна організацією вечірки, використавши ідеї за посиланням:

<http://surl.li/cqcac>

Your own mini festival

Запропонувати групі учнів підібрати треки або запросити друзів, які грають на музичних інструментах .

Live music or a playlist of favourites

First of all, the main point of going to a festival is to hear live performances and show off your best (or terrible – no judgement) dance moves. Can any of your friends, family or neighbours sing or play an instrument?

Команда учнів, які мають здібності до малювання, може зробити учасникам вечірки грим.

Face painting

A festival is a chance to express yourself. If you want pretty peacock feathers painted on your face, then go for it.

Ще одна команда з допомогою батьків подбає про солодощі та випічку.

Bake sale

There's no chance to be hungry at a fete, because there's cake everywhere.

Команди учнів з задоволенням підберуть музику та костюми, проведуть конкурси, зроблять крафт.

Тема «Шкільне життя»

Під час вивчення теми «Шкільне життя» можна зробити музей класу. Команди представляють фото з шкільного життя, цікаві та кумедні історії, експонати у вигляді поробок, предметів чи речей, з якими пов'язана якась історія чи ситуація з життя класу.

Додаткові ідеї за посиланням: <http://surl.li/cqcad>

Спілкування та співпраця в навчальному процесі набуває популярності з кількох причин. Командна робота підвищує досягнення, сприяє позитивному самопочуттю та підвищує повагу до інших. Спілкування та співпрацю активно використовуємо, коли ми хочемо, щоб учні вчилися з радістю, більше любили школу, поважали один одного та набули ефективніших соціальних навичок.

Толерантність

Неможливо уявити світове співтовариство, яке функціонує без толерантності – готовності приймати поведінку та переконання людей, що відрізняються від твоїх власних, хоча ти можеш не погоджуватись з ними і не схвалювати їх, а також здатності терпимо відноситись до чогось неприємного та дратуючого.

Чому вміння бути толерантним є важливим для розвитку дітей?

Толерантність – необхідне життєве вміння, що грає важливу роль у сприянні соціальній рівності в школі. Разом із тим показує учням, як взаємодіяти з іншими та вчитись у тих, хто відрізняється від них. Це вміння допоможе дітям мати успішне майбутнє працюючи з іншими. Вони не повинні боятись вийти зі своєї зони комфорту, але повинні розуміти та поважати інших.

Стратегії та ресурси, які допомагають розвивати толерантність.

Незважаючи на важливість навчання толерантності, деякі вчителі залишають цю тему осторонь тому, що вона складна, незручна або здається незначущою. На щастя, існує багато інструментів та ресурсів, щоб зробити цей процес легшим та сприяти толерантності серед учнів. Ось декілька стратегій, як вчитель може впроваджувати толерантність у повсякденне навчання:

1. Подавати приклад.

Ми можемо проповідувати про цінність різноманітності скільки завгодно, але, якщо ми не оточимо себе людьми, що відрізняються від нас, мають ідеї протилежні нашим, не будемо виходити зі своєї зони комфорту, ми не зможемо змоделювати цього для наших учнів. Це можна зробити читаючи книги авторів різного походження та поглядів, також різноманітні вебсайти.

Учитель подає хороший приклад дітям свого класу дбайливо добираючи слова та терміни, оскільки вони слухають та навчаються від старших. Ви також можете показати позитивний приклад наголосивши на нетолерантній поведінці як неправильній, але не сплутайте справжню цікавість з незадовільною поведінкою, тому що діти допитливі від природи, а не намагаються засуджувати. Вони часто задають питання щодо зовнішності, яка відрізняється чи є незвичною. Вчителю варто скористатись можливістю пояснити різницю.

2. Види діяльності.

Толерантність це дещо, що має проявляти себе у повсякденних діях. Читання у парах протягом уроку чи групування учнів для виконання проекту сприяє впровадженню інклюзивності та сприйняття. Також повторення у класі мантри на зразок «Ми готові працювати з кожним!» нагадує учням, що люб'язна та ввічлива співпраця є необхідною, а не додатковою. Розуміння учнями, що від них очікують рівноцінного відношення один до одного закладає фундамент для сприйняття різноманітності у майбутньому.

Учителі також можуть звернутись до теорії The Jigsaw Classroom розрахованої на те, що учні слухатимуть і поважатимуть один одного, якщо дати їм груповий проєкт, де потрібно скласти разом частини головоломки. Процес мислення у завданні полягає в тому, що кожен учень відповідальний за внесок важливого шматочку для завершення і повного розуміння кінцевого продукту спільної праці. Іншими словами, учні розуміють, що їм не досягти успіху як групі без рівноцінного відношення до кожного члена групи. Як результат, кожен учнів більше слухає своїх однолітків та цінує їх внесок.

3. Створення безпечного простору.

Деякі учні відчувають безпорадність та стрес у зв'язку з поточними подіями, тому важливе створення безпечного простору для всіх учнів класу. Однокласникам варто відверто обговорити, як виглядає безпечний простір та як у ньому почуваєшся. Потім клас разом працює над створенням дієвого плану, як можна організувати та підтримати безпечний простір один одного. Ця практика навчає соціальній обізнаності та емпатії, які є критичними аспектами толерантності.

4. Влаштовуйте класу «перевірку на різноманітність».

Це може бути проста прогулянка класом, під час якої ведеться запис ідентичності та культур представлених в аудиторних матеріалах, підручниках, картинах чи іншому декорі класу. Ця практика корисна для розгляду багатьох видів різноманітності. Наприклад, ви бачите великий малюнок, що зображає людей різних національностей у своєму підручнику, але не маєте картинок чи історій, що зображають різних головних героїв які по-різному здібні і мають різні можливості чи обмеження. Картинки справляють гарне враження, особливо на учнів. Вчитель може сприяти розвитку толерантності розвісивши плакати дітей з різних країн чи різними фізичними можливостями.

5. Відзначайте особливі дні.

Пошук у Google дозволить швидко визначитись з особливими днями. Деякі з цих днів можуть бути святковими в певних культурах, інші по всьому світу, але вони точно будуть чудовою стратегією познайомити клас з інклюзивністю. Прикладом може слугувати 21 березня, Всесвітній день людей з синдромом Дауна. П'ятикласники залюбки одягнуть різні шкарпетки на підтримку сонячних дітей та більше дізнаються про них.

6. Будьте готові вислухати.

Немає нічого настільки ж потужного, як бажання вислухати історії інших людей. Більшість упреждень починаються з припущень. Отже, немає значення наскільки досвідченими ви є, але ви покажете своїм учням, що кожен заслуговує на повагу, дозволивши людині виговоритись та вислухавши її. Вислухати учнів та членів їх родини - це особлива й величезна частина цього процесу.

7. Знай, хто ти є.

Коли ти чітко розумієш своє походження, ідентифікував себе та спроможний співпереживати з іншими, ти зможеш краще розуміти інші культури. Культурна компетенція є ключовою для можливості стати більш інклюзивним – знання, уміння, ставлення та обізнаність необхідні при роботі з особистостями різного походження.

Приклади завдань та практичний матеріал, що сприяють розвитку толерантності:

Тема спілкування «Я, моя родина, мої друзі»

При описі зовнішності та вивченні слів допоможе відео <http://surl.li/cqcb>, опрацювавши яке можна запитати дітей: Are we all the same or different? How do we differ? Do you often think about appearance of other people? Does appearance influence our opinion?

При вивченні уподобань друзів опрацюйте текст Louis and Chokolit, який допоможе зрозуміти, що всі ми різні, що всі ми маємо власні особливості, що всі ми заслуговуємо на підтримку та взаєморозуміння, що всі ми можемо досягти успіху. Після виконання завдань до тексту, організуйте обговорення про різні вміння та можливості кожного. Намагайтеся використовувати запитання відкритого типу:

«Chokolit» is the wrong spelling of the word “chocolate”. Why do you think Louis' company is called “Chokolit”?

Do you like cooking? Why/Why not? Can you make a cake/pizza/omelette? Who taught you?

Do you know children with dyslexia or dyspraxia? Do they study at you school/class? Do you make friends with them? Why/Why not? How do you think is it easy for them to study? What are their (special) talents?

Louis and Chokolit

May 2002

Louis Barnett is 11 years old. He has problems at school, because he is dyslexic and dyspraxic, so it's difficult for him to read and write. He leaves school and has a home education. At home he doesn't study academic subjects, but he does lots of practical things.

September 2003

Louis buys a recipe book and makes a special chocolate cake for his aunt's 50th birthday. The cake is delicious! Lots of people ask for his cakes. Louis starts to make cakes for local restaurants and shops.

February 2004

It's 2004, and Louis is 12 years old. He starts his own chocolate company, called 'Chokolit'. He wants to make chocolate from natural ingredients. He makes the chocolate in his kitchen at home.

June 2005

Louis has his first contract from a very big chain of supermarkets. He is producing 65,000 bars of chocolate a year. He can't use his parents' kitchen now, so he moves the chocolate production to a new building.

2012

Louis is 20 years old and his company is very successful. He travels around the world and talks to young people about his story. Louis's message is: 'Some people have problems at school. But everyone can succeed.'

Read about Louis and 'Chokolit'. Answer the questions.

1. Why does Louis leave school in 2002?
2. What does Louis make for his aunt's birthday in 2003?
3. When does Louis start his company, 'Chokolit'?
4. Where does Louis make his chocolate bars in 2004?
5. Where does Louis make his chocolate bars in 2005?
6. How many chocolate bars does Louis make in 2005?
7. What does Louis do in 2012?
8. What is Louis's message?

Тема «Одяг»

Практику The Jigsaw Classroom можна застосувати при роботі з текстом Ugly shoes <http://surl.li/cqcbi>

Подібне завдання покращить учнівську мотивацію та зменшить конфлікти між дітьми, які прагнуть досягти результату. Крім того, зміст тексту доведе, що всі ми різні і всі ми особливі, кожен має свої смаки і шанс бути визнаним. По закінченню цього виду діяльності, до обговорення тексту додайте запитання How did Kate look like? Why did Kate think she was ugly? Why did she run away from the shop? What has changed in her life? Why did it happen? Would you like to change your life?

Тема «Харчування»

Джо Джо любить куштувати різну та незнайому їжу, даючи їй свою оцінку у відео <http://surl.li/cqcb1>. Обговоріть її дії: Why does she do such tasting? What is it for? Is it always pleasant or not? Would you like to have the same hobby as JoJo? What typical food from your country would you like JoJo to try? Tell us about it!

Том любить готувати, незважаючи на свій вік. Попрактикуйтесь та поліпшіть читання <http://surl.li/cqcb0>, дізнайтесь, хто вмів готувати та чому він/вона це робить.

Тема «Подорож»

Організуйте подорож країнами Об'єднаного королівства та удосконалюйте навички читання <http://surl.li/cqbzx> Після виконання вправ пов'язаних з текстом (Match the word to the picture. Are the sentences True or False?), надайте можливість розповісти про свою країну, її особливості. What country do you live in? Tell us some interesting facts about your country.

Тема «Свята та традиції»

Кожна країна та нація має безліч власних традицій та святкувань. Діти мають бути ознайомлені з ними та усвідомлювати різницю <http://surl.li/cqbvv> How do you celebrate Christmas in Ukraine? What do you usually do at Christmas Eve/Christmas? What is your favourite tradition? What traditions have the Ukrainians borrowed from the British? Do you like them?

Тема «Шкільне життя»

Діти навчаються у спільному середовищі, тому мають слідувати певним правилам, визначеним для всіх учасників освітнього процесу. Виконайте завдання до тексту (grouping, matching, true or false) та обговоріть правила поведінки у шкільній бібліотеці.

<http://surl.li/cqccb>

Does your school have a good library? How often do you visit it? Why must all students have a library card? Why mustn't you run or shout in the library? Why can't you borrow more than three books at one time? Діти повинні зрозуміти, що потрібно поважати один одного.

Організуйте подорож до Афганістану за допомогою тексту Fazila and Skateistan. Поділіть клас на групи та визначте завдання What are the differences between your school and Skateistan? What is similar?

Fazila and Skateistan

Fazila is a 14-year-old girl from Qalai Zaman Khan Fin in Kabul, Afghanistan. Her family is very poor and she is a student at a school in Kabul. The school is called 'Skateistan' and it's the first skateboarding school in Kabul. Skateistan has got a big indoor skate park and some classrooms with computers. Children can study English, ICT, Journalism, Art and Music there. There's a special 'Back to school' programme for children who aren't at school. There are separate school days for boys and for girls because girls and boys don't do activities together in Afghanistan, and there are also special classes for disabled children. After the lessons, there is a 50-minute skateboarding lesson for all the girls in Fazila's class. Fazila hasn't got a skateboard, but she can borrow one from the school. Now Fazila is very good at skateboarding and she is also a teacher at Skateistan. 'Life is hard for me because my family is poor,' says Fazila. 'But when I'm at Skateistan, I'm in a nice place.»

Влаштуйте обговорення у класі: Can you skateboard? Would you like a skateboarding school in your town? Would you like to study at a separate school for boys/girls? Why/Why not? What special schools are there in your country/city? Are there classes for disabled children in your school?

Потрібно завжди пам'ятати, що навчальний заклад – це лише місце, де учні здобувають академічні знання з різних дисциплін, а також місце, де вони навчаються взаємодіяти один з одним, цінувати та поважати, поводитись справедливо та з гідністю не зважаючи на різне походження та умови проживання. І задача вчителів створити відповідне середовище для навчання та виховання, щоб їх вихованці зайняли гідне місце у соціумі.

Емпатія

Емпатія – здатність розділяти чийсь почуття чи досвід, уявляючи на що це схоже, якби ми опинились на місці тієї людини.

У покоління, що переповнене селфі, любов'ю до себе та егоїзмом, важливість емпатії у класі зараз більша ніж коли-небудь. Маючи життя ускладнене ізоляцією під час пандемії та відсутністю спілкування зі спільнотою, а на даний момент ще й навчання під час війни, учні потребують дорослих, які чудово усвідомлюють провокаційні емоції спричинені травматичними обставинами. Від вчителів очікуються сильні моделі емпатії, які будуть повторені учнями. Демонстрація емпатії в класі дозволяє вчителям розпізнати почуття учнів та свої власні без заниження очікувань. Емпатія – найвище знання, тому що перспектива переміщується від свого «я» до інших людей і ми можемо функціонувати як учнівська спільнота.

Практика емпатії у класі є одним з найважливіших умінь, яким повинен володіти вчитель, але не завжди легко відповісти на поведінку учня зі співпереживанням. Проте ви будете взаємну довіру та розуміння, коли покажете учням, що усвідомлюєте та поважаєте їх почуття.

Існує декілька стратегій практики емпатії, якими можна скористатися при роботі з п'ятикласниками:

1. **Слухайте активно.** Показуйте зацікавленість до того, що розповідають ваші учні. Дайте їм відчути себе почутими. Уникайте ймовірності відволіктись на інші речі та не намагайтесь негайно « вирішити проблему». Після того, як ви зрозумієте проблему, можете поговорити з учнем про пошук її рішення або очікувані учнем від вас дії та підтримку. Наприклад, припустимо, що п'ятикласник читає щось на своєму мобільному телефоні, а вчитель говорить «Сховай свій телефон!» без можливості дати пояснення, чому учень його дістав. Така поведінка не буде прикладом емпатії. Ви можете висловити співпереживання сказавши: «Ти зазвичай не користуєшся телефоном на уроці. Щось трапилось?» Зрозумівши перспективу учня, ви можете обрати свій курс дій. Найімовірніше, він переписувався з друзями, але існує можливість, що хтось із батьків захворів чи учень не знає, як повертатиметься додому сьогодні. Практика «послухати, щоб зрозуміти» цінується кожним, особливо коли вона стосується нас.

2. **Утримайтеся від судження.** Не робіть негайних суджень чи критики про правильно або неправильно. Відкиньте власну реакцію та зосередьтесь на тому, що говорять ваші учні.

3. **Ставтеся з розумінням.** Спробуйте зрозуміти почуття учня. Якщо можливо, озирніться на власний досвід щоб знайти зв'язок з тим, що відчувають ваші учні. Уявіть себе на їх місці та подумайте про час, коли ви ймовірно відчували те саме.

4. **Ставте розгорнуті питання.** Коли ви ставите розгорнуті питання, учні мають можливість поділитись тим, що насправді у них на думці. Вони краще розкриються ніж якщо відповідатимуть на загальні запитання з можливими варіантами відповіді «так» чи «ні». Наприклад, коли п'ятикласник усвідомив, що вчинив неправильно по відношенню до іншого учня, ви можете запитати: «Як гадаєш, що потрібно робити далі?»

5. **Практикуйте уважність.** Вирішальне значення для співпереживання, емпатії, має уважне спостереження за поведінкою учня. Розвиток уваги допоможе вам спрацювати на перспективу з іншими людьми.

6. **Користуйтеся емпатичною мовою тіла.** Емпатія висловлюється не лише словами, а також виразом нашого обличчя, поставою та тоном голосу. Ваша постава відкрита? Ваші очі сконцентровані на учнях? Ви говорите позитивним тоном?

Приклади завдань та практичний матеріал , який сприяє розвитку уміння емпатії:

Тема «Я, моя родина, мої друзі»

1. Протягом уроків за даною темою учні представляють себе та знайомляться один з одним, навчаються дізнаватись особисту інформацію та відповідати на поставлені запитання. Разом з тим вони вчаться співпереживати. Наприклад, після перегляду відео про перший день дівчини Макайли у школі, <https://learnenglishteens.britishcouncil.org/skills/speaking/a1-speaking/meeting-people>, та виконання вправ, усвідомивши її проблему, запропонуйте дітям дати відповідь на запитання How did Makayla feel when she got lost at school? Have you ever been in similar situation? How did you feel?

2. Чудовою можливістю зрозуміти почуття інших та уявити себе на їх місці буде опрацювання міні ситуацій у парах або групах. Залежно від тематики уроку, можна обрати різні ситуації з різноманітними запитаннями. При вивченні даної теми можна обговорити наступні:

Emmanuel and his brother Joshua were having fun riding their bikes. Suddenly, Joshua fell down! His knee was scraped, and he started crying. Emmanuel saw that Joshua was hurt. He ran over to Joshua, asked how he could help, and told him that it was going to be okay.

- What are some things you could have said to Joshua if you were with him?

Emma saw a group of girls making fun of her friend Ming's shoes. Emma could imagine how sad Ming felt. Emma wanted Ming to feel better. She said to her, «Let's each wear one of each other's shoes for the rest of the day!»!

- Have you ever seen someone being bullied? How did that make you feel?

Emma was at the amusement park with her family. She loved to go on all the rides, even the scary ones! Emma's sister, Leyla, started crying. She wanted to go on the big-kid rides, but she was too young. Emma said to Leyla, "Don't worry. We can go on the smaller rides together. Sometimes those are the best ones!"

- Have you ever been left out because you were too young or too small? How did that make you feel?

It was a beautiful day and Emmanuel could hear kids playing outside. «Why don't you go with them and have fun?» his grandpa asked. Emmanuel knew his grandpa was not feeling well. He said, "I would rather stay here with you, Grandpa. I want to hear more stories about when you were my age!"

- What are some ways that you show your friends and family that you care about them?

Тема «Одяг»

Прослухайте діалог та виконайте запропоновані завдання за посиланням <http://surl.li/cqbzj>. Поставте запитання перед учнями Have you been in such situation? How did you feel when there wasn't your size or favourite colour? What made you feel better? How did the shop assistant try to help you?

Тема «Відпочинок та дозвілля» чи «Харчування»

Запропонуйте учням передивитись відео Not feeling well за посиланням <http://surl.li/cqceb>, опрацювати завдання та на основі своїх спостережень за рухами дійових осіб, виразом обличчя та словами, під час обговорення дати відповіді на запитання How did Jack feel? How do you think Gemma's behaviour made Jack feel? How do you know when

someone is being a good friend? Can you remember when you were being a good friend? What will make you feel better in such situation?

Тема «Природа»

1. При вивченні теми опрацюйте оголошення про загублену собаку <http://surl.li/cqcec> та обговоріть запитання Do you have any pets? Have you ever lost your pet? How do you feel when you lost your dog/cat/hamster? Did anybody help you to find it? Did you help anybody to find his/her dog? Were you happy to help? Слухайте уважно, зосереджено, уникайте критики. Підтримайте фразу на зразок I understand – I do, because sometimes I feel just exactly like you!

2. Обговоріть подану ситуацію:

Emma and her brother Rudy were so excited. They were going to the animal shelter to adopt a dog! After meeting all the dogs, Emma said she wanted to adopt the big dog with scruffy hair. Rudy said, “No way! He’s the ugliest dog.” Emma asked Rudy to imagine what the dog might feeling. She said, “He is sweet and has been at the shelter the longest. I can tell that he’s sad and needs a good home.”

- Why did Emma want a specific dog?

Тема «Подорож»

Створіть подорож до Індії за допомогою тексту Lavindya’s Best Friend, дізнайтесь про особливе життя маленької дівчинки та її особливого друга. Надайте учням можливість уявити себе на місці Лавіндії, прожити один день з її життя, відчутти себе індійською дівчинкою з бідної родини.

Lavindya’s Best Friend

It is seven o'clock in the morning in Chennai, southern India. Lavindya always has her morning bath before school. But she doesn't have a bath at home. She has a bath in a small pool outside with her best friend, a baby elephant!

Lavindya lives at Arignar Anna Zoo with her parents, brothers and sisters. Her father is a 'mahout' - he works at the zoo and he is a special keeper for the baby elephants. Lavindya is only six years old, but she can control the elephants and she has a very special friendship with them.

At eight o'clock in the morning, Lavindya goes to school, but she doesn't travel on a school bus. She rides an elephant to school. The elephant carries her backpack with its trunk. After school, Lavindya plays football with the elephants.

Now it is the evening, and the baby elephants are tired. Lavindya lies down next to them and pats their trunks. Sometimes they all sleep together - friends together in the day and friends together at night.

Після виконання вправ до тексту, організуйте обговорення можливостей та почуттів Лавіндії. Ви можете створити декілька напрямків для дискусії:

- How does Lavindya show her kindness to a baby elephant? Who shows you kindness? In what ways do they show you kindness? How do you show kindness to others? What might be some ways we could show other people we care about them?

- Are the girl and the baby elephant good friends? How do you know when someone is being a good friend? Can you remember when you were being a good friend? Have you got a good friend? How does your friend make you feel? How are you the same as your friend?

- How would I feel if I lived the life of this little girl? What will make you happy? Sad? Worried? Mad?

Тема «Свята та традиції»

Перегляньте відео Mrs. Claus explains Christmas traditions <http://surl.li/cqbv> та виконайте подані завдання на відповідність, порядок речень, відповіді на запитання та

обговорення класом. Під час спілкування дайте дітям можливість відповісти на питання How did Mrs. Claus feel when she got letters only for her husband? Did she feel lonely/sad/angry/tired? How did Mrs. Claus feel when she got one letter for her? How can you tell how someone else feeling? Was she pleased to answer the writers question? Дати відповіді на ці запитання діти зможуть не лише зрозумівши розповідь, але й уважно спостерігаючи за мімікою та жестами Місіс Клаус.

Обговорення можна зробити й у іншому напрямку, поговоривши про Різдво. How do people usually feel when Christmas comes? How do you usually feel? Is it a happy holiday for you and your family? What do you like most preparing for the holiday? During celebration? Do you feel excited receiving/giving present?

Тема «Шкільне життя»

Школа – це місце, де діти проводять багато часу і мають бути пристосовані до її середовища. Це важко зробити, коли ти «новенький» у ній. Ознайомившись з віршом New School: <http://surl.li/cqcfi> та опрацювавши завдання до нього, попросіть учнів уявити себе «новачками» та розповісти про їх почуття, змодельовавши ситуацію Imagine you go to a new school. How do you feel? Tell us about it!

У кожного виникають проблеми під час навчання, з якими важко впоратись самотужки. Учні мають зрозуміти, що вони не самотні і їм можуть допомогти друзі та однокласники, так само як і вони можуть допомогти їм у важкій ситуації для вирішення проблеми. У цьому допоможе навчальне відео, <http://surl.li/cqcfm> . Після виконання поставлених до відео завдань, організуйте обговорення для кращого розуміння ситуації: How did Makayla help her classmate? Was it difficult for her? How did Sam feel? Have you ever do the same?

Вже згадані вище роздаткові картки для обговорення ситуацій також допоможуть розвитку емпатії як уміння протягом цієї теми. Ситуації взято з відео <https://www.youtube.com/watch?v=-9TCpbqohcI> , яке можна використати як завдання перевернутого класу (flipped classroom activities) у парній чи груповій роботі, а також розминці.

Emmanuel's class went on a trip to the zoo. Emanuel noticed that Darren, who had broken his ankle, was struggling to keep up. Emmanuel slowed down to walk with Darren. He said, "Let's take our time and look at all the animals."

- How would you feel if you were Darren?

Alia is a new girl in school who doesn't speak English very well. Alia sat by herself during the break. Emma thought Alia might feel lonely. She asked, "Do you want to play hopscotch with me?"

- Did you ever help someone who was new to your school or neighbourhood? What did you do?

Emmanuel brought his favourite meal to school for lunch. He saw that Luke had only a bag of chips. Emmanuel imagined that he would still be hungry if that was all he had to eat. He said to Luke, «I'm not that hungry. Will you share this with me?»

- Have you ever shared something? How did that make you feel?

- Emmanuel is in Zahra's reading group at school. Zahra told Emmanuel that she doesn't like to read out loud because she makes mistakes. Emmanuel said, «If you want, you can practice your reading with me! We can make mistakes together.»

- What are some thing you would like someone to say to you when you make a mistake?

Опрацювання історій та перегляд відео з розгорнутими запитаннями також сприятимуть розвитку емпатії у учнів. Скористайтеся посиланнями <https://www.youtube.com/watch?v=dG4Mq-81qdl> як можливістю організувати підхід перевернутого класу (flipped classroom activities). Учні самостійно ознайомляться з матеріалом, а на уроці поділяться своїми думками та враженнями під час спілкування, відповідаючи на запитання подібні до:

How are you the same as your friend? Sister? Brother? How are you different?

Who helps you when you're sick? How do they make you feel?

Have you ever helped anyone who was sad? How did you help them?

Have you ever felt scared? What happened? Tell us about a time you had to be brave.

Have you ever been bullied? How did it make you feel? What did you do?

Can you remember a time when you were feeling sad or sick and someone showed you they cared about you?

What do you do to show someone that you care about them?

Have you ever seen a friend feel so sad about something that you felt sad too?

Хорошою стратегією розвитку емпатії у п'ятикласників може стати створення можливості співпереживання в реальному житті. Наразі можна влаштовувати благодійні ярмарки по збору коштів на підтримку ЗСУ, виготовляти обереги та листівки для воїнів чи організувати збір одягу та продуктів постраждалим. Таких можливостей безліч, але головне, що вони допоможуть учням дізнатись, як важливо працювати у спільноті та зрозуміти, що у світі є люди, яким вони можуть допомогти.

І пам'ятаймо, якщо емпатія є найвищою формою знань, тому варто вкладати час і сили, щоб створити гідну спільноту серед однолітків та відкрити шлях для успішного майбутнього. Застосування подібних видів діяльності покращує класне середовище та сприяє розвитку особистості.

Sympathy (Співчуття)

Навчаючи учнів п'ятого класу, не можна забувати про розвиток емоційних вмінь, а саме про співчуття. На уроках англійської мови ми вивчаємо багато тем, під час яких найкраще формується це уміння.

Згідно з тлумачним словником, співчуття – це чуйне ставлення до чийого-небудь горя, до чийось переживань; почуття жалю, викликане чийм-небудь нещастям, горем; жаль, висловлений усно або письмово з приводу нещастя, горя, що спіткали кого-небудь; доброзичливе, прихильне ставлення до кого-небудь, підтримка, схвалення.

Ми відчуваємо співчуття, коли хтось захворів або трапився якийсь нещасний випадок, висловлюючи це фразами: «What a pity!», «I hope you feel better soon», «I take my sympathy to you» та ін. Як поняття, співчуття тісно пов'язане з емпатією. Якщо співчуття передбачає розпізнавання емоцій, то емпатія означає відчувати їх. Виробляти ці уміння однаково важливо. Навчання учнів співчувати та співпереживати іншим допомагає розвинути культуру поваги. Здобувачі знань повинні вміти бачити чужу точку зору, переживаючи стресові ситуації, хоча також важливо, щоб вони розуміли, що їм не потрібно вирішувати чийсь проблеми, щоб проявити емпатію.

Чому співчуття є важливим в освітньому середовищі?

1. Співчуття дозволяє учням відчувати розуміння та підтримку, які допомагають їм навчатися та розвиватися.

Співчуття важливе для того, щоб учні відчували розуміння та підтримку. Коли учні відчувають розуміння та підтримку, вони можуть навчатися та розвиватися. Співчуття дозволяє учням відчувати, що вони не самотні, дає змогу поділитися своїми переживаннями та почуттями. А вчителям – дозволяє краще розуміти своїх учнів, щоб зможти надавати їм більш

ефективну підтримку. Зрештою, співчуття відіграє важливу роль у створенні сприятливого навчального середовища для учнів.

2. Вчителі можуть використовувати співчуття для побудови стосунків зі своїми учнями, щоб створити більш позитивне навчальне середовище.

Ні для кого не секрет, що сприятливі стосунки між учителем і учнем сприяють продуктивному навчальному середовищу. Насправді, одним з найважливіших факторів у визначенні успіху учня є розвиток сприятливих стосунків з викладачами, побудувати які не важко, якщо використовувати співчуття. Коли вчителі висловлюють співчуття своїм учням, вони говорять про те, що вони піклуються про них і готові допомогти їм будь-яким можливим способом. Це не лише допомагає побудувати позитивні стосунки з учнем, але й заохочує їх відкритися та ділитися будь-якими труднощами, які вони можуть відчувати. У свою чергу, це дозволяє вчителю надати відповідну підтримку та створити позитивне навчальне середовище для учня.

3. Співчуття може допомогти учням зрозуміти важкі емоції та впоратися з ними.

Коли учні відчувають важкі емоції, важливо, щоб вони отримували співчуття від однокласників та вчителів. Співчуття дозволяє учням розуміти свої емоції та впоратися з ними здоровим способом. Співчуваючи іншим, ми показуємо їм, що дбаємо про них і хочемо допомогти їм у важкі часи.

4. Співчуття може посилити мотивацію.

Учні, які співчувають чужим труднощам, часто більш вмотивовані, щоб докладати більше зусиль у школі. Це тому що вони можуть бачити потенційні наслідки власних дій і те, як вони можуть вплинути на інших. Наприклад, учень, який відчуває співчуття до однокласника, якому важко дається вивчення англійської мови, може бути більш мотивованим докладати зусиль під час вивчення іноземної мови, щоб допомогти однокласнику.

5. Співчуття може покращити навчання.

Коли учні відчувають зв'язок зі своїми однокласниками та вчителями, вони, швидше за все, будуть активними під час уроку та дізнаються більше. Співчуття є важливою емоцією, яка допомагає розвивати цей зв'язок. Співчуття – це здатність розуміти та розділяти почуття іншої людини. Воно може створити міцний емоційний зв'язок між людьми, що корисно для навчання. Дослідження показали, що коли учні співчувають іншим, вони будуть корисні та діятимуть просоціально. Така поведінка також корисна для навчання.

6. Співчуття може допомогти привести до емпатії.

Коли учень відчуває співчуття до іншої людини, це може сприяти розвитку емпатії. Емпатія є важливим умінням, яке може бути корисним в багатьох професіях. Якщо вчитель може співпереживати своїм учням, він зможе краще їх зрозуміти та допомогти. Співчуття дуже важливе для того, щоб допомогти учням розвинути емпатію. Тобто це дозволяє їм бачити речі з точки зору інших людей. Коли учні відчувають співчуття до когось іншого, швидше за все, вони намагатимуться зрозуміти, що відчуває ця людина. Це може допомогти їм налагодити кращі стосунки з іншими та подивитися на світ з іншої точки зору.

7. Співчуття сприяє співпраці між учнями.

Співчуття дозволяє учням відчути зв'язок один з одним і зрозуміти, що всі роблять помилки. Коли учні відчувають емпатію до своїх однокласників, ймовірно, що вони будуть готові допомогти та співпрацювати. Крім того, співчуття може допомогти запобігти знущанням і агресії в класі. Це створює безпечне та сприятливе навчальне середовище для всіх учнів.

8. Співчуття сприяє розвитку соціальних умінь.

Здатність співчувати є важливою для розвитку соціальних умінь у класі. Співчуття дозволяє учням розуміти почуття інших і ставлення до них, що може допомогти їм розвинути сприятливі стосунки. Також співчуття може сприяти співпраці та командній

роботі, так як учні зможуть співпереживати один одному. А вчителі зможуть допомогти своїм учням орієнтуватися в соціальних викликах і формувати необхідні життєві уміння.

9. Співчуття допомагає учням розвивати почуття моралі

Психологи дійшли згоди щодо того, що співчуття є ключовим фактором у розвитку почуття моралі, або вміння розрізнити правильне від неправильного: співчуття дозволяє учням сприймати точку зору інших, відчувати те, що відчувають інші та розуміти, що інші почуття мають значення. Таким чином, співчуття допомагає дітям розвинути почуття емпатії, яке має вирішальне значення для розвитку моралі та розуміння добра і зла.

10. Співчуття може бути корисним для учнів, які мають проблеми з психічним здоров'ям.

Психічне здоров'я є одним з найважливіших, але часто забутих аспектів життя людини. На жаль, багато учнів вважають, що не мають говорити про свої проблеми, бо бояться бути висміяними чи засудженими. Ось тут співчуття може бути дуже корисним.

Значення співчуття для вчителів, які працюють в НУШ

Щоб бути ефективним учителем, важливо вміти проявляти співчуття до своїх учнів. Це має неабияке значення для створення позитивного середовища в класі. Коли вчитель може поставити себе на місце своїх учнів, здатний розуміти їхні потреби та реагувати на них. Крім того, вміння співчувати може допомогти учителю краще спілкуватися зі своїми учнями та будувати з ними стосунки, зрозуміти, чому вони вчиняють певну поведінку. Будучи співчутливим, вчитель може мати багато переваг. Наведемо деякі з них.

1. **Здатність краще зрозуміти труднощі своїх учнів.**

Однією з найважливіших речей, яку можуть зробити педагоги, – це співчувати своїм учням. Щоб допомогти їм, вчителі змушені зрозуміти їхні труднощі та те, через що вони проходять. Іноді деякі з вчителів сприймають своїх учнів лише як здобувачів освіти. Але якщо педагоги зможуть знайти час, щоб побачити кожного, як окрему особистість, це дасть їм краще зрозуміти, як допомогти учням. Співчуття допомагає вчителям розвинути емпатію, яка у свою чергу дозволяє викладачам поставити себе на місце своїх учнів та побачити ситуацію з їх точки зору, зрозуміти, що саме є причиною труднощів та надати їм свою підтримку.

2. **Здатність бути більш терплячими та розуміючими.**

Ще недавно в освітній системі переважна увага приділялася стандартизованому тестуванню. Така зосередженість часто призводила до того, що вчителі відчували деякий тиск, щоб учні швидко проходили матеріал, аби переконатися, що вони готові до іспиту. Однак цей тип тиску іноді призводив до розчарування та браку терпіння зі сторони вчителя. На щастя, з запровадженням нової освітньої системи НУШ ця ситуація змінилася на користь здобувачів освіти.

Співчуття може допомогти вчителю бути більш толерантними. Коли вчителі співчують своїм учням, вони розуміють, що діти не намагаються розчарувати їх або затримати навчання. Педагоги мають усвідомлювати, що кожен учень має свої сильні і слабкі сторони, і що декому з них може знадобитися більше часу, ніж іншим, щоб зрозуміти поняття. Коли вчителі проявляють співчуття, перспектива змінюється. Раптом можна побачити людину або ситуацію в новому світлі. Педагоги стають більш терплячими і розуміючими, тому що можуть поставити себе на місце учнів, зрозуміти їх індивідуальні потреби, чому вони так вчинили та пробачать їх. Таке співчутливе ставлення створює в класі атмосферу, яка підтримує, що є важливим для успіху учня та зростання його, як особистості.

3. **Здатність бути ефективнішими педагогами.**

Співчуття до когось може допомогти вчителям бути ефективнішими педагогами. Вони відчуватимуть більший зв'язок з учнями та зможуть краще зрозуміти їхні точки зору та досвід. Учителі мають сприймати кожного учня, як індивідуальну особистість. Цей зв'язок дозволяє педагогам формувати значущі стосунки з учнями, які можуть привести до кращого спілкування та більш продуктивного середовища навчання.

4. **Здатність спілкуватися з учнями.**

Більшість людей так чи інакше проявляють співчуття до інших. Це природна для людини емоція, яка дозволяє нам спілкуватися з іншими, особливо з тими, хто переживає важкі часи. Для вчителів це неймовірно цінний інструмент. Ділячись власним досвідом, педагоги можуть показати учням, що співчують їм і розуміють, через що вони проходять. Цей зв'язок може допомогти учням почуватися впевненіше, не боятися розповідати учителям про свої труднощі, а педагоги зможуть підтримати їх.

5. **Здатність надавати емоційну підтримку учням.**

Якщо вчителі відчувають до учнів співчуття, то здобувають можливість надати їм емоційну підтримку. Педагоги можуть пояснити їхній досвід, та відчути співчуття до того, через що проходять їхні учні. Коли вчителі надають дітям емоційну підтримку, це допомагає їм почуватися зрозумілими та почутими. Це може бути досить корисним під час стресу чи труднощів. Також це допомагає зміцнити зв'язок між учителем та учнем.

6. **Здатність створити позитивну атмосферу у класі.**

Однією з найкращих речей, яку можна зробити для учнів, - це виховати почуття співчуття у класі. Воно дозволяє вчителям розуміти почуття інших і розділяти їх, що створює більш позитивне та сприятливе середовище для навчання. Визнаючи та розуміючи емоції, які відчувають учні, педагоги можуть надати їм підтримку для досягнення успіху. Співчуття також допомагає викладачам будувати стосунки з учнями, створюючи відчуття єдності в класі. Коли здобувачі освіти відчувають зв'язок зі своїми однокласниками та вчителями, вони будуть відкриті до вивчення нового. Зрештою, виховання співчуття в класі допомагає створити позитивне середовище, де всі учні можуть процвітати.

7. **Здатність допомогти учням зорієнтуватися в складних ситуаціях.**

Учням часто буває важко самотужки пережити складні часи та ситуації. Однак все може змінитися, коли у них є співчутливий вчитель, який може запропонувати свою допомогу. Крім того, вчителі можуть вислухати та підставити своє плече, якщо учням треба поплакати. Виявляючи розуміння та підтримку, педагоги можуть допомогти учням почуватися впевненішими в той час, коли вони справляються з труднощами.

Поради вчителю, коли та як виховувати співчуття у класі

1. Коли учень сумує

Учні, які сумують потребують підтримки та розуміння. Важливо забезпечити їм безпечне місце, де вони зможуть побути наодинці та проявити свої емоції.

2. Коли учневі важко

Учням, які мають труднощі, потрібна допомога у пошуку ресурсів і поверненні на правильний шлях. Підкажіть їм, що ви небайдужі та хочете допомогти.

3. Коли учень зробив помилку

Учні постійно роблять помилки, але іноді їм здається, що вони не можуть від них оговтатися. Співчуття може допомогти учням відчути себе краще. Це допоможе їм усвідомити, що незалежно від того, що вони зробили, вчитель все ще любить їх.

4. Коли учень злий

Учні іноді можуть злитися на вчителя за те, що він не виконує свою роботу належним чином. Співчуття – це спосіб показати їм, що ви дбаєте про них, і що знаєте, що вони неідеальні.

5. Коли учень постраждав

Іноді учні відчуваються скривдженими й не знають, як показати свої почуття. Співчуття – це спосіб допомогти їм висловити свої почуття та дати зрозуміти, що ви їх розумієте. Коли ви висловлюєте комусь співчуття, ви повинні робити це таким чином, щоб учень знав, що він є важливим для вас.

Виховання співчуття на уроках англійської мови в 5-му класі НУШ

Найкраще виховувати співчуття та емпатію, коли ми говоримо про здоров'я. Спираючись на модельну навчальну програму НУШ для 5-9 класів бачимо, що в 5-му класі

можна говорити про здоров'я, здоровий спосіб життя, відносини між членами родини та друзями під час вивчення тем «Я, моя родина і друзі», «Харчування», «Відпочинок і дозвілля», «Природа».

1. <http://surl.li/cqceb> (Вивчення теми «Харчування»)

Transcript:

Gemma: I love picnics. Hey Jack, do you want another sandwich?

Jack: Urgh, no thanks.

Gemma: Oh go on ... there's cheese and tomato or egg.

Jack: No, really, I'm fine.

Gemma: What about some chocolate cake?

Jack: Oh, no thanks, I ...

Gemma: What's wrong?

Jack: I ... I ... I don't feel well.

Gemma: Yeah, you don't look too good.

Jack: Urgh ... I've got a headache.

Gemma: You're a bit red.

Jack: Yeah, can I have some water?

Gemma: Yeah, sure, here you are.

Jack: Thanks.

Gemma: It's very hot today. Do you want some sun cream?

Jack: No, I've got some, but can I wear your hat?

Gemma: Yeah, here you are. Come on, let's get out of the sun. It's too hot.

Jack: Yeah, let's go home.

Exercises:

1) Are the sentences true or false?

1. Gemma likes picnics.

2. Jack wants another sandwich.

3. Jack doesn't feel well.

4. Jack has a stomach ache.

5. Jack wants some sun cream.

6. They decide to go home.

2) Fill the gaps with a word from the box.

Gemma: I love picnics. Hey Jack, do you want another sandwich?

Jack: Urgh, no ____.

Gemma: Oh, go on ... there's cheese and tomato or egg.

Jack: No, really, I'm ____.

Gemma: What about some chocolate cake?

Jack: Oh, ____ thanks.

Gemma: What's wrong?

Jack: I don't ____ well.

Gemma: Yeah, you don't look too good.

Jack: I've ____ a headache.

Gemma: You're a bit red.

Jack: ____ I have some water?

Gemma: Yeah, sure, here you are.

Jack: Thanks.

Gemma: It's very hot today. Do you want some sun cream?

Jack: No, ____ got some, but can I ____ your hat?

Gemma: Yeah, here you are. Come on, let's get out of the sun. It's too hot.

Jack: Yeah, let's go ____.

3) Put the conversation in order.

2. <http://surl.li/cqcgq> (Вивчення теми «Відпочинок і дозвілля»)

Brydi is a talented wheelchair athlete. Watch this video to find out how she's helping children understand people with disabilities.

Hi, BTN. I'm Brydi and I'm 11 years old. I live in Brisbane. And this is my family. There's Mum, Dad, my two brothers and my sister. And this is my wheelchair.

For the past three years, I've been wheelchair racing competitively.

Brydi's coach: You've got this, baby girl! Keep going!

And this year, I've started playing wheelchair basketball too.

My favourite thing about wheelchair racing and wheelchair basketball is I can go super fast, and for wheelchair basketball, it's really tough.

Some of you guys might have seen me before on BTN with some of my favourite wheelchair athletes, but today I want to tell you about something else that I've been doing.

You see, while being in a wheelchair hasn't ever held me back, having a disability can sometimes make it hard for kids at school.

When I started school, I didn't really have any friends, and a lot of the other kids used to bully me, to the point where I didn't feel like being at school.

I work hard on my self-esteem, and don't let the bullies get to me.

Sports coach: Three, two, one, launch it! Go!

A little while ago, the children's charity Variety approached me to be part of the programme called Just Like You.

Children: Just Like You!

Since 2015, it's been teaching primary school kids around Australia how to accept and include people living with a disability.

It gives kids with a disability a chance to share our stories with other kids, and it helps them to understand that, really, we're just like them.

Now the programme has come to my home state, Queensland. I'm excited to be in the programme so I can teach kids that they can overcome bullying ...

... while also showing able-bodied kids that people with a disability can do awesome things like I'm doing.

My biggest goal is to go to Paris for the Paralympics in 2024.

Brydi's coach: So proud of you, babe! Keep going! You're doing really amazing!

I'm training really hard with my coach and former Paralympian Louise Sauvage to make it to the Games.

I want to compete in the 100m, 200m and 10km races, and want to be in the wheelchair basketball team. No matter what happens, I'm going to put in my biggest effort and achieve big things.

Exercises:

- 1) Watch the video. Are the sentences true or false?
- 2) Watch the video. Complete the sentences.
- 3) What are your favourite sports? Do you want to take part in a big competition one day? Tell us about it!

3. <http://surl.li/cqcgq> (Вивчення теми «Відпочинок і дозвілля»)

Do you sometimes feel worried by the news? Watch this video to find out what you can do about it.

Transcript:

When things like this happen, it's totally normal to feel upset and worried. To think things like: Why did this happen? Could this happen to me? Could this happen to my family and my friends? Am I safe? What's important to remember is that although events like this are very sad, they are also rare. Worrying stories are often in the news because they don't happen very often.

So what should you do if you're feeling sad or anxious?

Talk about it. You can speak to your parents, a teacher or an adult you can trust. They can reassure you and help you feel better. And remember, when things like this happen, most people are there to help.

Exercises:

1) Match the words with the definitions.

2) Watch the video. Complete the sentences.

3) Watch the video. Put the words in the correct order.

4) Do you watch, listen to or read the news? Who do you talk about it with? Tell us about it.

4. <http://surl.li/cqcfi> (Вивчення теми «Школа»)

It's not easy starting a new school. Listen to this poem about how it feels to be at a new school.

Transcript:

New school

It all looks quite familiar

But it's different all the same.

I know that she's my teacher

But I still don't know her name.

I know I should remember

But I found it hard to say.

I hope I get my classmates'

Names correct another day.

Playtime's in the playground

But I don't know where that is.

And after that I've got PE

And then a science quiz.

I hope I packed my T-shirt

And my running shoes look cool.

There is so much to remember

When you start a different school.

My feet just are not used to

Walking round a different place.

And in English, maths and history

Yet another different face.

This new shirt feels so itchy

And my face feels really hot.

I wonder if they'll like me?

Of course they will, why not?

And that kid there looks friendly

That boy who's wearing red.

I think his name is Peter

That's what those girls just said.

I know I should go over

And say a shy hello.

And if I'm lucky he will smile

And show me where to go.

But look, he's coming over

With a big smile on his face.

It only takes one person

To help you find your place.

Exercises:

- 1) Listen to the poem. Put the missing words in the sentences.
- 2) Think about the poem. Put the words in the correct order.
- 3) Listen to the poem. Match the words that rhyme, for example 'same' and 'name'.
- 4) Do you like this poem? Imagine you go to a new school. How do you feel? Tell us about it!

Розвиток умінь XXI століття на уроках німецької мови як другої іноземної (перший рік вивчення)

На уроках німецької мови перш за все намагаємося викликати у дитини інтерес, привабити її навчанням, намагаємося допомогти усвідомити, що вивчення німецької мови — не покарання, а новий етап у житті, подорож у світ знань. Не слід сподіватися, що дитина сама собою буде ставитися до навчання відповідально та зацікавлено. Пізнавати нове дитина має із захопленням і насолодою. Ми намагаємося чітко формулювати мету чи завдання, аби дитина завжди їх усвідомлювала.

Роль учителя – органічно інтегрувати розвиток умінь XXI століття в процес розвитку іншомовної освіти. Тому майже на кожному уроці іноземної мови вчителі через зміст навчання, форми, види навчально-пізнавальної діяльності, за допомогою правильно підібраних завдань, які враховують вікові, психологічні особливості та інтереси дітей, реалізують компетентісний потенціал галузі «Іншомовна освіта», формують і розвивають в учнів життєві уміння XXI століття.

Лінгвістична дія завжди інтегрується в соціокультурний контекст. Тому важливо на уроках створювати такі навчальні ситуації, завдяки яким учні оволодіватимуть вміннями відчувати культурний характер комунікативних дій іноземною мовою. Водночас, вони здобуватимуть комунікативні стратегії за допомогою яких матимуть справу з реальністю життя в іншомовному середовищі та зможуть там якнайкраще зорієнтуватися. **Спілкування і співпраця** можливі за умови моделювання у навчальному процесі типових ситуацій реального спілкування, які виникають у різних сферах життя і стосуються різних тем. За наступними параметрами можна визначати рівень ефективності вправ та завдань.

Завдання:

- мають зв'язок з реальним життям;
- допомагають учням вирішити мовні завдання, ідентичні тим, що існують у щоденному житті;
- враховують інтереси та потреби учнів;
- готують до виконання автентичних мовних дій;
- спонукають до опрацювання відповідних тем;
- роблять можливим продукування змістовного мовлення.

Вправи:

- сприяють виконанню завдань;
- тренують використання автентичної мови;
- тренують спонтанне мовлення;
- спонукають до використання мовних форм;
- орієнтовані на успіх;
- містять ігрові елементи

Як прикладом може стати гра «Alles über Ralf». Напишіть великим літерами «Ralf» на дошці і запропонуйте учням щось про нього сказати – «Sagen Sie etwas über Ralf.» Учні описують Ральфа 2-3 хвилини за допомогою вигаданих речень: «Er ist dreiundvierzig.» – «Er hat zwei Kinder.» – «Er ist verheiratet.» – «Er hat eine Frau» – «Er arbeitet im Krankenhaus.» – «Sein Hobby ist Fußball.» – «Und Kochen.»

Використання продуктивних комунікативних вправ з обміну інформації, таких як: інформаційні прогалини, вирішення проблем, рольові ігри, драматизація театралізація та безліч інших – дає можливість учитися уважно слухати (читати) і розуміти смисл, чітко формулювати свої думки, ефективно спілкуватися у різноманітних ситуаціях, працювати в парах, командах, групах, не боятися висловлюватись, залучати до активної діяльності найсором'язливіших, та учнів, які бояться робити помилки, адже бояться говорити німецькою мовою. Ці вправи допоможуть дітям ефективно спілкуватися та взаємодіяти, бути відповідальними, готовими допомогти задля досягнення спільної мети.

Наприклад, гра з лялькою («*szenisches Spiel mit Handpuppe*»), яку учні можуть зробити з кольорової шкарпетки або дерев'яної ложки. Вона має багато переваг: для дитини є другом, з нею можна вільно говорити, інсценувати діалоги і не боятися помилок, тому що їх робитиме лялька (а не учень). Це допомагає уникнути страху, оскільки помилки вигаданого персонажу сприймаються не так особисто і це також вчитель має врахувати.

Klassenspazierung може стати вам у пригоді у розвитку вміння комунікувати з будь-якої теми. З прочитаної розповіді учитель виділяє міні-діалог у формі окремих речень, які розподіляє між учнями. Вони ходять по класу і читають своє речення вголос іншим. Вкінці гри вони знаходять свого партнера по діалогу (вчитель може їм допомогти) і грають його перед класом.

Урок, орієнтований на учасників, враховує їхню індивідуальність, інтереси та потреби в навчанні мови. Крім усього іншого, це означає, що навчальні матеріали та форми роботи можуть бути пристосовані до конкретної групи учнів і що в учнів є вибір різних завдань і підходів до проведення уроку. Це має позитивно впливати на мотивацію учнів.

Орієнтація на взаємодію вимагає, щоб учні це робили за допомогою завдань, які заохочують їх до співпраці один з одним. Це означає, наприклад, що вони можуть висловити власну думку та вміти реагувати на твердження інших. Завдання повинні бути розроблені у такий спосіб, щоб учні могли взаємодіяти між собою, наприклад, у формі рольової гри, через використання різних соціальних форм або через завдання, що мають на меті домовитись про щось, переконати когось або повідомити про щось, чого інша сторона ще не знає.

«Полювання за автографами» (*Autogrammjagd*) є яскравим прикладом взаємодії. З невеликими змінами, полювання за автографами підходить для всіх вікових груп, щоб дізнатися щось нове про клас чи учасників групи та швидко розпочати розмову. Відповідно, гру можна дуже добре використовувати в новостворених групах, а також можна грати в дуже великих групах без будь-яких проблем.

(<http://surl.li/cqddp>) (Усі відео за посиланням на диск є власністю Goethe Institut).

(<https://pin.it/5JHa7KQ>)

Для розвитку уміння систематизувати нову інформацію, виразити свою думку самостійно використовується прийом «Сінквейн», який не тільки збагачує словниковий запас учнів і готує їх до короткого переказу, а також учиє формулювати основну ідею (ключову фразу). За готовим сінквейном легко скласти розповідь. Наприклад, вивчаючи тему «*Die Schule ist cool*», після складання сінквейну діти легко можуть розповісти про школу.

Schule
groß, hell
schreiben, lesen, hören
mit Freuden kommunizieren.
lieben

Meine Schule ist groß und hell. Dort schreibe ich, lese ich und höre ich. Ich kommuniziere mit Freunden. Ich liebe meine Schule.

Прийом «*StoryPyramid*», коли вибудовується «піраміда» зі слів тексту (у першому рядку – одне слово, у другому рядку – два слова й т. д.), за якою учні зможуть розповісти основний зміст тексту.

Ann
die Schülerin
sieben Jahre alt
wohnt in der Ukraine
kann Tennis, Volleyball, Fußball, Federball spielen

Заповнення таблиць дозволяє учителю втягувати учнів у різні види діяльності, використовувати на уроках індивідуальне й фронтальне опитування, групову й парну роботу, давати учням практичні завдання відтворювального й творчого характеру.

Учитель повинен бачити в учнях своїх партнерів, вони мають знати це і відчувати. Контакт між учнем і вчителем є основою, на якій тримається вся справа. Дуже важливо приймати дітей такими, якими вони є, не знайомити їх з німецькою мовою дерев'яним молотком, а допомагати їм, повідомляти їм про їх успіхи, яких вони можуть досягти, супроводжуючи процес навчання позитивно. Це стосується таких речей, як виправлення помилок, наприклад, ставитися до них із великою толерантністю, але також справлятися з ними з великою наполегливістю, дозволяючи речам йти своєю чергою, а потім повторюючи їх в іншому місці, у доброзичливо і повторювано, щоб успіх прийшов з часом.

Учні мають відчувати постійну підтримку в їхньому свідомому бажанні до самостійності. Класні рішення та процедури повинні спрямовуватися з самого початку на розуміння мови та використовувати досвід вивчення мови якомога ефективніше і водночас дізнаватися більше про мову самостійно.

Орієнтація на завдання тісно пов'язана з орієнтацією на дії. Учні повинні стикатися із завданнями, які, або пов'язані з їхнім життєвим середовищем, або майбутніми мовними діями. Вони повинні мати можливість ставити «справжні» питання і відповідати іноземною мовою.

Активізація учнів передбачає їхню активну участь на занятті в класі. Активні учні беруть участь на уроці через запитання та відповіді, активно обмінюються ідеями, відкривають для себе лінгвістичні структури самі або намагаються описати їх закономірність, беруть на себе організаційні та навчальні завдання. Учні працюють більш вмотивовано та зосереджено у відповідних контекстах завдань, розвивають підвищену обізнаність про те, що вони можуть робити та як вони вивчають мову. Активна участь у навчанні сприяє досягненню кращих результатів навчання.

Сучасне життя встановлює свої пріоритети: необхідно не просто опанувати інформацію, а навчитися розглядати її з різних точок зору, різнобічно аналізувати її, мати особисту думку, робити власні висновки, уміти застосовувати здобуті знання на практиці. Зважаючи на це, технологія розвитку критичного мислення (**critical thinking**) навчає дітей активно мислити, виробляє вміння обговорювати, взаємодіяти з іншими людьми.

Якщо говорити про розвиток в учнів умінь критично мислити, воно передбачає те, що учень має бути здатним розмірковувати, аналізувати й оцінювати, робити висновки, вирішувати задачі, використовуючи як традиційні, так й інноваційні способи, формулювати і ставити важливі питання, приймати рішення. На початковому етапі навчання можна використовувати такі прийоми, як принцип «Нестандартного входження в урок» для стимулювання інтересу учнів до теми, розмірковування, систематизації інформації і активізації знань. Прийоми «Assoziationen», «Wolken» (<https://wordart.com/create>) також спонукають учнів до міркувань, до обміну думками за тією або іншою темою. В процесі роботи з текстом використовують взаємоопитування, прийом «Розсипаний текст», а також запитання «Wer? Was? Wann? Wo? Warum?» (<https://lingua.com/de/deutsch/lesen/mein-tag/>)

Усі ці прийоми, технології розвитку критичного мислення сприяють підвищенню інтересу учнів до процесу навчання й активному сприйняттю навчального матеріалу, розвивають вміння орієнтуватися, аналізувати джерела інформації, а також допомагають дітям у процесі дослідницької діяльності навчитися самостійно мислити й приймати

незалежні й продумані рішення. За допомогою цих прийомів можна на кожному уроці розвивати в учнів базові навички, необхідні для критичного мислення: спостережливість, схильність до інтерпретації, аналізу, виведення висновків, властивість давати оцінки предметам, явищам тощо. Прийом *Kettenübung* може стати у пригоді. «*Heute fühle ich mich himmelblau*»: учні мовчки рухаються по класу і кожен намагається зрозуміти, якого кольору у нього настрої, потім вони розповідають і пояснюють, чому. *Paraphrasieren*, *Generalisieren* – вміння замінити потрібні слова, які вони не знають, іншими (синонімами: *Baum* замість *Eiche*, *Vogel* замість *Möwe*, *Stift* замість *Kugelschreiber*).

Дитинство – це єдиний період життя, коли дитина є надзвичайно здібною до креативності. Завдання вчителя – не тільки навчити, а й створити в класі творчу атмосферу, виявити творчих та ініціативних учнів. Чим раніше починається розвиток здібностей, талантів, тим більше шансів на їх розкриття.

Тому педагогу необхідно забезпечити сприятливу атмосферу, бути доброзичливим, заохочувати учнів до висловлювання оригінальних ідей, використовувати особистий приклад творчого підходу до вирішення проблем, дозволяти робити помилки, винагороджувати творчі ідеї та результати творчої діяльності, надавати час для творчого мислення, стимулювати подальший розвиток.

Майстерність учителя німецької мови полягає у вмілому застосуванні технологій, які сприятимуть розвитку творчої особистості: технології створення психологічних умов підготовки школярів до творчої діяльності, технології формування продуктивної пізнавальної атмосфери, технології використання навчальних ігор і навчально-творчих завдань, технології проектування.

Технологія проектування є однією з найефективніших для розвитку креативності учнів навіть на початковому етапі. У процесі підготовки матеріалу для проекту діти перебувають у пошуку інформації, щоб викласти своє бачення з певної тематики. Вони намагаються це зробити яскраво, нестандартно. Крім того, проектна робота сприяє активізації діяльності учнів, спонукає до самостійності. За допомогою використання цієї технології зміщується акцент з рутинної роботи з вправами на творчу розумову діяльність. Метод проектів перетворює традиційний урок на дискусійний, дослідний клуб, у якому на основі міжкультурної взаємодії вирішуються дійсно цікаві, практично значимі і доступні для учнів проблеми з урахуванням особливостей культури країни, мова якої вивчається. В основі проекту – певна проблема, яку учні індивідуально, по парах, в групах вирішують, використовуючи власні знання з німецької мови, певні інтелектуальні, творчі, комунікативні вміння.

Das Scheibenspiel mit Quatsch

Мета: веселе тренування структур на тему „*Wohin gehst du?*“ та кліше

„*Um wieviel Uhr?*“. Учні виготовляють 3 круги з картону діаметром 20, 16 та 12 см та ділять на 8 секторів. На великому пишуть: „*ins Kino, in die Schule, in den*

Zoo...“; на меншому „*um drei / um halb vier /...*“ і на найменшому – „*heute / am Montag / am Abend...*“. Круги з'єднують по центру – і отримують *Scheibenspiel*. На окремих картках пишуть короткі речення: „*Wir schlafen.*“ „*Wir sehen fern.*“ „*Wir essen Pizza.*“ тощо. Клас ділиться на 2 групи. Перша група крутить *Scheibenspiel*, а друга обирає навздогад речення. Отримують комбінацію типу:

– „*Ihr geht am Montag um 3 Uhr in den Zoo. Was macht ihr denn da?*“ – „*Wir schlafen!*“.

Учні дуже люблять проектні роботи, наприклад, проект з теми «Родинне дерево» або «Моя улюблена страва». Вони з величезним захопленням вдома разом з батьками малюють родинне дерево, а потім розповідають індивідуально, в парах, в групах про свою сім'ю. Або створюють відео про улюблену справу, розповідаючи про неї.

Використовуючи на уроці іноземної мови навчальні ігри та навчально-творчі завдання, вчитель стимулює інтерес до вивчення мови. Це дає поштовх до розвитку уваги, уваги й образного мислення дітей, здатності оперувати образами дійсності, що є основою для

опанування складних форм творчої діяльності в подальшому житті. Для дитини гра – це насамперед можливість випробувати себе, відчутти свою індивідуальність, ознайомитися з тими ролями, які вона виконуватиме в майбутньому.

Технології ситуативного моделювання та оцінювання дискусійних питань передбачають створення цікавих проблемних ситуацій, виконуючи які, учні підключають уяву, фантазію, креативне мислення, що є основою творчого розвитку дитини.

Творчі здібності розвиваються під час навчання творчому письму. Для навчання написання тексту певного формату учні працюють за текстом - зразком, видозмінюючи який, діти отримують власний витвір. <https://learningapps.org/display?v=pk2dus0ok22>
<http://surl.li/cqddy>

На кожному уроці, в кожній темі ми звертаємося до теми національної ідентичності, свідомості та особистої безпеки.

Задля розвитку ми навчаємо учнів проявляти повагу до людей у словах і поведінці відповідно до норм моралі. Це забезпечить їм щасливе перебування в оточенні дорослих і однолітків. Учні обов'язково включаються в групові форми роботи, їм створюються всі умови для взаємодії з однолітками, аби вона легко вписалася у будь-який колектив і почувалася комфортно. Учні, у яких не сформовані ці навички, можуть відчувати труднощі як і з соціалізацією, так і з засвоєнням навчального матеріалу. Якщо учням складно порозумітися з однокласниками або вони часто потрапляють в конфліктні ситуації, бувають на уроці німецької мови ізольованими від колективу — це значно підвищує ризик шкільної дезадаптації. За таких умов дитина взагалі може втратити цікавість до вивчення німецької мови.

Ми створюємо умови для ігрової та продуктивних видів діяльності учнів. У грі як провідній діяльності формуються важливі психологічні новоутворення цього віку. Під час гри змінюється позиція дитини у ставленні до оточення. Вона навчається узгоджувати свою особисту точку зору з іншими, що є дуже важливим для формування компетенцій. Приймаючи та реалізуючи ігрову роль, дитина вчиться виокремлювати правила і дотримуватися їх, а отже, свідомо й доволіно керувати своєю поведінкою. **Партнерський диктант** (Rückendiktat) грає важливу роль не лише у формуванні мовно-артикуляційних навичок, а й створює передумови для успішної взаємодії та атмосфери у класі.

(<http://surl.li/cqdea>)

Потрібно також стимулювати дитячу ініціативність, заохочувати самостійність, та навчити плекати самобутність.

Передумови успішного розвитку

1. Учитель, який працює із учнями має мати набір навичок і вмінь, які є важливою передумовою успішного розвитку у дітей відповідних вмінь.

<http://surl.li/cqded>

Дуже важливо добре знати своїх учнів, супроводжувати їх і цікавитися ними. Багато говорять про підготовку вчителя, про дидактичні навички, професійні навички, організаторські здібності, якими повинен володіти вчитель, але найважливіше вміння – це насамперед комунікативні навички: він повинен знайти підхід до своїх учнів. І він повинен отримувати задоволення від роботи з ними, він повинен любити своїх учнів, а учні повинні відчувати, що їх приймають такими, якими вони є, і що хтось піклується про них. Має бути постійний розвиток емоційних зв'язків із дітьми.

2. Учитель повинен бачити в учнях своїх партнерів, вони мають знати це і відчувати.

<http://surl.li/cqdef>

Саме контакт між учнем і вчителем є основою, на якій тримається вся справа. Дуже важливо приймати дітей такими, якими вони є, не знайомити їх з німецькою мовою дерев'яним молотком, а допомагати їм, повідомляти їм про їх успіхи, яких вони можуть досягти, супроводжуючи процес навчання позитивно. Це стосується таких речей, як виправлення помилок, наприклад, ставитися до них із великою толерантністю, але також

справлятися з ними з великою наполегливістю, дозволяючи речам йти своєю чергою, а потім повторюючи їх в іншому місці, доброзичливо і повторювано, щоб успіх прийшов з часом.

3. Необхідно зважати на особливості розвитку і психофізичного стану дітей, що займаються за програмою НУШ. Діти швидко можуть засвоювати нову інформацію та розпізнавати зв'язки. Вони можуть швидко вивчити словниковий запас, швидко зрозуміти граматичні структури та запам'ятати правила. У той же час, часто буває так, що маленькі учні не можуть надовго зосередитися на уроці, порівняно легко відволікаються і забувають підручники та домашнє завдання. Ці протилежні явища та поведінка є частиною когнітивного розвитку, який проходять діти.

У цьому віці в мозку відбуваються величезні зміни: нервові зв'язки постійно змінюються, і важлива частина мозку, префронтальна кора, яка контролює когнітивний та емоційний розвиток, формується лише наприкінці підліткового віку. Як наслідок, з одного боку, молоді люди мають величезний потенціал, а з іншого – їхній процес навчання схильний до зривів. Таким чином, успішне засвоєння та запам'ятовування навчального матеріалу та організація власного навчання є головною проблемою для учнів.

<http://surl.li/cqdei>

4. Дуже важливо підбадьорювати дітей та заохочувати їх до вивчення іноземної мови. Під час фази дорослішання у дітей відбуваються величезні фізичні зміни через гормональні зміни. Це часто негативно впливає на їхню впевненість у собі та призводить до невпевненості та стратегій уникнення, коли справа доходить до усного висловлювання на уроці. Змінена поведінка сну призводить до дефіциту сну, що означає, що молоді люди мляві та відносно неухважні на уроках, особливо вранці. Вони часто виявляють досить пасивну поведінку у навчанні, і їх успішність у школі на цьому етапі часто гірша, ніж раніше.

<http://surl.li/cqdek>

5. Мотивація – це дуже важливо.

Уважно слухати, коли учні говорять про свої досягнення, вивчення мови та мовні звички, не тільки цікаво, але й пізнавально. Це може мати значний мотиваційний ефект, коли діти усвідомлюють свій рівень знань, або, коли вони усвідомлюють причини, чому він ще не підвищений.

6. Необхідно допомогти учням розвивати компетенції Національної ідентичності та особистої безпеки. Це легше робити використовуючи їх власне коло спілкування.

Діти розвивають свою ідентичність і відкривають власне еґо. Також їм дуже важливо, що інші думають про них і як вони їх оцінюють. Реакції оточуючих, які точно реєструються, повертаються прямо чи опосередковано до молодих людей і формують їхню самооцінку.

Зрозуміло, що кожен хоче передати зовнішньому світу позитивний образ себе. У цьому контексті може бути страшно та загрозовано артикулювати німецькою мовою як іноземною та звучати по-іншому з іноземною німецькою інтонацією, робити помилки. На це необхідно зважати.

7. Вивчення німецької мови має бути цікавим та актуальним для учнів.

<http://surl.li/cqden>

Учні значно більш мотивовані, коли вони розуміють, чому вони повинні чомусь навчитися, і коли вони також бачать, що вони можуть щось зробити з того, чого навчилися. Під час інтенсивного пошуку національної ідентичності та сенсу ранньому підлітковому віці молоді особливо цікавляться питанням актуальності німецької мови для себе та забезпечення своєї особистої безпеки.

Технології або прийоми, що розвивають в учнів уміння XXI століття

Підказки для вчителів

1. Більші завдання розбивати на менші завдання для того, щоб дітям було легше їх виконувати.

2. Завдання не лише проговорювати, але і записувати на дошку, або виводити візуально.

3. Організувати класну кімнату так, щоб діти дивилися на дошку і на вчителя, а не відволікалися

<http://surl.li/cqdes>

4. Учнів треба хвалити і пояснювати їм, що помилка це не фатально.

5. Потрібно викликати у дитини інтерес, робити привабливим вивчення німецької мови. Допомогти усвідомити, що вивчення німецької мови — не покарання, а новий етап у житті, подорож у світ знань. Не треба сподіватися, що дитина сама собою буде ставитися до вивчення німецької мови добре.

<http://surl.li/cqdeu>

6. У жодному разі не можна застосовувати навчальну діяльність як покарання: «Погано себе поводити — сідайте, буду читати». Вчити мову дитина має із захопленням і насолодою. При цьому вона не має боятися помилитися. Не можна засуджувати публічно її помилку чи неуспіх.

7. Мета та завдання мають бути чітко сформульовані, аби дитина завжди їх усвідомлювала.

8. Не треба все робити за дитину, допомагати без нагальної потреби. Адже самостійність — запорука успішності у шкільному навчанні.

Усі посилання на відео на диску є власністю Goethe Institut

Висновки

Сучасне суспільство потребує професіоналів, які можуть ставити і досягати власні цілі, самостійно приймати відповідальні рішення, прогнозуючи можливі наслідки, здібні до активного спілкування і співпраці, критичного мислення і креативності, самореалізації у суспільстві, відрізняються динамізмом, мобільністю, впевненістю у власних діях. Тому уміння XXI століття все більше і більше будуть інтегруватися в процес навчання. Встановлено, що навчання іноземної мови – це не процес передачі і поповнення знань, а процес різнобічного розвитку особистості учня.

Школа має дати таким учням не лише базові знання з різних галузей науки, а й розвивати їхні навчально-пізнавальні інтереси і здібності, озброїти навичками та вміннями, які допоможуть їм максимально реалізувати свій потенціал і бути успішними в житті. Сьогодні перед учителями постає завдання підготувати наших учнів до життя у XXI столітті, розвинути уміння, які будуть потрібні їм у майбутньому, зберігши свою національну самобутність та особисту безпеку.

Список використаних джерел

1. Canale, M. & Swain, M. (1980). Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. Applied Linguistics

2. Doughty, C., & Williams, J. (Eds.). (1998). Focus on Form in Classroom Second Language Acquisition. Cambridge: Cambridge University Press.

3. Linda W. Little “Critical thinking and Communication Skills”. Longman

4. Krashen, S. (2003) Explorations in Language Acquisition and Use. Portsmouth: Heinemann.

Интернет ресурси:

1. <https://www.kodable.com/learn/problem-solving-skills-for-kids/>
 2. <https://resilienteducator.com/classroom-resources/5-problem-solving-activities-for-the-classroom/>
 3. <https://www.thebalancecareers.com/problem-solving-skills-with-examples-2063764>
 4. <https://www.teachingenglish.org.uk/article/discussion-forum-21st-century-skills/core-skills>
 5. <https://www.international-schools-database.com/news/developing-21st-century-skills-in-students>
 6. <https://sphero.com/blogs/news/21st-century-skills>
 7. <https://en.wikipedia.org/wiki/Skill>
 8. <https://www.weforum.org/agenda/2019/01/most-in-demand-skills-as-per-linkedin/>
 9. <https://ivypanda.com/essays/relationship-between-language-and-identity/>
 10. https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/personal_safety_leaflet_2.pdf
 11. <https://www.youtube.com/watch?v=yiKeLOKc1tw>
 12. <https://www.understood.org/en/articles/how-to-teach-child-personal-safety>
 13. https://publishing.linguist.ua/publishing_book/full-blast-plus/
 14. https://library.te.ua/2020/10/11/virt_vlim-help-teacher-eng-lang/
 15. <http://surl.li/cqaqf>
 16. <https://www.jigsaw.org/>
 17. <https://blog.planbook.com/teaching-tolerance/>
 18. <https://www.rasmussen.edu/degrees/education/blog/teaching-tolerance-inclusive-classroom/>
 19. <http://surl.li/cqaqi>
 20. <http://surl.li/cqaqk>
 21. <https://blog.tcea.org/what-empathy-how-practice-empathy-classroom/>
- Next Move 1, Carolyn Barraclough , Katherine Stannett, Pearson

**Орієнтовний перелік
інструментів формувального оцінювання**

№	Назва	Опис інструмента
1	Аналіз портфоліо	Перевірка рівня навчальних досягнень за допомогою портфоліо учня. Портфоліо – це підібрані учнем роботи із зазначенням дати, призначення яких – розповісти історію учнівських досягнень або поступу. Портфоліо зазвичай містить особисті роздуми учня з поясненнями, чому обрано ту чи ту роботу і як саме вона показує досягнення цілей навчання
2	Відповідь хором	Учні одночасно усно реагують на певну репліку. Це може бути відповідь на запитання, висловлення згоди чи незгоди із запропонованим твердженням, повторення сказаного вчителем тощо
3	Візьми і передай	Спільна групова робота, яку використовують, щоб поділитися думками або зібрати інформацію від кожного учасника групи; учні записують відповіді, потім передають вправо, додають власну відповідь на іншому аркуші і продовжують, доки їхній папірець обійде всю групу і знову повернеться до них. Потім обговорюють результати в групі
4	Внутрішнє / зовнішнє коло	Учні стають у два кола, внутрішнє та зовнішнє, обличчям одне до одного. Учні, що стоять навпроти, ставлять одне одному запитання по темі, які вони попередньо написали. Зовнішнє коло рухається і утворюються нові пари. Потім процедура повторюється
5	Газетний заголовок	Вигадайте газетний заголовок, який може бути написаний до теми, яку ми вивчаємо. Передайте основну ідею події
6	Гра в кубик	Покажіть 6 запитань до уроку. Об'єднайте учнів у групи по 4. У кожній групі є один кубик. Кожен кидає кубик та відповідає на запитання з відповідним номером. Якщо номер випав більш ніж один раз, учень може доповнити попередню відповідь або кинути кубик ще раз. Відповіді можна записувати
7	Доповни думку	Письмова перевірка розуміння стратегії, коли учні заповнюють пропуски у пропонованому твердженні
8	Есе «хвилинка»	Питання для есе на одну хвилину– це конкретне питання з орієнтацією на очікуваний(і) результат(и) навчання, на яке можна відповісти за одну-дві хвилини
9	Запис у журнал	Учні записують у свій журнал або зошит розуміння предмету, поняття або те, що вони вивчили на уроці. Вчитель переглядає записи, щоб дізнатися чи зрозумів учень певну тему, урок, поняття або вивчене
10	Записні книжки учнів	Інструмент для учнів для відстежування навчального поступу: куди я рухаюся? де я зараз? як туди дістатися?
11	Збір ідей	Учитель ставить запитання або дає завдання. Учні самостійно відповідають на аркуші паперу, зазначаючи не менше трьох думок / відповідей / тверджень. Учні, що завершили, встають. Вчитель звертається до певного учня і просить його поділитися записаними ідеями. Учні викреслюють пункти, попередньо

		озвучені однокласниками і сідають, коли в них а аркушах закінчилися всі записані ідеї, незалежно від того, чи вони були озвучені саме ними. Вчитель продовжує опитувати учнів, доки сядуть усі
12	З-Х-В та ЗХВ+	Учні відповідають групами, в парах або індивідуально на запитання «Що ми вже знаємо?» (З), «Що ми хотіли б дізнатися?» (Х) та «Що вже вивчили за темою?» (В). Плюс (+) просить учнів класифікувати отримані знання за допомогою концептуальної карти або наочної схеми, яка відображає ключову інформацію. Потім кожен учень записує короткий підсумок (на один абзац) про вивчене
13	Картка на вихід	Це письмові відповіді учнів на запитання на картках, які учням роздають наприкінці уроку, після завершення певного виду роботи, теми тощо
14	Концептуальна карта	Будь-яка можлива форма схематичної наочності, яка допомагає учням побачити взаємозв'язки між поняттями за допомогою побудованих схем ключових слів, що позначають такі поняття
15	Лідер за номером	Учні об'єднуються в групи по чотири і кожному члену групи присвоюється номер. Учитель ставить питання / проблему і всі чотири учні її обговорюють. Вчитель називає номер і відповідний учень у кожній групі відповідає
16	Найзаплутаніший (або найясніший) момент	Це варіант одноквилинки. Можна дати учням трохи більше часу для відповіді на запитання. Запитайте (в кінці уроку або під час паузи, яка утворилася після пояснення теми): «Який найбільш заплутаний момент» сьогоднішнього заняття?» або «Що вам здалося незрозумілим у понятті « _____ »?»
17	Перевірка неправильного розуміння	Учитель надає учням поширені або передбачувані помилкові твердження з певної теми, щодо певного принципу або процесу і запитує, чи згодні вони з цим чи ні та чому. Учні мають дати аргументовані відповіді. Перевірка неправильного розуміння може також застосовуватися у формі тесту з декількома варіантами відповіді або гри «правильно-неправильно»
18	Парфразування	Учні мають висловити власними словами основну ідею уроку чи щойно поясненої теми
19	Підбиття підсумків	Форма роздумів одразу після певного виду роботи
20	Підказка аналогією за	Учні мають сформулювати думку на основі підказки-аналогії: (певне поняття, принцип або процес) _____ виглядає як _____ тому що _____
21	Підсумок А-Б-В	Кожному учневі в класі присвоюється окрема літера алфавіту, а він обирає слово, яке починається на цю літеру та пов'язане з вивченою темою
22	Підсумок питання або на картках	Учитель час від часу роздає картки й просить учнів писати з обох сторін за такими правилами: (Один бік) на підставі вивченого (теми, розділу), опишіть основну велику ідею, яку ви зрозуміли, у формі короткого висновку. (Другий бік) запишіть те, що ви ще не повністю зрозуміли у вигляді твердження або запитання
23	Підсумок реченням одним	Учні просять написати підсумкове речення, яке відповідає на запитання «хто», «що», «де», «коли», «чому», «як» щодо певної

		теми
24	Підсумок одним словом	Учні мають обрати з-поміж наведених варіантів (або запропонувати самостійно) слово, яке найкраще підсумовує тему
25	Подумай – запиши – обговори в парі – поділися	Учні обдумують відповідь самостійно, записують її, об'єднуються в пари та обговорюють відповідь із партнерами, а потім озвучують її всьому класу
26	Подумай – розкажи в парі	Вчитель ставить учням запитання. Учні самостійно формулюють відповіді протягом визначеного часу, потім повертаються кожен до свого партнера та надають йому відповідь. Вчитель викликає декілька пар на вибір, які озвучують свої відповіді у класі
27	Пригадай – підсумуй – запитай – пов'яжи за 2 хвилини (ППЗП2)	За дві хвилини учні повинні <i>пригадати</i> та назвати у правильному порядку найважливіші ідеї, отримані на попередньому занятті; за дві хвилини <i>підсумувати</i> ці пункти одним реченням, записати одне основне <i>запитання</i> , на яке вони хочуть отримати відповідь та знайти одну <i>прив'язку</i> цього матеріалу до основної теми предмету чи курсу
28	Рішення-рішення	Учитель висловлює певну думку, потім просить учнів зайняти сторону, що відповідає їхній думці з цієї теми і поділитися аргументацією. Учні можуть змінювати сторону після обговорення
29	Самооцінювання	Процес, під час якого учні збирають дані про власне навчання, аналізують що саме відображує їхні успіхи в досягненні навчальних цілей та планують наступні кроки
30	Семинар за Сократом	Учні ставлять питання одне одному з певного важливого питання або теми. Питання ініціюють розмову, яка триває як серія відповідей та додаткових запитань
31	Сигнали руками	Учні на прохання вчителя показують визначені сигнали рукою, щоб повідомити про рівень розуміння певного поняття, принципу або процесу: «Розумію _____ і можу пояснити» (наприклад, великий палець вгору). «Ще не зовсім розумію _____» (наприклад, великий палець вниз). «Не впевнений щодо _____» (наприклад, помахати рукою)
32	Скажи щось	Учні по черзі обговорюють у групі певний прочитаний розділ або переглянуте відео
33	Сортування слів	Учням дають набір словникових термінів, які вони сортують за заданими або створеними ними категоріями
34	Спінер ідей	Учитель створює спінер, розділений на 4 сектори з написами «Спрогнозуй», «Поясни», «Підсумуй», «Оціни». Після пояснення нового матеріалу вчитель крутить спінер та просить учнів відповісти на запитання залежно від місця зупинки спінера. Наприклад, спінер зупиняється на секторі «Підсумуй», тоді вчитель може сказати: «Назви ключові поняття, про які щойно йшлося»
35	Спостереження	Учитель готує протокол спостереження із переліком учнів у класі, де буде зазначено, за якими саме очікуваними результатами він буде спостерігати. Рухаючись класом, він спостерігає за учнями, коли вони працюють, і робить необхідні записи та позначки в

		протоколі спостереження
36	Тестування	За допомогою тестування вчитель перевіряє опанування учнями фактичної інформації, понять. Орієнтовні типи тестових завдань: Декілька правильних варіантів Правильно/Неправильно Коротка відповідь Знайди відповідність Розширена відповідь
37	Трикутна призма (червоний, жовтий, зелений)	Учні дають вчителю зворотний зв'язок, показуючи колір, що відповідає рівню розуміння
38	Усне опитування	Учитель пропонує учням відповісти на запитання, наведені нижче: Чим це _____ схоже на/відрізняється від _____? Які характерні риси/елементи _____? Як іще можна показати/проілюструвати _____? У чому полягає головна ідея, ключова концепція, мораль _____? Як _____ стосується _____? Які ідеї / деталі можна додати до _____? Наведіть приклад _____? Що не так з _____? Який висновок ви могли б зробити з _____? Які висновки можна зробити з _____? На яке питання ми намагаємося відповісти? Яку проблему ми намагаємося вирішити? Що ви можете сказати про _____? Що може статися, якщо _____? Які критерії можна взяти для оцінки _____? Які докази підтверджують _____? Як ми можемо довести / підтвердити _____? Як це можна розглядати з точки зору _____? Які альтернативи _____ слід розглянути? Який підхід/стратегію ви могли б використати для _____?
39	Учнівська конференція	Бесіда з кожним учнем особисто для перевірки рівня розуміння
40	Хрестики-нулики	Набір видів роботи, з яких учні самостійно можуть обирати ті, що можуть продемонструвати їхнє розуміння теми. Набір представлений у вигляді сітки з дев'яти квадратів, схожої на дошку для гри в хрестики-нулики, можна попросити учнів обирати так, щоб зрештою закреслити «три підряд». Завдання можуть відрізнятися за змістом, процесом та результатом і можуть бути адаптовані залежно від глибини знань
41	Хто швидше?	Робота в парі – слухач і ведучий. Обидва знають категорію (тему), однак ведучий стоїть спиною до дошки / екрану. З'являються слова на задану тему, слухач дає підказки, а ведучий намагається вгадати слово. Пара, яка завершила першою, встає
42	Швидкий запис	Попросіть учнів відповісти за 2-10 хвилин на відкриті запитання або твердження
43	Шкала Лайкерта	Учитель наводить 3-5 тверджень, які явно не є істинними або

		помилковими, але дещо спірними. Мета полягає в тому, щоб допомогти учням подумати над текстом, а потім обговорити його з однокласниками. Наприклад, «Герой (ім'я) не повинен був робити (що саме).» повністю погоджуюся не погоджуюся погоджуюся повністю погоджуюся
44	3-2-1	Учні виконують такі варіанти завдань, визначаючи за прочитаним текстом: три речі, які ви дізналися, два цікаві факти, одне питання, що залишилося; три ключові слова, дві відмінності між _, один вплив на _; три важливі факти, дві цікаві ідеї, одне уявлення про себе як учня; три нові терміни, дві нові ідеї, одна річ, яку потрібно обдумати; три питання до тексту (незнайомі слова або незрозумілі ідеї), два прогнози за текстом (що станеться далі, враховуючи вже прочитане), знайдіть один зв'язок у тексті (з тим, що ви вже знали або випробували)
45	Трихвилинна пауза	Трихвилинна пауза дає змогу учням зупинитися, обміркувати певні представлені явища та ідеї, прив'язати їх до вже наявних знань або досвіду та попросити роз'яснень. Я змінив(ла) ставлення до.... Я більше дізнався(лася) про... Мене здивувало... Я почувався(лася)...
46	Є питання, в кого є відповідь?	Учитель робить два набори карток. Перший набір має запитання за певним розділом навчання. У другому наборі містяться відповіді. Учитель роздає картки з відповідями учням, а потім він або учень зачитує класу питання на картці. Всі учні перевіряють свої картки з відповідями, щоб знайти правильну

Павлик Світлана Дем'янівна,
учитель Навчально-виховного
комплексу «Загальноосвітня
школа I-III ступенів №3-колегіум»
Смілянської міської ради

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ СТОРІТЕЛІНГ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Виклад нового матеріалу потребує особливої підготовки вчителя. Щоб зацікавити дітей, можна почати урок неординарними запитаннями, розвиваючи критичне мислення; або ж стати головним героєм вистави, до якої з радістю долучаються учні; або ж почати нову тему з творчої розповіді. Тобто навчальний матеріал подаємо у вигляді цікавої захопливої історії, яка сприяє розвитку особистісних якостей, демонструє унікальність уяви кожної дитини, дозволяє виявити активність і творчість – використовуємо метод сторітелінг.

Сторітелінг (storytelling) – це мистецтво розповідати історії з метою навчання, керування шляхом донесення змісту повідомлення за допомогою спеціальної методики.

Ми створили кілька зразків цікавих історій на допомогу вчителю для використання на уроках української мови, виклавши їх послідовно відповідно до тем програми й підручника. Рекомендуємо, спираючись на визначення терміну сторітелінг, саме розповідати історії, а не читати з конспекту чи презентації, перевтілюючись і демонструючи акторські здібності.

Кожна із написаних нами історій має завдання і запитання. Саме на цьому етапі можна спроектувати текст на дошку, щоб учні могли його бачити та працювати з ним. Можна використовувати усну чи письмову форму роботи, організувати фронтальну роботу, групу чи індивідуальну (на розсуд учителя).

Сторітелінг може бути пасивним і активним. У першому випадку за створення історії та її розповідь відповідає вчитель, у другому – йому допомагають учні. Вибір залежить від уроку, теми заняття, а також від особистих побажань педагога. Пасивний сторітелінг оптимально підходить для початку вивчення нової теми. А от активний – чудовий варіант для закріплення знань. Учні будуть створювати історії самостійно, а задача вчителя – направляти їх вірним шляхом. Ми запропонували пасивний сторітелінг. Хоча до окремих текстів учням запропоновано теж завдання створити власні історії.

Види розповідей на словесній основі:

- розповідь на тему, запроповану вчителем;
- розповідь за планом;
- розповідь за запропонованим початком;
- розповідь за опорними словами;
- складання історії за власним сюжетом.

Цікаві та правильно побудовані історії – сильний інструмент оптимізації навчання.

Історії до уроків української мови, звісно, не завжди легко створити до будь-якої теми. Але сторітелінг як формат навчання у школі має величезну практичну користь: легке засвоєння матеріалу, розвиток уяви, подолання страху публічного виступу, налагодження стосунків з іншими учнями, самопізнання. Вважаємо, що така демонстрація творчості вчителя буде спонукати учнів до успішної роботи з творами, а акторське мистецтво ще більше підвищить авторитет педагога.

ЛЕКСИКОЛОГІЯ ПРЯМЕ І ПЕРЕНОСНЕ ЗНАЧЕННЯ СЛІВ

Золоті сережки лежали на пухкенькій атласній подушці в затишній червоній скриньці й пишалися собою: «Які ж ми гарні, блискучі, коштовні! Справжні королівни. Володар наш має бути вдячний нам за те, що ми озолотимо його своєю увагою!»

Злата довго не могла заснути – завтра у неї День народження. Вона так довго чекала на нього! Привітання, побажання, подарунки! Щороку Златі хотілося чогось особливого, навіть чарівного. Але дива давно закінчилися... Відколи всі почали говорити, що вона вже доросла, що має реально дивитися на життя, Злата сумно собі зізналась, що дива бувають лише у казках...

Вранці Злата здивувала навіть маму. Вона першою прокинулася і, не дочекавшись привітань, подалася на вулицю. Навколо ще сонна ніжність і ніким не торкнута тиша. Навіть сонячне проміння не встигло прогрітись і холодно торкалось дівчинки.

Аж тут Злата почула скигління. Неподалік від неї біля каруселі мале змучене собача ледь подавало голос. Якимось чином воно зацемило лапку в складній карусельній конструкції і ніяк не могло звільнитися. Злата зразу побігла на поміч. Та самій не вдалося звільнити собача. «Зараз, зачекай, мій маленький», – прошепотіла вона і побігла за татком.

Вдень вся родина вітала Злату. Були вітання і подарунки! А потім мама сказала: «У тебе, доню, золоте серце!»

Золоті сережки довго не могли заснути, хоч у вушках Злати їм було досить тепло і затишно. «Ось як буває, – говорили вони одна з одною, – ми самі золоті і озолотили нашу володарку. Тільки, чесно кажучи, не розуміємо, невже ми маємо таку велику силу, що навіть серце дівчинки стало таким же, як ми?»

А Злата міцно спала. Уві сні вона міцно обіймала свого чотириноного друга і світилася від щастя.

Завдання і запитання до тексту:

- Як би ви відповіли на запитання золотих сережок?
- Чи справді серце дівчинки стало золотим? Як це пояснити?
- Як ви думаєте, чому найбільше зраділа дівчинку у свій день народження? Чому?
- Чи знаєте ви людей із золотим серцем? Розкажіть про них.
- Якщо б ви розповідали про своє серце, то яким би ви назвали його?
- Використайте слова в переносному значенні.
- Придумайте свою історію, де були б слова з переносним значенням.

СПІЛЬНОКОРЕНЕВІ СЛОВА

Усім у цьому дивовижному лісі правив Король Корінь. Це його коріння тримало всіх разом, немов у великій родині. Він сидів непорушно, прикриваючи піском чи посивілим мохом свої старечі суглоби. Якби не він, то ліс давно б зник. А без нього ніяк не можна.

Лісу, ти мене чуєш? – заукав Корінь.

Чую, – басовито відповів Ліс.

Ти міцно тримай всіх разом! Це я тобі наказую, король Корінь!

Так і роблю, тримаю. Зараз навіть зроблю перекличку. Гей, брати і сестри, відгукніться!

Я поруч. У мене все квітково, – відповів Пролісок і зітхнув особливими пахоцями.

А я хоч і далеко від тебе, але пам'ятаю, що збереження давніх родинних традицій тримається саме на мені, – сивим голосом впевнено відгукнувся Праліс.

І ми тут всі при кучі. У нас санітарні дні, тому маємо все вичистити, вилікувати, – обізвався Лісоповал. – Тут зі мною без перепочинку працюють Лісовоз і Лісопилка. Стараються, щоб всю суху та хвору деревину прибрати з нашої території, щоб звільнити місце молодняку!

Так і є! Я пильно стежу, щоб забирали лише сухостій. Живого дерева нікому не віддам, – виглянувши з-за сосни, вигукнув Лісовик.

Та і я сумлінно виконую свої обв'язки, – переконливо проговорив Лісник, який саме зараз обходив своє лісництво.

Добре. Тоді Ліс хай і далі залишається головним серед вас. А я буду завжди над вами: наглядатиму і триматиму всіх в купі, як пташок у гнізді.

Ту розмову почула Лілія і розповіла всім на уроці української мови. Вчитель похвалила її за гарний виклад історії, але для оцінювання дала ще окремі завдання та запитання. Виконайте їх і ви!

Завдання і запитання:

- Чому, на вашу думку, саме Корінь став володарем королівства? Доведіть.
- Яку роль відіграє Ліс у цій королівській системі?
- Знайдіть і запишіть всі спільнокореневі слова до слова ЛІС. Поясніть лексичне значення кожного з них. Розберіть їх за будовою. Продовжте цей синонімічний ряд іншими словами.
- Чи схвалюєте ви дії кожного із героїв цього тексту?
- Чи є ліс у вашому місті чи селі? Як ви допомагаєте йому не зникнути з рідної землі? Напишіть про це, використовуючи спільнокореневі слова.

ФОНЕТИКА. ГРАФІКА. ОРФОЕПІЯ. ОРФОГРАФІЯ АЛФАВІТ

Дівчинка сиділа над книжкою і вчила напам'ять алфавіт. Скільки ж тут було різних літер! Ще й в чергу поставали одна за одною в певному порядку! Навіщо так багато букв? Для чого ця послідовність? Та раптом вона почула розмову групки літер.

Літера А. Ах, я така Акуратна, Артистична, Авторитетна! Найкрасивіша буква в алфавіті!

Літера Г. Гей! Чому це ти найкрасивіша? В алфавіті Гарна саме я! А ще така Гармонійна, Граціозна та Геніальна!

Літера А. Зовсім ні! Ти і не гарна, і не розумна!

Літера Я. Я щось не зрозуміла? Хто тут найкрасивіший? Я – Яскрава та Ясна. Отже, якнайкраща!

Літера А. А, то ти не знала, що буква А – перша в літера в алфавіті?

Літера Л. Либонь, ви за мене забули! Я Лагідна, Ладна, Легка. Люди люблять лише мене!

Дівчинка не витримала і вирішила помирити літери:

– Чекайте! Не сваріться! Ви всі важливі, а значить, і красиві, і вродливі, і розумні. Адже без вас усіх не було б нашої прекрасної мови. Не було б таких рідних і чудових слів! Навіть без вас чотирьох не було б мого імені!

Завдання і запитання до тексту:

- Як звали дівчинку? Підказка: Галя.
- Дайте відповіді на всі запитання, що містяться в першому абзаці.
- Продовжіть двома-трьома реченнями останній абзац тексту.
- Утворіть всі можливі слова від іменника АЛФАВІТ (1 варіант), АЗБУКА (2 варіант).

Підказка:

АЛФАВІТ (1 варіант) – Віта, Філат, вал, вата, ліфт.

АЗБУКА (2 варіант) – куб, бук, бак, зуб, Куба, база.

СПІВВІДНОШЕННЯ ЗВУКІВ І БУКВ

Ручка лежала на своєму місці в пеналі й довго крутилася: ніяк не могла заснути. Спокою їй не давало те, що вона дуже добре знала всі літери, кожен їх завиточок, кожен гачечок чи крапочку. А от про звуки лише здогадувалася. Які вони? Хто вони? Скільки їх? Ці питання ще більше напружували Ручку. Тоді вона тихенько піднялася і вилізла зі свого сховища. Перед нею на столі стояло красиве люстерко. Десь там, у його глибині, була схована таємниця. Ручка не витримала і пірнула у Задзеркалля...

Це була дивна країна. ТАМ ЖИЛИ ЗВУКИ! На перший погляд, це були звичайні букви. Та тільки пересувалися вони не «пішки», а їздили у дивних каретах – дві вертикальні стіни, а дах і підлога – недобудовані, так що зверху гуляв вітер, а внизу – бігла земля. Ось така карета – []!

Але більше здивували Ручку звуки, які вона впізнавала і не впізнавала водночас. Одна із літер, виявляється, роздвоїлася. Тепер весь час ці звуки були вдвох!

Інші вели себе дивно: вони теж роздвоїлись, але разом тепер не завжди з'являлись на люди. То вдвох милуються, то тільки один із них сумно бреде...

А інші давні приятелі Ручки теж чомусь вели себе дивно. Ці парочки вона давно знала і з особливою любов'ю прописувала їхній дует. А тут? Одні парочки, щоб виділялись серед інших звуків, над своїми каретами збудували дуговидні дахи і завжди переміщалися разом, не розлучалися навіть при переносі слова із рядка в рядок. А інші – так і їздили без даху. А інколи навіть розбігалися на різні рядки!

Але найбільше здивувала інша літера! Ручка її ніде знайшла... Може, та десь дістала шапку-невидимку?

Повернулась Ручка збентежена додому, адже не змогла порахувати всі звуки там, в Задзеркаллі...

Завдання і запитання до тексту:

- Дайте відповіді на всі запитання, що містяться в першому абзаці.
- Назвіть звуки, про які розповіла Ручка. Доберіть приклади слів із ними.
- Кого не змогла відшукати Ручка? Чому?

ПЕРЕНОС СЛІВ ІЗ РЯДКА В РЯДОК

Старий Пором відпочивав. Скільки слів він сьогодні переправив з одного рядка на інший! Біда тільки, що він такий малий... Не поміщається на нього пан Текст. І навіть його сини Абзаци теж не вміщаються, навіть по одному! Але іншого Порому нема. Тому вже всі давно звикли і призвичаїлись до такої переправи. Обурювали декого і правила, встановлені на Поромі: того з тим не можна перевозити, а тих – тільки завжди разом, не розділяючи. Не любив Пором і кидати когось зовсім одного на березі. Але і брати тільки одного пасажира ніколи не хотів – не заощадливо! Інколи приходили брати-близнюки зі своїм норомом: то тільки разом їх вези, то окремо один від одного. Горе та й годі.

Доводилося Порому інколи перевіряти документи кожного слова, з'ясовуючи їхнє походження чи будову, і вже після цього приймати рішення, як «розірвати» його, щоб частину того слова «перекинути» на інший рядок. Інколи Пором, мов рентген, мав провітити слово і через букви відчути звуки. Це теж впливало на його рішення.

Але найбільше Пором сердився, коли ті, хто ним керували (адже сам він нічого не міг зробити, не маючи юридичного дозволу), не знали правил переносу слів із рядка в рядок. Тоді на переправі збиралося багато помилок, які нещадно трощили Текст, Статтю, Твір чи навіть цілу Книгу! Ось таким складним, але цікавим завжди було життя Порому.

Завдання і запитання до тексту:

- Прочитайте текст і визначте, про які саме правила переносу йдеться в ньому. Упізнайте всіх, кого переправляв Пором або ж, навпаки, відмовлявся.
- Доберіть приклади до кожного правила, про яке розповів Пором.
- Чому інколи відбувалося трощення Текстів або Книг?

- Чи важливі, на вашу думку, правила переносу?

УПОДІБНЕННЯ ПРИГОЛОСНИХ

Ви знаєте, хто такий мольфар? Чули таке слово? Мольфар – це той же чарівник або злий дух. У культурі гуцулів так називають наділену надприродними силами людину. Але ми сьогодні згадаємо особливого Мольфара з країни Фонетики.

Фонетичний Мольфар вже давно нудьгував. Раніше він брав участь у різних мовних дивах. Але вже давно все поросло сірою минувиною. Ніхто до нього не ходить. Ні про що не просить. Ніяких чаклунств. Жодних перетворень...

Та ось якось пізнього вечора хтось несміливо постукав до його помешкання. Вогонь у чаклунському комині запалав яскравіше, вікна заблимали язикатими спалахами.

Коли Мольфар відчинив двері, то побачив Старців. Сиві, зморщені, вони беззвучно переступили поріг. Один із них промовив: «Не дивуйся, Мольфаре, ми – приголосні звуки. Правда, ми вже старі, глухі. Але нас не полишає молодість, що живе в душах кожного з нас. Вона надихає нас на подвиги та сміливі вчинки. Тому ми і прийшли до тебе. Допоможи. Дай нам цілющої води чи молодильних яблук, щоб ми знову відчували свою силу, а головне – молодість. Ту пору, коли дзвінко співають птахи, коли гучно ллються пісні яблуневих садів. Дозволь хоч інколи згадати нам силу голосу, тембр чарівних звуків!»

«А ще, – додав інший, – нам хочеться хоча б інколи відчувати всю ніжність і тепло наших сердець. Ми готові мати у своєму характері нотки м'якості, навіть якщо нас вважають твердими і непохитними».

Зрадів Мольфар роботі! Так довго чекав на неї. І начаклував уподібнення приголосних. Завдяки цьому хоч інколи, але глухі звуки (Старці) почали звучати дзвінко. А їхній твердий характер інколи м'якшав. І всі дивувалися. А ви тепер знаєте цей секрет Фонетичного Мольфара.

Завдання і запитання до тексту:

- Про яку магію йдеться в тексті?
- Прокоментуйте історію Мольфара, використовуючи правила підручника про уподібнення приголосних.

СПРОЩЕННЯ В ГРУПАХ ПРИГОЛОСНИХ

Перукар точив свої чарівні ножиці та згадував все, що вже встиг зробити за цей час у майстерні «Красота і Простота». Скількох він перетворив на красивих і щасливих! Майстерність, скромність і простота – ось шлях до успіху.

Та ось до перукаря завітав чоловік із великою книгою під рукою. Він чемно привітався, оглянув уважно майстерню і поклав на стіл свою важку ношу. «Я знаю, що Ви – найкращий майстер своєї справи, – почав загадково гість. – Тому я і прийшов до Вас зі своєю делікатною справою. Як я зрозумів, краса і простота – Ваші ключі майстерності. Те, що мені і потрібно. А я – Охоронець слів нашої мови, бороню її красу і дбаю про мелодійність і простоту. Та ось деякі слова потребують Вашої легкої руки. Так-так, не дивуйтеся. Лише Ви зможете спростити слова, які того так потребують. Щоб я нарешті залишився назавжди ЩАСЛИВИМ, а не цаСТЛИВИМ. Розумієте? Всього одна літера! А як зміниться слово! Красота і простота! Саме цієї ночі слова, що потребують «стрижки», вийдуть із книги розім'ятися. А Ви швидко зробите свою справу – повистригаєте зайві літери. І все!»

Перукар не міг повірити в почуте, але і відмовити такій поважній людині теж не міг. Тож, дочекався ночі і почав свою справу. Та здійнявся шум і вереск: деякі слова тікали, сварячись; інші – намагалися переконати всіх, що так потрібно; а деякі слова слухняно йшли до майстра, а потім голосно пишалися своїм новим виглядом. У тому хаосі майстер так і не зрозумів, чи всю роботу виконав, чи ні.

Вранці з'ясувалося, що в одних словах таки відбулося спрощення (робота перукаря!), а інші лишилися без змін. Довелося Охоронцю придумати письмове пояснення, чому так сталося. Згодом воно стало правилом. Правилком із винятками про спрощення приголосних.

Завдання і запитання до тексту:

- Назвіть слова, у яких не відбулося спрощення приголосних.
- Чи засуджуєте ви Перукаря і Охоронця за їхні вчинки? Чому?

ЧЕРГУВАННЯ ЗВУКІВ

Цього дня у театрі вистава не відбулася. Обурені глядачі залишили приміщення, вимагаючи повернення квитків. А директор викликав до себе режисера-постановника, звукорежисера та звукооператора, костюмера, репетитора з техніки мови, суфлера та піротехніка. Всі вони мали пояснити, чому трупа відмовилася виходити на сцену.

Шум і гам довго стояли у кабінеті директора. Складалося враження, що кожен із присутніх намагався перекричати один одного. Нарешті, з'ясувалося, що всі виконували свої обов'язки сумлінно. Режисер-постановник творчо і креативно поставився до завдання. Звукорежисер і звукооператор мали прекрасну апаратуру і все підготували до початку вистави. Суфлер зірвав голос, підказуючи текст ще на репетиції. Піротехнік лише чекав на команду, щоб все вибухнуло звуковим ефектом. Лише костюмер плакала і не могла зрозуміти, чому не всім акторам вистачило реквізиту для створення візуального образу, а декому взагалі не підійшов розмір одягу...

Все з'ясувалося, коли бухгалтер принесла відомість про заробітну плату. Список акторів був занадто малий. Було внесено лише основний склад трупи. Але ж є ще другий і третій склад акторів. Адже за антракт не відпочинеш. Потрібно ЧЕРГУВАТИ акторів! Інакше вони не витримають. Тому сьогодні прийшли ВСІ актори і розібрали ВСІ костюми і реквізит, щоб на них звернули увагу.

З того дня у театрі деякі актори (недосвідчені або хворі) за певних обставин почали чергуватися під час виступів із іншими колегами. І виставу більше ніколи не скасовували.

Завдання і запитання до тексту:

- Чи зрозуміли ви, чому не відбулася одного разу вистава в театрі?
- Чи можна чергування у грі акторів пояснити із чергуваннями звуків?
- Складіть свою історію про чергування ЗВУКІВ.

ПОЗНАЧЕННЯ М'ЯКОСТІ ПРИГОЛОСНИХ НА ПИСЬМІ

Ніколь поклала книжку під подушку, готуючись до сну. Її очі вже закривались, але спогади про прочитане ще мереживом плелись у неї в голові. Завтра обов'язково цю казку розкаже на уроці української літератури, адже це її улюблена книга. Жаль, що не встигла вивчити правило на урок української мови. «Але, – подумала Ніколь, – правило на мене зовсім не образиться, що я лишила його поза увагою». І дівчинка міцно заснула.

Казкова мелодія понесла Ніколь до далекої Долини Снів. Дівчинка раділа чарам, які квітково прикрашали все довкола. Легкі хмаринки вимальовували дивні картини. А потім розійшлися, і Ніколь побачила стародавній замок. На першому поверсі тьмяно світилося велике вікно. Дівчинка вирішила заглянути в нього.

Посеред великої кімнати стояла дивна старовинна колиска, у якій тихо лежало мале дитя. Раптом звідкись взялась у розкішній сукні статна красуня, схожа на фею. Тільки вбрання її було чорних відтінків, а очі виблискували холодом і злом. Вона взяла дитя на руки і проговорила: «О, темні сили! Ви будете свідками мого заклинання цій особливій дитині! Віднині, батьки, рідні та близькі, всі мешканці цього королівства, знайте! Ця дитина ніколи не матиме імені – це ЗНАК всім мого прокляття! А ще вона буде неповноцінною, тому що кожен у цьому королівстві буває у двох світах. А цю дитину можна буде побачити лише в ОДНОМУ! А ще ця дитина буде НІМОЮ. Жодного звуку ніхто і ніколи не почує від неї. Ось

так я всіх караю за те, що ви не покликали мене на це родинне свято!» Засміялась зла красуня і зникла...

Аж раптом, як промінь сонця, з'явилася інша – красива, чиста і ніжна Добра Фея. Вона підхопила дитя і промовила: «Не бійся, малий! Буде у тебе ім'я, ЗНАКОВЕ ім'я! І навіть не одне, а два. Протягом століть люди сперечатимуться, яким же саме ім'ям тебе називати. І будуть обирати то одне, то інше. На жаль, один із двох світів таки буде для тебе забороненим. Але навіть у тому іншому світі все одно буде відчуватися твоя присутність. Так, ти будеш німим... Але ще я дарую тобі здатність робити м'якими за характером всіх, хто буде йти зразу за тобою! Ти будеш змінювати інших! Отже, змінюватимеш світ!»

Ніколь прокинулася, дістала свою книжку з-під подушки. Обережно погладила її. Потім відклала, взяла підручник із української мови і почала швиденько вчити правило.

Завдання і запитання до тексту:

- Чи здогадалися ви, яку саме казку читала Ніколь?
- Чи зрозуміли ви, яке правило мала вивчити Ніколь? Аргументуйте.
- Хто та дитина у сні дівчинки? Як ви це зрозуміли?
- Чи справдились пророкування фей? Прокоментуйте.
- Чому, на вашу думку, дівчинку звали Ніколь? Поясніть.
- Які б ще імена дівчинки могли бути в цій історії? Запишіть їх. Визначте кількість букв і звуків.
- Що то за два світи і два імені?
- Розкажіть все, що ви знаєте про головного героя цієї історії, спираючись на знання з української мови.

УЖИВАННЯ АПОСТРОФА

Ярослав любив історичні фільми, читав пригоди на цю тематику. Тому у школі найбільше любляв саме предмет... Звісно, ви здогадалися який. Але мама не раз говорила, що всі науки важливі та цікаві. Але Ярослав не погоджувався: як може бути цікавою математика чи українська мова.

Одного вечора мама покликала сина послухати цікаву історію.

В одному королівстві жили прекрасні дві принцеси. Вони були сестрами-близнюками. Природа наділила їх красою і розумом. Обидві вони були чорнявими, носили волосся до плечей, яке завжди півмісяцем закручувалося на потилиці. Багато хто з царевичів інших королівств намагалися завоювати серце красунь, але все було марно. Дуже гордими та пихатими виявилися красуні. Ще й сварилися між собою завжди, з'ясовуючи, хто з них найвродливіша та найрозумніша. Король з королевою нічого не могли вдіяти зі своїми доньками. Покликали до себе батьки великого мудреця, щоб просити у нього поради чи допомоги. Уважно вислухав той усе і вирішив дівчатам дати завдання: тільки одна мала це виконувати завжди високо вгорі, а інша – при самій землі. Одна мала розділяти всі зірки на небі. А друга – всі стежки і дороги на землі.

Багато часу сплигло відтоді, а сестри все сваряться і сваряться. Роботу виконують, але її ніяк не мениає.

Почув ту сварку мудрець, розгнівався і навіки послав прокляття на них. Обидві вони лишилися з круглим завитком, мов півмісяць. Всі їх і зараз бачать у текстах книг. Одна із них стала КОМОЮ. Розділяє однорідні члени речення, різні мовні конструкції, частини речень. Як стежки і дороги на землі. А інша стала АПОСТРОФОМ – знаком у вигляді коми, який ставиться вгорі після певних приголосних перед йотованим для позначення твердої вимови приголосного.

«Ніхто не може вже звільнити сестер від роботи, що ніколи не закінчується. Але можна, сину, полегшити їх страждання, вивчивши правила вживання апострофа та коми.

Тоді царівнам дається перепочинок – вони засинають і на мить стають у людській подобі. Тільки цього ніхто-ніхто не бачить», – ніжно закінчила мама.

«Як цікаво. Так ось якою загадковою таємницею може бути наша українська мова. Я дуже хочу допомогти сестрам, мамо», – жалібно попросив Ярослав.

Завдання і запитання до тексту:

- Чи допомагають вам батьки вчити нашу українську мову? Розкажіть.
- Чи зацікавила вас історія, почута Ярославом? Чому?
- Як, на вашу думку, Ярослав може допомогти сестрам? А ви? Зробіть це!

**ВІДОМОСТІ ІЗ СИНТАКСИСУ ТА ПУНКТУАЦІЇ
РЕЧЕННЯ, ГОЛОВНІ ТА ДРУГОРЯДНІ ЧЛЕНИ**

У великій родині останнім часом постійно точилися сварки. Старші брати-близнюки Петро і Павло почали ображатись на батьків, що ті занадто жаліють менших їхніх сестричок: Даринку, Оленку та Оксанку. Чому вони майже завжди мають виконувати всю основну роботу? Хай дівчата теж допомагають їм.

Тато і мама збрали одного вечора своїх дітей і почали з ними розмову: – Ви, Петре і Павле, наша головна підтримка. Ви – основа нашої сім'ї. Саме завдяки вам ми можемо називатися родиною. Ти, Петруся, швидко все можеш побачити і назвати нам усім особу чи предмет. А ти, Павлусю, якнайкращий виконавець будь-якої дії: говориш, читаєш, співаєш, відчуваєш і переживаєш. Коли ви разом, то все ніби стає на свої місця. Все чітко зрозуміло всім нам. Але ви, дівчатка, теж маєте допомагати своїм братам, хоч вам і здається, що ви виконуєте другорядну роботу. Кожна із вас вносить часточку себе в нашу спільну справу. Даринка – вірний помічник Петруся. І те, що не побачив він, бачить якнайкраще саме вона. Оленка – ніжна, тиха, кмітлива. Як же можна без неї? Адже вона помічає кожну ознаку і називає її. А наша допитлива Оксанка! За день по сто разів від неї можна почути: «Де? Коли? Звідки? Чому? Для чого? Відколи? З якою метою? Навіщо?» Тому так багато про всіх і про все вона знає. Ось тому разом ми – велика сила! І чим більше кожен із нас робить, тим кращою стає наша родина!

Завдання і запитання до тексту:

- Чи здогадалися ви, про яку родину розказано у тексті? Що вам у цьому стало підказками?
- Про кого розказано у тексті? Поясніть.
- Чи погоджуєтеся ви з батьками родини (у прямому і переносному сенсі)? Висловіть щодо цього свої думки.
- Що ви можете сказати про батьків? Роль кого вони виконують у тексті, на вашу думку?

ЗВЕРТАННЯ

Єгор вже давно нудьгував біля свого будинку. Він сидів і думав над тим, що не має друзів у дворі. Та в класі з ним чомусь неохоче спілкуються. У чому причина? Охайний, чемний, дисциплінований. Але любить і побігати, і в ігри пограти, і пожартувати. Але... Та ось Єгор побачив хлопців біля першого під'їзду. «Агов! – радо загукав він. – Я тут теж сиджу! Згуляймо в чогось разом!» Але хлопці пройшли повз нього, обговорюючи якісь свої проблеми.

Через деякий час до його будинку підійшли однокласники. «Чуєте! Чуєте! Я так радий вас бачити! Хочу з вами поспілкуватися! – знову голосно загукав Єгор. Хлопці глянули на нього, але пройшли далі мовчки.

«Що я роблю не так, – думав Єгор, – може, не так гукаю...» Ось до будинку наближався Нікіта, сусід із другого поверху. Єгор зрадів і загукав до нього: «Ти, гей, ти! Придумаймо разом розвагу – веселіше обом буде!» Але і Нікіта ніяк не відреагував на слова Єгора. Той опустив голову, похнюпився і тихо пішов додому...

Удома мама, почувши історію, запитала сина: «Може, ти неправильно, сину, звертався до дітей?» Єгор тільки низив плечима.

Завдання і запитання до тексту:

- Діти, чи можете ви допомогти Єгору? У чому його помилка?
- Чи бували ви у подібних ситуаціях?
- Трансформуйте текст, щоб його дійові особи були всім задоволені. За допомогою чого ви здійснили «чарівне перетворення»?
- Запишіть правильно всі репліки Єгора. Поясніть розділові знаки.

ДІАЛОГ

У новенькому пеналі виблискувало шкільне приладдя. Таке гарне, яскраве! Але деякі мешканці сучасної хатинки на блискавці сварилися між собою. Це були ручки. Вони були у різному сучасному одязі. Але стержень мали однаковий – синій. І тепер сперечалися, хто з них має виконувати завдання. Адже всі однозначно хотіли працювати в зошитах із української мови. Наскільки б легше було їм домовитися, якби одна з них виписувала б піруети в зошиті з математики, інша б зводила хронологічну таблицю та заповнювала б її в зошиті з літератури, ще інша – каліграфічно виводила б конспект у зошиті з географії. Так ні.

- У зошиті з української мови сольну партію маю виконувати саме я! – почала Ручка-Балеринка.

- Ні, дорогенька! Я Майстер Тонкого Татуажу. Тому гарні літери виведу лише я!

- Перепрошую, але я – Найзручніша. Писати на уроках української мови потрібно багато. Тому ручка має, в першу чергу, бути зручною і легкою!

- Правильно, Правильно! Саме легкою! – зауважила рожева Ручка такого ж кольору з Пір'інкою на голові. – Ви самі розумієте, що саме я маю працювати в цьому зошиті.

- А я – одна із вас войовнича, – вигукнула Ручка-Рушниця. – Я маю охороняти нашу рідну мову. Тому все у зошиті з української мови я зроблю сама.

Почула ту суперечку власниця пеналу – Мирослава. Тому вирішила помирити свої улюблені ручки. Брала їх по черзі і писала діалог у зошиті з української мови. Майстер Тонкого Татуажу відповідала за написання літер, Ручка-Балеринка вправно розставляла коми та крапки. Ручка з Пір'інкою легко доставляла тире на початку реплік. Найзручніша Ручка слідувала за тим, щоб всі вчасно відпочивали після роботи і заміняла їх у найнапруженіші моменти. А Ручка-Рушниця з насолодою розставляла знаки оклику чи знаки запитання і пильно стежила, щоб у зошиті не було жодної помилки чи помарки – охороняла красу рідної мови.

Завдання і запитання до тексту:

- Знайдіть у тексті діалог і поясніть розділові знаки у ньому.
- Скільки учасників брали участь у діалозі? Назвіть їх.
- Чи погоджуєтеся ви з рішенням Мирослави? Як би вчинили ви на її місці?
- Запропонуйте свій діалог між вашими улюбленими речами.
- Підготуйте ілюстрації до діалогу. Якою ви бачите кожную із ручок? Цікаво, якою ви зобразите ручку на ім'я Майстер Тонкого Татуажу?

Список використаної літератури

1. Большакова І. Українська мова. Технологія «Сторітелінг» <https://www.youtube.com/watch?v=K2YVwU9B6L4>.
2. Заболотний О.В., Заболотний В.В., Попова Т.Д. Українська мова. 5 клас (частина 2). – Київ: Генеза, 2021.

3. Метод Storytelling: як зацікавити дітей, розповідаючи історії.
<https://naurok.com.ua/post/metod-storytelling-yak-zacikaviti-ditey-ozpovidayuchi-istori>.

4. Модельна навчальна програма «Українська мова. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Заболотний О.В., Заболотний В.В., Лавринчук В.П., Плівачук К.В., Попова Т.Д.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/school/program/program-5-9/83075/>.

5. Сторітеллінг як ефективний варіант неформального навчання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.airo.com.ua/storitelling-yak-efektivniy-variant-neformalnogo-navchannya/>.

6. Сторітеллінг як метод навчання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.creativeschool.com.ua/storytelling/>.

Методичні підказки «як використати «хмарку» слів на уроках української мови та літератури»

Візуалізація як спосіб графічного представлення інформації, унаочнення, створення умов для візуального спостереження, дає широкі можливості для розвитку уяви і креативності наших учнів. Часто мозок просто не в змозі систематизувати всю інформацію, яку отримує. Як допомогти вирішити цю проблему?

Один із найцікавіших способів візуалізації текстової інформації, який успішно можна використати в освітній діяльності – це «хмара» слів. Із використанням сучасних програм створення таких «хмар» не забере багато часу, а навчання буде більш ефективним!

Кольорова «хмара» зі слів, яка приковує погляд учня і змушує зосередитися на матеріалі, сприяє швидкому запам'ятовуванню інформації, формуванню вміння знаходити і застосовувати потрібну інформацію, встановлювати зв'язки між мовними явищами, працювати в команді, бути готовим протягом усього життя до постійного самовдосконалення.

Цю візуалізацію використовували, демонструючи на екрані чи інтерактивній дошці. А ключове слово виділяли, навівши курсор на нього.

Залучення цього методу, на нашу думку, доречно на будь-яких уроках української мови і літератури на всіх етапах роботи: на початковому етапі, на етапі закріплення та контролю, для вивчення нового матеріалу та узагальнення вивченого. Організовували роботу над хмарою фронтально, індивідуально і в групах.

Ідеї для використання «хмари» слів на уроках:

1. На початку уроку для зворотного зв'язку з учнями з метою передбачення (ключові слова, тема, епіграф уроку, проблемне питання, побажання, очікування від уроку).
2. Візуалізація (самодиктант: запам'ятовування або повторення слів-винятків).
3. Мозковий штурм, літературний диктант (відповіді-підказки зашифровані в «хмарі» слів).
4. Розповідь теоретичного матеріалу за ключовими словами.
5. Вибірковий диктант (вибір правильного або неправильного написання слів, вибір вивчених термінів, вибір рис характеру для опису персонажів...).
6. Складання конспекту або переказ за опорними словами.
7. Написання творчої роботи (есе, сенкан, піраміда думок, палітра вражень) з використанням слів «хмари».
8. Повторення за ключовими словами основних понять уроку.
9. Складання зашифрованої листівки герою твору.
10. За ключовими словами відтворення ланцюжка подій твору.
11. За ключовими словами упізнайте героя, назвіть автора твору.
12. Робота з деформованим реченням або текстом (склади загадку або прислів'я, склади речення та виконай завдання до нього).
13. Створення інфографіки, інтерактивних аркушів або плакатів.

14. Асоціативний кущ (вибір потрібних слів).
15. Створення подарунка для автора твору або персонажа (цікава історія або побажання).
16. Поєднай пари (антоніми, синоніми, персонаж-риси характеру).
17. Гра «Мікрофон» (знайди відповіді на запитання).
18. Створення «хмари» слів для характеристики літературного героя.
19. Створення «хмари» слів «Художні засоби поетичного твору».
20. Відновлення поетичного твору за ключовими словами поезії.
21. Узагальнення і рефлексія (враження від уроку, чого навчає твір, мої вміння та навички).

«Хмари» слів допоможуть вам зробити урок сучасним і цікавим. Таким чином ви розвиватиме не лише грамотність і увагу учнів, а і їхню творчість.

Пропонуємо цікаві завдання з використанням «хмари» слів на уроках української мови.

РОЗДІЛ «ЛЕКСИКОЛОГІЯ»

Знайдіть антонімічні пари. Запишіть їх та визначте, якими частинами мови є слова-антоніми.

Розподільний диктант.

Розподіліть слова у 2 колонки:

- у першу – омоніми,
- у другу – багатозначні слова.

РОЗДІЛ «ФОНЕТИКА. ОРФОГРАФІЯ»

Виберіть із «хмари» слів ті, які містять помилки.

Запишіть ці слова правильно.

Список використаних джерел:

1. AnswerGarden – онлайн-інструмент для створення хмаринки слів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.schoollife.org.ua/answergarden-onlajn-instrument-dlya-stvorennya-hmarynky-sliv/>.
2. Хмара слів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wordart.com/z43mmb2y2ssj/хмара-слів>.
3. Хмари слів як засіб візуалізації на уроках української мови і літератури. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/hmari-sliv-ak-zasib-vizualizacii-na-urokah-ukrainskoi-movi-i-literaturi-240519.html>
4. Хмарки слів. Із досвіду освоєння та використання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bogovyatska.com//2019/03/02/хмарки-слів-з-досвіду>.

УРОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В 5 КЛАСІ

Тема. ТАЄМНИЦІ ХРАМУ ВОЛОДАРКИ ОРФОГРАФІЇ. ПОДОРОЖ ВУЛИЦЕЮ СПРОЩЕНИХ ПРИГОЛОСНИХ.

Мета: *вдосконалювати вміння розпізнавати у словах і словосполученнях явища спрощення, вимовляти приголосні звуки відповідно до орфоепічних норм, правильно писати слова з вивченими орфограмами й обґрунтовувати їх; знаходити і виправляти орфоепічні й орфографічні помилки на вивчені правила; розвивати логічне мислення, увагу та пам'ять учнів; виховувати інтерес до вивчення рідної мови.*

Тип уроку: урок-подорож із метою закріплення вивченого матеріалу.

Обладнання: презентація, інтерактивна дошка, роздатковий матеріал.

Хід уроку

I. Оголошення теми й мети уроку.

II. Повідомлення теми та мети уроку.

1. Слово вчителя: (соціальна компетентність)

Сьогодні ми вирушаємо у мандрівку до дивовижного храму Володарки Орфографії. Наша подорож вулицею Спрощених приголосних буде сповнена цікавих пригод, різні несподіванки чекатимуть нас на шляху. А допоможуть у мандрах, звичайно, вірні друзі та знання, які ви отримали на уроках української мови.

На горизонті – невідома земля. Команди повинні швидко обстежити острів. Капітани призначають у розвідку трьох мандрівників. Вони опиняються на острові Ерудитів. Якщо гравці, яким буде поставлено запитання, не дадуть відповідь на нього, то це право здобудуть учасники-розвідники інших команд.

Зупинка перша – «Мудра»

Експрес-опитування (соціальна компетентність)

- Написання, в яких можна припуститися помилки називають.... (орфограмами).
- Випадання одного зі звуків називається... (спрощенням).
- Розділ мовознавства, що вивчає правила написання слів...(орфографія).
- Для чого відбувається спрощення приголосних? (для легшої вимови слів).
- Які приголосні найчастіше спрощуємо? (д, т).
- Які букви позначають завжди два звуки? (ї, щ).
- Наведи приклади уподібнення приголосних звуків (просьба, боротьба, пісня).
- Які бувають склади? (відкриті, закриті).
- Що вивчає орфоепія? (правила літер. вимови).

Вибірковий диктант (інформаційна, полікультурна компетентності)

Знайдіть слова, у яких є спрощення. Доберіть слова, від яких вони утворилися, і запишіть їх парами. Підкресліть орфограми.

Поясніть розділові знаки в першому реченні.

У чому полягає відмінність між словами *корисний* і *корисливий*?

П'ять мудрих порад:

1. Не будьте заздрісними, поважайте старших, розвивайте в собі такі риси: чесність, увічливість, відповідальність.
2. Прагніть, щоб кожен прожитий день був насичений корисними справами.
3. Вивчайте іноземні мови, освоюйте комп'ютерні технології, щодня пізнавайте щось нове. Пам'ятайте, що в ХХІ столітті цінується якісна освіта.
4. Робіть добрі справи безкорисно.
5. Не забувайте, що тільки ви є господарями свого життя. Зробіть його повноцінним і радісним.

Зупинка друга – «Чудодійна»

Творчий диктант

Замініть виділені слова одним словом. Чи у всіх словах відбулося спрощення?
(компетентність саморозвитку й самоосвіти)

Графік, що складений на тиждень.

Нарада, що пов'язана з виїздом.

Зустріч, що принесла щастя.

Змагання, які відбулися в області.

Випадок, що трапляється рідко.

Лінія захисту.

Засіб для очистки.

Ремінець на зап'ястя.

Яма для компосту.

Служба на аванпостах, слова, сказані зі злістю.

Потяг, що рухається дуже швидко.

Людина, що не радіє чужим успіхам, а заздрить.

Зупинка третя – «Експериментальна»

Мовознавчий експеримент (компетентність саморозвитку й самоосвіти, інформаційна компетентність)

• Від поданих слів утворити прикметники. Записати їх, підкреслити групи приголосних. Пояснити лексичне значення виділених слів.

Турист, гігант, парламент, аспірант, депутат, студент, альпініст, президент, солдат, інтелігент.

Зупинка четверта – «Енергізатор»

Вправа «Енергізатор» (Діти сидючи виконують певні рухи). (соціальна компетентність)

➤ Наша мова багата, милозвучна, ніжна. Якщо ви згодні зі мною, – потисніть один одному руку;

➤ Якщо ви вважаєте, що кожен повинен вивчати рідну мову, поповнювати словниковий запас, – сплесніть у долоні;

➤ Якщо ви дбаєте про чистоту мови, бережете українську пісню, – сплетіть руки вгорі;

➤ Якщо ви з повагою ставитесь до маминої колискової, – встаньте.

Зупинка п'ята – «Кмітлива»

Дослідження-відновлення. «Впиши слово» (інформаційна компетентність)

Відновити фразеологізми, уставивши потрібні за змістом слова з довідки. Пояснити правочис вставлених слів.

Народився під ... зіркою; відривати від ...; ... на язик; ... як мильна булька; ... очима.

Довідка: масний, щасливий, тріснути, серце, блиснути.

Зупинка шоста – «Дослідницька»

Робота в парах.

Дослідження-редагування (компетентність саморозвитку й самоосвіти)

Знайдіть слова, в яких допущено помилки. Запишіть подані слова правильно.

Совісний, доблестний, якісний, злістний, обласний, перехресний, тижня, пестливий, під'їздний.

Словниковий розподільний диктант (компетентність саморозвитку й самоосвіти)

Записати слова у 3 колонки:

1. Слова, у яких відбулося уподібнення приголосних.
2. Слова, у яких відбулося спрощення.
3. Слова, у яких спрощення не відбувається.

Нігті, легко, кількісний, шістнадцять, пізній, солдатський, перехресний, ллється, вартісний, капосний, доблесний, агентський.

Зупинка сьома – «Вибіркова»

Кодований диктант (компетентність саморозвитку й самоосвіти)

1. Невістці
2. Кореспондентський
3. Цілісний
4. Журналістський
5. Пестливий
6. Почесний
7. Совісний
8. Захисний
9. Заздрісний
10. Жалісний
11. Хворостняк

Гра «Третє зайве» (компетентність саморозвитку й самоосвіти)

Вставте, де потрібно, букви.

- А асистен..ський, президент..ський, велетен..ський;
Б хвас.ливий, пес.ливий, щас.ливий;
В чес..ний, ус..ний, компос..ний.

Гра «Четверте зайве» (компетентність саморозвитку й самоосвіти)

Із ряду слів викресліть четверте зайве.

- А Хвастнути, шістдесят, кістлявий, тижневий.
Б Виїзний, компостний, вісник, щасливий.
В Безвиїзний, хвастливий, зап'ястний, кістлявий.

Зупинка восьма – «Творча»

Творчий диктант (компетентність саморозвитку й самоосвіти)

Вставте потрібні за змістом слова.

- Луцьк – ... центр Волині, (обласний)
Білий та чорний – це ... кольори, (контрастні)
Рибні, грибні, овочеві – це ... страви, (пісні)
Чорний лелека – ... птах в Україні, (рідкісний)
Одинадцять плюс п'ять – ... (шістнадцять)

Яке правило орфографії ілюструють вставлені слова? Яке пунктуаційне правило об'єднує всі ці речення? (Спрощення у групах приголосних; тире між підметом і присудком.)

Доберіть до іменників прикметники, в яких відбулося спрощення приголосних, і запишіть їх (компетентність саморозвитку й самоосвіти)

Зразок: нарада обласна.

Життя, час, воїни, мати, праця, справа, дівчина, гуртожиток, вчення, рік, звістка, людина.

Міні-твір

За опорними словами складіть невелику розповідь на тему «Як я допомагаю батькам» (комунікативна компетентність)

Щодня, щотижня, чесно, корисний, радісний, святковий, кожний, тижневий, прекрасний, власний.

Оцінювання навчальних досягнень (соціальна компетентність)

Домашнє завдання.

«На смак і колір»

Оберіть завдання, яке ви бажаєте виконати.

1. Скласти 2 тести «Четверте зайве».
2. Вивчити теоретичний матеріал. Написати листівку другу із привітанням на День народження, використовуючи такі слова: щасливий, радісний, чесний, добросовісний.
3. Скласти кросворд на тему «Спрощення приголосних».
4. Скласти інтерактивну вправу на розподіл слів (є спрощення, нема спрощення).

Список використаних джерел

1. Заболотний О.В., Заболотний В.В., Попова Т.Д. Українська мова. 5 клас (частина 2). — Київ: Генеза, 2021.
2. Модельна навчальна програма «Українська мова. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Заболотний О.В., Заболотний В.В., Лавринчук В.П., Плівачук К.В., Попова Т.Д.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/school/program/program-5-9/83075/>.
3. Конспект уроку з української мови «Спрощення в групах приголосних» 5 клас. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/konspekt-uroku-z-ukra-nsko-movi-sproschennya-v-grupah-prigolosnih-5-klas-33467.html>.
4. Урок «Спрощення в групах приголосних». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/urok-sproschennya-v-grupah-prigolosnih-93084.html>.

Опанасенко Ю.М., учитель
Золотоніської спеціалізованої
школи № 2 інформаційних
технологій Золотоніської міської
ради

Тема: Складне речення. Кома між частинами складного речення, з'єднаними безсполучниковим і сполучниковим зв'язком.

Мета: ознайомити учнів із будовою складного речення, його інтонацією, дати початкову інформацію про засоби зв'язку між частинами складного речення;

формувати вміння і навички відрізняти складне речення від простого, обґрунтовувати розділові знаки за допомогою вивчених правил, розвивати правописні вміння, творчі вміння моделювати складні речення, формувати вміння аналізувати сприйняте, розвивати мислення, мовлення, пам'ять;

виховувати любов до природи рідного краю;

розвивати компетентності вільного володіння державною мовою, компетентності в галузі природничих наук, інноваційність, громадянську компетентність та вміння учитися упродовж життя;

змістова лінія – громадянська відповідальність.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Обладнання: підручник, мультимедійна презентація (не для демонстрації учням, а для використання завдань учителем), набір цеглинок Lego, килимок для проведення методики «Шість цеглинок 2.0», мішечок, картки із фразеологізмами.

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань учнів

«Мозковий штурм»

- Що таке граматична основа?
- Який член речення називається підметом?
- Який член речення називається присудком?
- Яке речення називається простим?
- Як називається речення, у якому одна граматична основа?
- Наведіть приклад простого речення.

III. Мотивація навчальної діяльності

«Шкала настрою та оцінок»

У кожного з вас на парті лежить аркуш зі шкалою настрою та оцінок. Уявіть ситуацію: я зараз прошу вас розказати все, що ви знаєте, про складне речення. А потім ще й даю контрольну роботу. Якою була б ваша прогнозована оцінка і яка емоція вами б заволоділа? Поставте якусь свою позначку біля відповідного смайлика у верхній частині аркуша.

IV. Повідомлення теми, мети й завдань уроку

V. Вивчення нового матеріалу

Методика «Навчаючи вчуся» (групова робота, робота з підручником)

За допомогою кольорових цукерок учні об'єднуються в групи. Учителю дає кожній групі завдання. Учні ознайомлюються із даною інформацією (робота з підручником) та готуються до її передачі іншим однокласникам та однокласницям у доступній формі.

Завдання полягає в тому, щоб поділитися своєю інформацією з іншими і самому дізнатися про певну інформацію від них. Для передачі нових знань кожна група може обрати спікера або розділити інформацію порівну.

Онатій А.В., Ткачук Т.П. Українська мова: підручник для 5 кл. закладів загальн. середн. освіти / А.В.Онатій, Т.П.Ткачук. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2022. – С. 237.

На зв'язку експерт

Що таке складне речення?

Складним називають речення, у якому є дві або більше граматичні основи:

підмет/присудок + підмет/присудок	Я <u>люблю подорожувати</u> , нові країни завжди <u>надихають</u> мене.
підмет + підмет/ присудок	За вікном літака <u>море</u> , і зовсім скоро я <u>наближуся</u> до узбережжя.
присудок + підмет/ присудок	За вікном літака <u>сутеніє</u> , а я захоплено <u>дивлюся</u> на небо.

I і III групи

II і IV групи

Як можуть бути поєднані частини складного речення?

Прості речення можна поєднати в складне за допомогою інтонації (без сполучників) або сполучників чи сполучних слів.

СКЛАДНІ РЕЧЕННЯ	
Без сполучника	Зі сполучником
Світлана завжди мріяла побувати в новому місті, вона хотіла б подорожувати щомісяця.	Світлана завжди мріяла побувати в новому місті, і вона хотіла б подорожувати щомісяця.

! Зазвичай у складному реченні ми ставимо КОМУ на межі його частин.

VI. Виконання вправ і завдань на закріплення вивченого матеріалу

Коментоване письмо.

Записати речення. Визначити та підкреслити в кожному граматичні основи, пояснити, як пов'язані прості речення у складне: без сполучників чи за допомогою сполучників (сполучних слів)?

Люди йшли під гору ту стрімку, знову всім незміряні красоти **відкрилися** в **маленькому** струмку. Помінялось місцем моє серце з сонцем, бо весна настала ніжна і чудова. Сонце незабаром зайшло зовсім, однак небо ще було червоним. Ясно ще осіннє сонце сяє, та холодом осіннім уже в повітрі пахне. Осінь не **забарилася**, закони природи невблаганні.

Виділені слова розібрати за будовою.

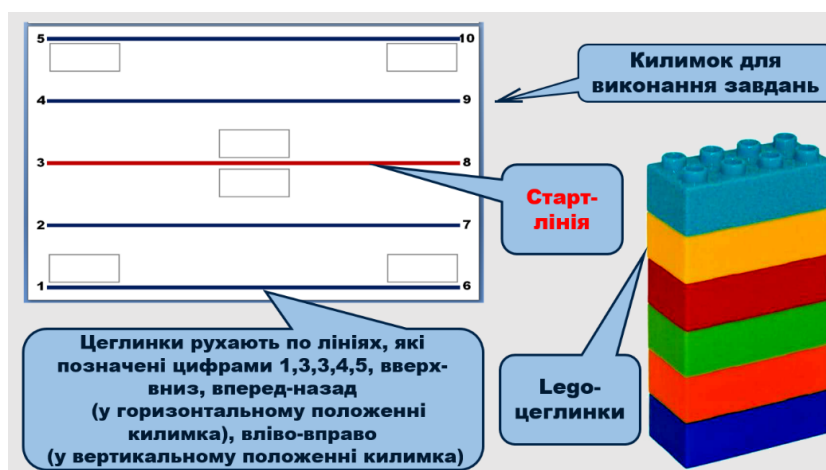
Фізкультхвилинка.

Пунктуаційний практикум.

Записати речення, у кожному з них визначити та підкреслити граматичну основу. З'ясувати, зі скількох простих речень складається кожне складне речення. Поставити розділові знаки. Прочитати речення, правильно їх інтонуючи.

На небі засяяло ясне сонечко на полях зазеленіла молода пшениця. З вуликів вилетіли метушливі бджоли у повітрі загуло. У лісі закувала зозуля сполохано пострибав заєць. Дніпро зашумів своїми повними водами адже до нього в гості знову навідалися рибалки. Хмари розійшлися і на небі засяяли зорі. Ніч огорнула все довкола своєю ковдрою проте місяць наполегливо не покидав небо.

Методика «Шість цеглинок 2.0».

Якщо речення складне, цеглинку рухаємо на один крок вліво. Якщо речення просте – на один крок вправо. На початку усі цеглинки на **Старт-лінії**.

5 клас Складне речення

Завдання. Якщо речення складне – один крок вліво; якщо просте – вправо.

Колір цеглинки	Завдання	Відповідь (підказка для вчителя)	Дія (підказка для вчителя)
	Степ, тумани, і сніжинок ніжний цвіт.	складне речення	Вліво
	Уже скотилося із неба сонце, заглянув місяць у моє віконце.	складне речення	Вліво
	Ліс знімає золотистого капелюха.	просте речення	Вправо
	Ставок синіє з очеретом.	просте речення	Вправо
	На небі засяяло сонечко, з вулика вилетіли бджоли.	складне речення	Вліво
	Темна хмара озвалась громом гучним.	просте речення	Вправо

ФІНІШ: усі цеглинки на **Старт-лінії**.

- Цеглинку якого кольору ви рухали першою? (**Синю**)
- Цеглинку якого кольору ви рухали останньою? (**Червону**)

5 клас Складне речення

Завдання. Якщо речення складне – один крок вліво; якщо просте – вправо.

Колір цеглинки	Завдання	Відповідь (підказка для вчителя)	Дія (підказка для вчителя)
	Тремтить осіння прохолодна тиша, і відлітають сумно журавлі.	складне речення	Вліво
	Осінь іде зі свого золотого весілля.	просте речення	Вправо
	Пахне п'яно медами.	просте речення	Вправо
	Хмариться, горіхи вітер трусить на ходу.	складне речення	Вліво
	Сідає на обличчя павутиння.	просте речення	Вправо
	Защебетав жайворонок, закружляли голуби.	складне речення	Вліво
	Сонце заходить, гори чорніють.	складне речення	Вліво

Гра «Чарівний мішечок» (робота в парах).

Об'єднайтеся в пари. Дістаньте з мішечка по два аркуші з фразеологізмами. Складіть та запишіть з ними складні речення про природу.

- Берегти як зіницю ока.
- Битися як горлиця.
- Бути на сьомому небі.
- Ведмежа послуга.
- Горобина ніч.
- Дрижаки хапати.
- Порости травою.
- Як у воду дивився.
- Відкладати в довгий ящик.
- Воювати з вітряками.

Творче конструювання.

Напишіть вільне есе «Чарівна зима в Україні», використовуючи складні речення. У якості опорних слів можете використовувати наступні епітети: ☞ чарівний, засніжений, ошатний, дивовижний, сніжно-білий, неймовірний, казковий, унікальний, дивовижний, пухнастий, чудернацький, загадковий, неперевершений, срібний, суворий, красивий, приголомшливий.

VII. Підведення підсумків уроку

Метод «Мікрофон»

- Яке речення називають складним?
- Чим відрізняється складне речення від простого?
- Які існують засоби зв'язку частин складного речення?

VIII. Рефлексія і самооцінювання

Рефлексія

- ✓ Сьогодні на уроці я мав / мала змогу повторити...
- ✓ Мені цікаво було дізнатися...
- ✓ Найбільший інтерес викликало/-ли завдання...
 - Своїми досягненнями я вважаю...

«Шкала настрою та оцінок»

Повернімося до аркушів зі шкалою настрою та оцінок. Уявіть ситуацію: зараз після опрацювання теми я знову прошу вас розказати все, що ви знаєте, про складне речення. А потім ще й даю контрольну роботу. Якою була б ваша прогнозована оцінка і яка емоція вами б заволоділа? Так само поставте якусь свою позначку біля відповідного смайлика у верхній частині аркуша.

ІХ. Оголошення домашнього завдання та інструктаж до нього

Вправа 362 (с. 150) за підручником ↗

Голуб Н., Горошкіна О. Українська мова. Підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти – К.: Видавничий дім «Освіта», 2022. – 306 с.

362

I Прочитайте текст. Назвіть складні речення. Які емоції викликає у вас прочитане? Дайте розгорнуті відповіді за допомогою складних речень на такі запитання: Чи бачили ви соняшникове поле в пору цвітіння? На що воно схоже? Чи довелося вам зустрічати схід сонця? Які враження від цього казкового видовища?

На високому стеблі — велика квітка із золотими пелюстками. Вона схожа на сонце, тому й називають її соняшником.

Спить уночі соняшник, схиливши золоті пелюстки. Та щойно сходить ранкова зоря, пелюстки тремтять. То соняшник жде сходу сонця. Ось уже сонце викотилось із-за обрію, золота голівка повільно повертається до нього й дивиться, дивиться на червоне вогняне коло. Усміхається соняшник до сонця, радіє, вітає його:

— Добрий день, сонечку, я так довго чекав тебе!
(За В. Сухомлинським).

- II** Кажуть, що трави і квіти можуть зробити наше життя кращим. А як саме? Розкажіть, використовуючи складні речення. На ваш вибір — усно чи письмова розповідь (5–7 речень).
- III** Випишіть або складіть четверо складних речень про рослини, занесені до Червоної книги. Усно розкажіть, чому важливо їх оберігати.

Шевченко Жанна Володимирівна,
 учитель Навчально-виховного
 комплексу «Загальноосвітня
 школа I-III ступенів №3-колегіум»
 Смілянської міської ради

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

ВИКОРИСТАННЯ ТВОРУ ЗА МЕТАФОРОЮ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Анна-Марія Богосвятська – тренерка з розвитку ключових умінь XXI століття, авторка посібників і онлайн-курсів для педагогів – запропонувала вправу на уроках української літератури «Твір за метафорою».

«Твір за метафорою» під силу усім учням, а отже, вчитель зможе створити ситуацію успіху для кожної дитини в класі. Творче завдання складається з 6-ти характеристик слова-теми, розташованих у певній послідовності:

- 1 рядок – колір
- 2 рядок – смак
- 3 рядок – запах
- 4 рядок – вигляд (образ, символ)
- 5 рядок – звук
- 6 рядок – якість переживання

Ми розробили орієнтовні зразки творів-метафор до кожної теми підручника для учнів 5 класу закладів загальної середньої освіти «Українська література» (автори Чумарна М. І., Пастушенко Н. М.) за модельною навчальною програмою «Українська література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Чумарна М. І., Пастушенко Н. М.) на допомогу вчителям української літератури, які працюють в 5-их класах. Пропонуємо використати їх спочатку як пасивну форму роботи. Адже дітям може бути складно дібрати характеристики слова-теми, використовуючи метафори.

Згодом твір-метафора може стати активною формою роботи: діти самостійно виконуватимуть такі завдання з великим задоволенням. Цікаво завжди учням також порівнювати свої твори з результатами роботи однокласників.

Для зручності у використанні ми запропонували цитати, з яких було взято слова-теми. Після запропонованого зразка розміщено завдання для учнів. Слова, з якими вони працюватимуть самостійно, взяті із тексту твору, що вивчається на певному етапі навчання.

РОЗДІЛ 1. ТАЄМНИЦІ ЛЮДИНИ І СВІТУ

«ЯЙЦЕ – ЧИ ДЕРЕВО?»

«Всесвіт схожий на велетенське дерево, а наша планета Земля – на велетенське яйце!»

- Всесвіт – це чорний простір.
- Всесвіт – це дивовижне шоколадне морозиво.
- Всесвіт – це запах космічного пилу.
- Всесвіт схожий на безкраю зоряну хмару.
- Всесвіт розчиняється у тиші.
- Всесвіт захоплює своєю невідомістю.

- Земля – це блакитна кулька.
- Земля – це ніжне безе.
- Земля – це асорті найкращих ароматів.
- Земля схожа на велике яйце з життям усередині.

Земля – то тиха спляча красуня, то гомінкий вередливий малюк.
Земля тримає людство в ніжних своїх обіймах.

«ДЕРЕВО ЖИТТЯ»

*«З того яйця народився Благом подарований Вирій-Рай, посеред якого стало рости
Дерево Життя».*

Дерево Життя – це соковита зелень навесні.
Дерево Життя – це солодко-гіркий напій.
Дерево Життя – це свіжий морський бриз.
Дерево Життя схоже на дуб-велетень.
Дерево Життя говорить різними мовами і почуттями.
Дерево Життя вселяє віру в себе.
Доберіть метафори до слів: Всевидяче Око, нітьма, лавина.

«СОКІЛ-РОД»

«І сказав він обом: «Ви — Добро і Зло...»
Добро – це яскраве сонце в небі.
Добро – це пахуча золота диня на баштані.
Добро – це ніжний подих лаванди.
Добро схоже на великого рожевого слоника з піднятим доверху хоботом.
Добро переливається ніжною мелодією вальсу.
Добро дуже приємно робити для когось.

Зло – це велика чорна хмара.
Зло – це пересолена страва.
Зло – це їдкий видих підгорілої сковорідки.
Зло схоже на великий кактус у пекучій піщаній пустелі.
Зло гримить осінньою грозою.
Зло роз’їдає душу і крає серце.
Доберіть метафори до слів: молодильне яблуко, краса, потворність.

ХТО ВОНА — ПРАВДА?

«НАЗВАНИЙ БАТЬКО»

*«Тоді дід і каже: Добре! Коли так, то будьте ви мені за синів, а я буду вашим
батьком».*

Батько – це квітучий рожевий каштан.
Батько – це свіжий чорний хліб, добре намащений маслом.
Батько – це подих дозрілого баштану.
Батько схожий на велике тепле море, що бережно омиває острівець.
Батько – це мікс оркестру емоцій і літнього вечора.
Батько наповнює тебе теплом і сталлю.
«Бо то не дід був, а Правда сама».
Правда – це схід сонця.
Правда – це і полин, і недозріла вишня, і солодка полуниця.
Правда – це ботанічний сад у час квітування.
Правда схожа на високі квітучі червоні троянди (інколи з гострими шипами).
Правда – то ранкові сурми.
Правда то перехоплює подих, то вселяє радість.
Доберіть метафори до слів: весілля, млин, комора.

«ПРАВДА І КРИВДА»

«Та **Кривда** думає, як би йому обдурити брата».

Кривда – горобина ніч.

Кривда – висока кропива.

Кривда – згарище.

Кривда – гримуча змія.

Кривда схожа на скрегіт металу.

Кривда ранив серце, виїдає часточку душі.

Доберіть метафори до слів: голод, таємниця, ніч.

ТАЄМНИЦЯ КАЗКОВИХ ІМЕН

«ПАННА ГАННА»

«Підійшла до неї дівчина та й каже: *Вербо яра, відчинися!* **Панна Ганна йде!**»

Панна – мереживна сукня.

Панна – тістечко «Пташине молоко».

Панна – пелюсточки жасмину.

Панна – мереживні подушки на ліжку.

Панна дзюрчить весняними потічками.

Панна викликає почуття вишуканості.

Доберіть метафори до слів: верба, мама, мачуха.

«ТАЄМНИЦЯ ЗАМКОВОЇ ГОРИ»

«*Надарма кажуть, що Мукачево від слова «мука» пішло.*»

Мука – густий туман.

Мука – вишневий кисіль.

Мука – гнилі яблука в саду.

Мука – тісто, що прилипає до рук.

Мука – крики віслюка.

Мука не дає спокою ні вдень, ні вночі.

Доберіть метафори до слів: заклання, наказ, біда.

ПОЕТЕСА ЕПОХИ ЛІНА КОСТЕНКО

Пазуха казок – букет польових квітів.

Пазуха казок – згущене молоко.

Пазуха казок – долина запашних тюльпанів.

Пазуха казок – повний кошик цукерок.

Пазуха казок – зграя ластівок над своїми гніздами.

Пазуха казок викликає насолоду і приємне передбачення.

Доберіть метафори до слів: чаклун, безглуздя, щастя.

ПРИТЧІ ТА БАЙКИ: У ЧОМУ БІЛЬШЕ ПРАВДИ?

«СЕРЕДИНА СВІТУ»

«*Ішов раз чоловік дорогою та побачив, як двоє панів повиходили з бричок і про щось сперечаються.*»

Суперечка – гіркий стиглий перець.

Суперечка – грузинська страва.

Суперечка – поле після пожежі.

Суперечка – високе багаття.

Суперечка – зграя шпаків на дереві.

Суперечка може привести до розчарування та образи.

Доберіть метафори до словосполучення: середина світу.

ПОВЧАЛЬНІ ЖИТТЄВІ ІСТОРІЇ, ЩО ЗБЕРЕГЛИСЬ У ПАМ'ЯТІ

«ПРО ЧОЛОВІКА, ЯКИЙ МРІЯВ ПОБАЧИТИ МОРЕ»

*«Та якось уночі **приснилося** йому море».*

Сон – польові дзвіночки у полі.

Сон – солодка вата.

Сон – ванільний рогалик.

Сон – сон-трава.

Сон, мов чарівна казка, тихо ходить навшпиньках під вікном.

Сон приносить нам найкращі спогади або болісні переживання.

Доберіть метафори до слів: мандри, здивування.

САМ НЕ БАЧИВ, А ЩО ЧУВ – І ВАМ ПЕРЕКАЖУ

«ЧАРІВНЕ ДЗЕРКАЛО»

*«І що мали вони **чарівне** дзеркало: от ворог десь причаївся у степу, а вони в те дзеркало заглянуть — і вже бачать, звідки ворожа сила суне та скільки у неї війська».*

Чари – кришталеві бурульки.

Чари – зефір у шоколаді.

Чари – кучерявий дим із лампи Аладдіна.

Чари – кольорові музичні фонтани.

Чари потріскують, мов салюти в небі.

Чари дають віру в перемогу Добра над Злом.

Доберіть метафори до слів: сміливість, слава.

РОЗДІЛ 2. ЖИВА КАЗКА ПРИРОДИ

БАРВИ СЛОВА

ОКСАНА СЕНАТОВИЧ «ЗВУКИ РІДНОЇ ПРИРОДИ»

У сльоту, і в час негоди,

і в погоду, друже мій,

серцем слухати зумій

звуки рідної природи,

звуки — дивні голоси

незвичайної краси.

Звуки рідної природи – смарагдове намисто.

Звуки рідної природи – суниці лісові.

Звуки рідної природи – лісова квітуча галявина.

Звуки рідної природи – рожевий фламінго на озері.

Звуки рідної природи – відліт птахів у теплі краї.

Звуки рідної природи пробуджують жагу до життя.

Доберіть метафори до слів: звук, природа.

ГАЛИНА ВДОВИЧЕНКО «ТАЄМНИЦЯ ВОСЬМИ ЛИПОВИХ ДОЩЕЧОК»

Таємниця – вуаль секретів.

Таємниця – апельсинове задоволення.

Таємниця – цедра секретиків.

Таємниця схожа на велику повітряну кульку.

Таємниця завжди мовчить.

Таємниця любить, коли її бережуть.

Доберіть метафори до слів: пошук, увага.

ІРЕН РОЗДОБУДЬКО «ПРИГОДИ НА ОСТРОВІ КЛАВАРЕН»

«Бачиш, з голоду ми не пропадемо! — весело вигукнула вона, з усього розмаху падаючи в пісок поруч із подругою».

Голод – чорний кіт.

Голод – горщик розпачу.

Голод – штучні квіти.

Голод схожий на рослину, всіяну пустоцвітом.

Голод – жалібна мелодія скрипки.

Голод вчить нас цінувати хліб насущний.

Доберіть метафори до слів: клятва, скарб, прибулець, удар.

РОЗДІЛ 3. ПИСЕМНІ СВІДКИ МИНУВШИНИ АНТІН ЛОТОЦЬКИЙ «МИХАЙЛО-СЕМІЛІТОК»

«Вони нищили й руйнували села та міста, а людей убивали або забирали у тяжку неволю».

Неволя – грозове небо.

Неволя – італійська піца.

Неволя – холодний підвал.

Неволя схожа на пташину клітку.

Неволя плаче сірими дощами.

Неволя принижує всі людські почуття.

Доберіть метафори до слів: душа, слава, війна.

НАТАЛЕНА КОРОЛЕВА «КИРИЛО КОЖУМ'ЯКА»

«Тяжко журилися в цей день бояри, стоячи перед князем Володимиром».

Журба – хмарне небо.

Журба – сусідські кислиці.

Журба пахне осіннім дощем.

Журба схожа на велику сіру гору, що схилилася до моря напитися води.

Журба стукає у вікно холодним дощем.

Журба змушує боліти і душу, і серце.

Доберіть метафори до слів: милосердя, сміх, ласка.

РОЗДІЛ 4. РІЗДВО У НАШІМ КРАЮ РІЗДВО — ПОЧАТКИ СВІТУ

Різдво – веселка у моїй душі.

Різдво – медвяна кутя.

Різдво – пахощі турботи і ніжності.

Різдво – родина за святковим столом.

Різдво – це мелодія різдвяних дзвіночків.

Різдво переповнює все родинним теплом.

Доберіть метафори до слів: родина, коляда, щедрик.

РОЗДІЛ 5. СВІТ ФАНТАЗІЇ

ГАЛИНА МАЛИК

МАНДРИ І ПОДВИГИ ХИТРОМУДРОГО ПЕРЕМОЖЦЯ ДВАНАДЦЯТИГОЛОВОГО
ЗМІЯ ЛИЦАРЯ ГОРЧИКА, ЙОГО БАНКОНОСЦЯ ТРЕТЬОГО ЗАЙВОГО ТА КРАСУНІ
КАРОЛІ

Мандри – веселковий шлейф.

Мандри – філіжанка ромашкового чаю.

Мандри – чебрець на сонячному узліссі.
Мандри схожі на широку дорогу, що веде лабіринтами мрій.
Мандри – довгоочікуваний гудок потяга.
Мандри залишаються у нашій пам'яті яскравим клубком спогадів.
Доберіть метафори до слів: лицарська нарада, дорога,

МАРІЯ ЧУМАРНА «ПРИБУЛЕЦЬ ІЗ САТУРНА»

«Отже: історія, яка змінила все моє життя. Точніше, зустріч».
Зустріч – спалах зірки.
Зустріч – соковитий апельсин.
Зустріч – стигла суниця.
Зустріч схожа на теплі обійми.
Зустріч – це веселий гомін.
Зустріч вносить у життя кожного з нас палітру щасливих емоцій.
Доберіть метафори до слів: невагомість, фантастика, свідомість.

РОЗДІЛ 6. ПІСНІ ВЕСНЯНОЇ ПОРИ

Україна – це золоті поля.
Україна – це мамин борщ.
Україна – це аромат свіжоспеченої паляниці.
Україна – це вишневі сади, плакучі верби, червона калина.
Україна – солов'їні світанки.
Україна єднає серця та сплітає душі.
Доберіть метафори до словосполучень: вечірня година, садок вишневий, розмова з другом.

МИРОСЛАВ ДОЧИНЕЦЬ «У ЧЕРЕВІ ДЕРЕВА»

«Я вхопився за **роботу**».
Робота – це дубова кора.
Робота – це смак поту.
Робота пахне випеченим пахучим хлібом.
Робота – це натружені руки.
Робота вистукує молоточком такт свого танго.
Робота приносить задоволення від отриманого результату.
Доберіть метафори до слів: смуток, зачарованість.

РОЗДІЛ 7. ВЕЛИКДЕНЬ В НАШІЙ УКРАЇНІ

Доберіть метафори до слів: краса, сила, надія.
ОКСАНА РАДУШИНСЬКА «КАЗКА ПРО ВЕЛИКОДНЮ ПИСАНКУ»
Великдень – це яскраві писанки.
Великдень – це паска з родзинками.
Великдень – молитва у церкві.
Великдень – Великодній кошик.
Великдень – церковні дзвони.
Великдень єднає українців.
Доберіть метафори до слів: вдячність, любов, гостинність.

РОЗДІЛ 8. НАЙДОРОЖЧИЙ СКАРБ СВЯТЕ МАТЕРИНСТВО

Материнство – рожевий фламінго.

Материнство – грудне молоко.

Материнство – запах теплих маминих долонь.

Материнство схоже на найбільше чудо в світі.

Материнство – це дитячий сміх.

Материнство – щастя.

Доберіть метафори до слів: Батьківщина, рідня.

Список використаних джерел:

1. Анна-Марія Богосвятська. Твір за метафорою. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bogosvyatska.com/2019/04/12/твір-за-метафорою/>.
2. Марія Чумарна, Наталія Пастушенко. Українська література. Навчальні матеріали для учнів 5 класу закладів загальної середньої освіти / М. І. Чумарна, Н. М. Пастушенко. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2022. — 170 с.
3. Модельна навчальна програма «Українська література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Чумарна М.І., Пастушенко Н.М.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/school/program/program-5-9/83086/>.

ВИКОРИСТАННЯ «ХМАР» СЛІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ РОЗДІЛ «ТАЄМНИЦІ ЛЮДИНИ І СВІТУ»

За ключовими словами пригадайте, що таке міф.
Назвіть персонажів міфу про створення світу.
Яка роль кожного з них?

Складіть прислів'я про казку.
Подумайте, чого навчає казка
«Правда і Кривда».

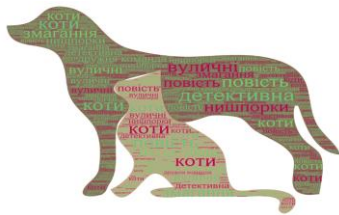
РОЗДІЛ «БАЙКИ І ПРИТЧІ. НАРОДНІ ПЕРЕКАЗИ І БУВАЛЬЩИНИ»

Складіть прислів'я про козаків. Про які неймовірні здібності козаків дізналися з народного переказу «Чарівне дзеркало»?

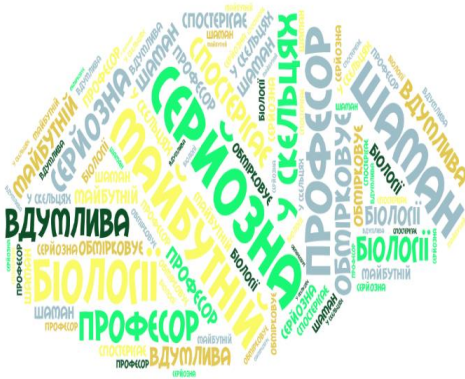

РОЗДІЛ «ЖИВА КАЗКА ПРИРОДИ»

Назвіть твір та його автора за ключовими словами.

За опорними словами опишіть Клаву та Рено (за повістю «Пригоди на острові Кларен»). Хто з героїв найбільше сподобався і чому?

РОЗДІЛ «ЛЕГЕНДАРНІ ГЕРОЇ МИНУВШИНИ»

Вправа «Передбачення».

За опорними словами складіть розповідь на тему: «Хто такий Антін Лотоцький?»

За ключовими словами відтворіть ланцюжок подій (за твором «Кирило Кожум'яка»). Назвіть автора, найцікавіший факт із його життя.

Список використаних джерел:

1. AnswerGarden – онлайн-інструмент для створення хмаринки слів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.schoolife.org.ua/answergarden-onlajn-instrument-dlya-stvorennya-marynky-sliv/>.
2. Хмара слів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wordart.com/z43mmb2y2ssj/хмара-слів>.
3. Хмари слів як засіб візуалізації на уроках української мови і літератури. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://vseosvita.ua/library/hmari-sliv-ak-zasib-vizualizacii-na-urokah-ukrainskoi-movi-i-literaturi-240519.html>.
4. Хмарки слів. З досвіду освоєння та використання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bogosvyatska.com//2019/03/02/хмарки-слів-з-досвіду>.

УРОК УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Тема. ІРЕН РОЗДОБУДЬКО. «ПРИГОДИ НА ОСТРОВІ КЛАВАРЕН».

Мета. Формувати ключові компетентності:

учень/учениця

аналізує життєві ситуації, людські вчинки на матеріалі вивченого твору; **узагальнює** інформацію; **визначає** необхідність додаткової інформації, **шукає** її в мережі Інтернет.

Формувати предметні компетентності

Учень / учениця:

характеризує героїв твору; **представляє** зміст художнього тексту, використовуючи різні способи візуалізації .

розповідає про те, що найбільше сподобалося; толерантно **пояснює** та **аргументує** свою думку.

Обладнання: Молоток іграшковий, роздатковий та дидактичний матеріал, картки з назвами «товару», фішки з балами, презентація, ноутбук, інтерактивна дошка.

Форма уроку. Урок-аукціон.

Тип уроку. Урок закріплення знань, умінь та навичок.

ЛІТЕРАТУРНИЙ ЯРМАРОК «АУКЦІОН ЗНАНЬ»

Найцінніший товар – знання

Хід уроку

*Кожна пригода – до мужності дорога,
а мрія у кожного в серці живе.
(Народне прислів'я).*

I. Організаційний момент.

Учитель: Сьогодні в нас незвичайний урок:

У світ пригод зробимо ще один крок,

А з творчістю ми вже стрічались не раз;

І знову вона завітає до нас.

Це час міркувань, наполегливий час.

Цікаві завдання чекають на вас.

II. Оголошення теми та мети уроку

1. Вступне слово вчителя:

– Сьогодні у нас урок-аукціон.

Аукціон – це привселюдний розпродаж, на якому покупцем стає той, хто запропонує найвищу ціну. На нашому аукціоні – незвичайний «товар». Це картки із завданнями до вивченого твору Ірен Роздобудько. Цей «товар» ви зможете «купити», показавши свої знання. Будемо працювати в групах. За куплений товар кожна команда буде отримувати фішки з балами, які в кінці уроку зможе обміняти на оцінки.

Почнімо наш урок під таким девізом: «Працюй, пробуй, твори! Розум, фантазію прояви!» Бажаю всім активної плідної праці, чудового настрою та неперевершеного успіху.

2. Представлення команд.

III. Узагальнення і систематизація знань учнів

ЛОТ «ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИЙ»

ГРА «ПРИГАДАЙ»

ЛІТЕРАТУРНИЙ ТЕРМІН	ВИЗНАЧЕННЯ
1. Повість	А Особа, яка перебуває в центрі уваги письменника, навколо якої розгортаються події.
2. Пригодницький твір	Б Герої, які діють поряд із головним, доповнюють своїми діями.
3. Головний герой	В Прозовий розповідний твір, за обсягом більший від оповідання.
4. Оповідання	Г Твір, який насичений пригодами чи незвичайними подіями.
5. Другорядні герої	Г Невеликий прозовий твір про якусь подію з життя героїв протягом короткого проміжку часу

ЛОТ «БІОГРАФІЧНИЙ»

ГРА «ЗНАЙДИ ПОРТРЕТ АВТОРА ТВОРУ «ПРИГОДИ НА ОСТРОВІ КЛАВАРЕН»

Запросіть письменницю до віртуальної кав'ярні, візьміть інтерв'ю.

Інтерв'ю

– Яку освіту Ви здобули?

– Після закінчення школи батьки радили вчитися на будівельника. Але я вступила на факультет журналістики Київського національного університету.

– Коли і як Ви відчули прагнення писати?

– Пишу з шести років, бо було шалене бажання на те: фантазувати та все записувати.

– У своїх творах Ви пишете про себе?

Я ніколи не пишу про себе – це не цікаво. Є такий вислів: поганий письменник пише про себе, добрий – про інших.

– Ірен Вігалиївно, яке у Вас хобі?

Вишиваю бісером ікони. Маюю чорним по білому – графіка. Намагаюсь знімати анімацію. Читаю. Читаю, читаю. І пишу. Бо це теж хобі.

ЛОТ «ЮНІ АКТОРИ»

ГРА «КРИСЛО ВІДВЕРТОСТІ»

Хто є головними героями повісті «Пригоди на острові Клаварен»? Складіть розповідь-представлення від імені літературних героїнь.

КЛАВА. Моє ім'я дуже красиве, повністю звучить, як Клавдія. Люблю носити на плечах рюкзак, а на руці – великий батьків годинник, яким я дуже пишаюся. Мрію стати дослідником-біологом. За це у класі мене прозвали Професором. У мене є уже з десяток зошитів, де записую свої спостереження над живою природою. Я дуже серйозна та відповідальна. Але мені соромно за свій вчинок: поцупила батьків човен для нашої подорожі. Але це все заради дружби.

РЕНО. Насправді мене звать Ірина. Ходжу на секцію фехтування та захоплююся пригодами піратів і мушкетерів. Тому й почали мене в класі називати хлопчачим ім'ям Рено. Люблю фантазувати. У мене є зошит із малюнками: портретами однокласників та ілюстраціями до вивчених творів.

ЛОТ «У ЛАБІРИНТІ ЗАПИТАНЬ»

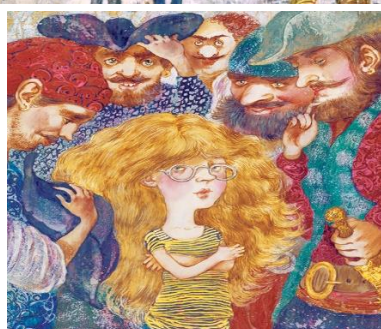
ГРА «ПРАВДА ЧИ ФЕЙК?»

1. Клава і Рено дають клятву залишатися справжніми друзями. (Так)
2. Дівчата опинились в безлюдній пустелі. (Ні)
3. Подруги потрапили в дивну печеру, у якій виявилась справжнісінька діра в часі. (Так)
4. Дівчата подумали, що прибульці – це пірати. (Так)
5. Клава і Рено нічого не могли пригадати про морських розбійників. (Ні)
6. Дівчата почали здогадуватися, що вони перебувають не на зйомках кіно. (Так)
7. Хлопець-утікач був у дивному вбранні. (Так)
8. Клава змагалася з хлопцем і майстерно відбила удар. (Так)
9. Хлопчик-утікач виявився дуже ввічливим. (Так)

ЛОТ «ЗНАВЦІ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ»

ГРА «УВАЖНИЙ ЧИТАЧ»

За поданими ілюстраціями відтворіть ланцюжок подій твору.

ЛОТ «ЮНІ ФАНТАЗЕРИ»

ГРА «ПАЛІТРА ВРАЖЕНЬ»

Опишіть або намалюйте головних героїнь твору. Відповіді на запитання доповнять палітру ваших вражень.

- На яку квітку вона схожа?
- На яке дерево?
- На яку тварину?
- Із яким кольором асоціюється?
- Яка музика найточніше відтворює її духовні поривання?
- Із яким природним явищем асоціюється?

ЛОТ «ХВИЛИНКА МУДРОСТІ»

ГРА «АКРОСЛОВО»

Вибрати із «хмари» слів ті риси характеру, які властиві героїням твору. На кожну літеру імені героїні надайте їй змістовну характеристику.

Приклад:

Рішуча

Енергійна

Непосидюча

Оптимістична

ГРА «ПОМІРКУЙ»

- Поясніть, будь ласка, народне прислів'я: «Кожна пригода – до мужності дорога».
- А чи хотіли б ви мати таких друзів, як Клава і Рено? Чому?
- Вони були справжніми друзями?
- Назвіть риси характеру головних героїв, які ви б хотіли виховати в собі?

ІV. РЕФЛЕКСИВНО- ОЦІНЮВАЛЬНИЙ ЕТАП.

Обговорення проблемного питання.

– Яку функцію виконує пригодницький твір – розважає чи повчає? Висловіть свої думки.

– Чого ж хотіла навчити нас своєю повістю Ірен Роздобудько?

Оцінювання.

Домашнє завдання: ісценізуйте поєдинок між Рено та втікачем. Створіть кластер «На безлюдному острові» (який досвід стане у допомозі, щоб вижити, а який може зашкодити).

Список використаних джерел:

1. Марія Чумарна, Наталія Пастушенко. Українська література. Навчальні матеріали для учнів 5 класу закладів загальної середньої освіти / М. І. Чумарна, Н. М. Пастушенко. — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2022. — 170 с.
2. Модельна навчальна програма «Українська література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Чумарна М.І., Пастушенко Н.М.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/school/program/program-5-9/83086/>.
3. Бесіда з позакласного читання. Ірен Роздобудько «Пригоди на острові Клаварен». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://metodportal.com/node/15063>.

Калашник Наталія Балатівна,
 учитель Навчально-виховного
 комплексу «Загальноосвітня
 школа І-ІІІ ступенів №3-колегіум»
 Смілянської міської ради

УРОК ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Тема. ІНДІЙСЬКА НАРОДНА КАЗКА «ФАРБОВАНИЙ ШАКАЛ». ВИКРИТТЯ В ОБРАЗАХ ТВАРИН НЕГАТИВНИХ ЛЮДСЬКИХ ЯКОСТЕЙ. ФІЛОСОФСЬКИЙ ЗМІСТ КАЗКИ

Мета. Формувати предметні компетентності
 учень/учениця

знає зміст казки; **розуміє** особливості її побудови; **виразно й вдумливо** читає твір, **переказує** його; **характеризує** героїв, оцінює їхні вчинки, **висловлює** власні міркування про характер героя.

Формувати ключові компетентності
 учень/учениця

уміє висловлювати власні міркування, порівнювати, робити висновки; **дає** власну оцінку вчинкам і поведінці персонажів; **шукає** інформацію в мережі Інтернет; **вигадує** власну версію закінчення твору.

Обладнання: підручник, ілюстрації, роздатковий матеріал, інтерактивна дошка, мультфільм.

Тип уроку. Вивчення нового матеріалу.

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Оголошення теми, мети

III. Актуалізація опорних знань

Бесіда

– Який твір називається казкою?

– Які є види казок? Наведіть приклади.

Казка – це епічне оповідання чарівно-фантастичного, характеру. Найвизначальнішою рисою казки є вигадка, творча мрія, фантазія, якою забарвлено кожна оповідку.

– Які казки називаються народними?

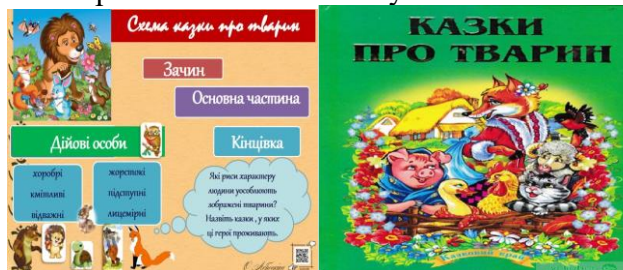
Народна казка – усна народна оповідь про вигадані події.

– Які казки називаються літературними?

Літературна, або авторська казка, – авторський художній твір із вигаданим сюжетом, у якому наявні чарівні, фантастичні елементи.

– Чим вони відрізняються від народних?

IV. Сприйняття і засвоєння учнями навчального матеріалу

Казки про тварин вважаються найдавнішими. Виникли вони за часів, коли способами існування первісної людини були звіроловство та полювання. Отож тварини більш за все цікавили людину. Мисливець мусить добре розумітися на звичаях звірів, наслідувати їхні голоси. На основі мисливського досвіду складається уявлення про звички звірів, а також про їхню мову й здатність людини розуміти цю мову.

Учитель читає початок казки І. Франка «Фарбований Лис»

– Чи впізнали ви цю казку?

Виразне читання індійської казки «Фарбований шакал»

(колективне читання казки учнями вголос)

Словникова робота

Шіва – бог-руйнівник, один із трьох головних богів Індії. Його шия стала синьою після того, як він випив зміїну отруту, рятуючи світ від загибелі. В сучасній Індії Шиві присвячено багато храмів.

Брахман – духовне начало, основа буття

Раджа — князівський титул у сучасній Індії; у Давній Індії — цар.

«Фарбований шакал» – казка, що входить до давньоіндійської збірки казок «Панчатантра» (панча-п'ять, тантра – книга). Всі казки цієї збірки об'єднані спільною метою – навчити людину бути мудрою.

Працюємо над змістом твору

Літературний диктант

– До якого різновиду народних казок належить казка «Фарбований шакал»? (До казок про тварин)

– Як звали шакала? (Чандарава)

– Чому він вскочив у чан з фарбою? (Рятувався від переслідування собак)

– Якого кольору став шакал після фарбування? (Синього кольору)

– За кого він себе видав переляканим звірам? (За божого посланця)

– Яким чином фарбований шакал себе видав? (Він завив по-шакалячому)

– Яким був кінець шакала? (Його роздерли на шмаття ошукані ним звірі)

– Чим подібні казки І.Франка «Фарбований Лис» та «Фарбований шакал»?

(Лис і Шакал живуть у лісі; утікаючи від собак, потрапляють до діжки з фарбою одного кольору; обдурюють звірів; добиваються влади; утискають слабших; покарані за обман).

– Кого і за що засуджують ці казки?

(Засуджують підступних, зрадливих, ледачих; читаючи про звірів, уявляємо людей з їхніми гарними або поганими рисами характеру.)

Інформаційна довідка

Як бачимо, в індійській і українській казках є багато подібного.

Казкові твори, сюжети яких поширювались за межами своєї місцевості, потрапляли до інших народів, називаються МАНДРІВНИМИ.

МАНДРІВНІ СЮЖЕТИ – це спільні, однакові історії, які зустрічаються у фольклорі різних народів.

Алегорія – приховане зображення рис характеру людей через вчинки звірів.

Метод «Прес»

Я вважаю, що образи шакала і лиса... (схожі, несхожі), тому що...

Творче завдання

Поділіть казку на частини. Дайте їм назву.

Інформаційна хвилинка (виступ учня)

Шакали – невеликі або середні за розміром хижаки, що харчуються падлом і рештками. Їхні довгі ноги і вигнуті ікла пристосовані для полювання на невеликих ссавців, птахів та плазунів. Здатні підтримувати швидкість 16 км/год тривалий час. Найактивніші в сутінках.

Проблемне запитання: Яких людей нам нагадує шакал шакала Чандарава?

Скористайтесь посиланням

<https://cutt.ly/aWXWyBG> або QR-кодом і подивіться мультфільм «Фарбований шакал» (The blue jackal). Мобілізуйте свої знання з англійської мови і перекладіть текст казки українською.

Виконання інтерактивної вправи «Фарбований шакал»
<https://learningapps.org>

Кроссенс. Сюжет художнього твору

(перед розв'язуванням кроссенса пропоную учням назвати картинки, тобто дати заголовки)

1 	2 	3
8 	9 	4
7 	6 	5

1. Шакал Чандарава
2. Втеча від собак
3. У чані з фарбою
4. Синя шерсть Чандарави
5. Всі звірі злякалися фарбованого шакала
6. Чандарава використовує своє становище
7. Розповіді шакала про «божественне походження»
8. Брехню викрито
9. Поганий кінець брехуна

Діти, попрацюймо над образом Чандарави, визначимо риси його характеру

Побудуйте інформаційне гроно до головного героя казки(риси характеру Чандарави)

(Гордість, хвалькуватість, сміливість, кмітливість, хитрість, боягузтво, обережність, рішучість, самовпевненість, користолюбство)

Висловіть свої думки про героя казки у формі сенкана

Скласти сенкан на тему: «Чандарава»

1. Чандарава
2. Два прикметники
3. Три дієслова
4. Речення
5. Слово-асоціація

– Проаналізуйте образ Чандарави. Чи змінилося ваше уявлення про нього?

V. Рефлексія та оцінювання

Робота в групах

Вправа «Валіза»

1 група

Покладіть у валізу – чого вчимося у героїв казки, що візьмемо в життя.

2 група

Покладіть у смітник – неправильні, на вашу думку, вчинки героїв.

- **Що засуджується в казці?**

- **Чому навчає казка?**

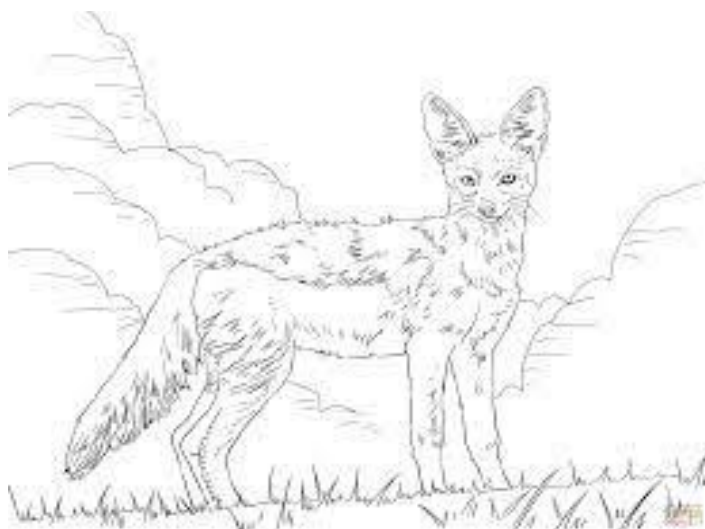
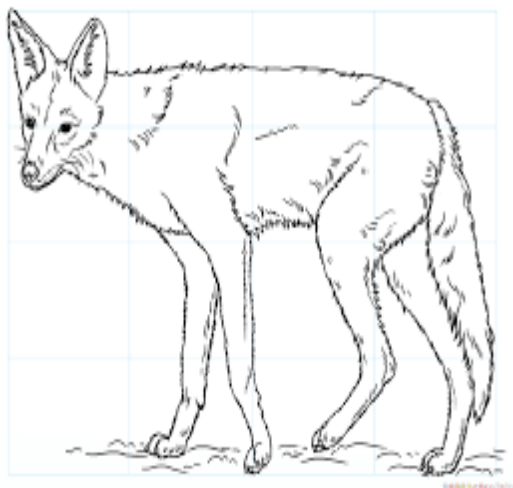
Казка «Фарбований шакал» вчить ніколи не обманювати, бо все таємне і приховане завжди з'ясується. Ця казка, як і багато інших творів мистецтва слова, змушує кожного з нас поглянути на себе через призму життя героя твору. Який я? Чи чесний зі своїми друзями, батьками, чи хочу бути таким лідером, на якого б усі працювали? Думаю, ця казка змусила кожного з вас дати оцінку власній поведінці та вчинкам.

Оцінювання

Робота з картками в парах

1. Доведіть, що «Фарбований шакал» – казка.

2. Розфарбуйте ілюстрації до казки

VI. Домашнє завдання

Намалювати ілюстрацію, скласти кросворд до казки «Фарбований шакал», виготовити з пластиліну поробку (Чандараву або мешканців лісу).

Використана література

1. Ніна Міляновська Зарубіжна література: посібник-зошит для 5 класу закладів середньої освіти.
2. О.М. Ніколенко, Т.М. Конєва, О.В. Орлова Зарубіжна література 5 клас // Київ.
3. Зарубіжна література. Поурочне планування 5 клас Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів // Біла Церква
4. <http://notatka.at.ua>. Конспекти уроків зарубіжної літератури 5 клас вчителю-предметнику.
5. <https://learningapps.org/5488740>

Терещенко Т. В., учитель
Золотоніської спеціалізованої
школи № 2 інформаційних
технологій Золотоніської міської
ради

Тема. Марк Твен «Пригоди Тома Соєра». Риси характеру Тома, що розкриваються в стосунках з іншими.

Мета: формувати ключові компетентності: застосовувати набуті знання для поповнення власного словникового запасу, тлумачення понять і фактів; логічно обґрунтовувати висловлену думку; проявляти ініціативність та підприємливість, обстоювати власну позицію; співпрацювати в групі; розвивати власну читацьку культуру і творчі здібності; формувати предметні компетентності: удосконалювати вміння учнів розповідати про основні події твору, виразно читати, переказувати окремі епізоди твору; характеризувати героя твору щодо його винахідливості, підприємливості та кмітливості; розвивати увагу, мислення, ерудицію, самоконтроль; сприяти формуванню їхньої загальної культури.

Обладнання: посібник-зошит для 5 класу із зарубіжної літератури (авт. Міляновська Н.Р.), цеглинки LEGO та килимок для виконання завдань, інтерактивна дошка (гаджет), хмаринка слів, картка самооцінювання

Тип уроку: засвоєння знань, умінь і навичок

Перебіг уроку

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

Бесіда. Запитання та завдання для повторення теоретичних понять:

- ❖ Визначте головного, другорядних та епізодичних героїв твору.
- ❖ Повторіть, що таке сюжет. Чи властивий повісті «Пригоди Тома Соєра» сюжет? Визначте ключові події твору.
- ❖ Поміркуйте, чи є сюжет у вивчених вами на попередніх уроках віршах. Доведіть, що віршам властиве зображення почуттів, а не подій.
- ❖ Визначте тему та ідею повісті Марка Твена «Пригоди Тома Соєра».

III. Перевірка домашнього завдання

Інтерактивна гра «Літературний футбол» (<http://surl.li/cnwrh>)

IV. Мотивація навчальної діяльності

Проблемне питання

➤ Як ви вважаєте, якби Том Соєр не мав таких друзів, чи потрапив би він у ситуації небезпечні для життя і здоров'я? Власну думку обґрунтуйте.

V. Повідомлення теми й мети уроку

Визначення очікуваних результатів

Я знаю	Я хочу знати	Я дізнав(ла)ся

VI. Вивчення та засвоєння навчального матеріалу

1. Робота з текстовим матеріалом. Запитання та завдання для повторення теоретичних понять 8-21 на ст. 151

1. Перекажіть розділ 9 «Трагедія на цвинтарі».
2. Знайдіть і прочитайте опис старого кладовища. Як за допомогою цього пейзажу автор створює у розділі похмурий настрій?
3. Як події на кладовищі характеризують індіанця Джо?
4. Що у свідченнях індіанця Джо вразило Тома і Гека?
5. Чому доля Мефа Поттера викликала у хлопців докори сумління?
6. У розділі 23 знайдіть і прочитайте слова Мефа Поттера, що починаються «Добрі ви були до мене...». Чому Меф гостро відчуває самотність? Що він вважає причиною своїх нещастя?
7. Розкажіть про те, як Том врятував від шибениці бідолаха Поттера.
8. Поясніть значення назви розділу 24 «Величні дні — жахливі ночі».
9. Доведіть, що розділ 24 побудовано на антитезі.
10. Перекажіть події дитячого пікніка. Що трапилося з Беккі і Томом?
11. Як Том поведився в печері, коли вони з Беккі заблукали?
12. Що, на вашу думку, спонукало малого бешкетника стати за цих обставин серйозним і відповідальним?
13. Розкажіть, як діти врятувалися. Доведіть, що без Тома дівчинка неодмінно загинула б.
14. Яка доля спіткала індіанця Джо в печерах?

2. Дослідницька робота: виписіть із хмаринки слів риси характеру Тома. Оберіть одну рису і поясніть її на прикладах з тексту.

VII. Фізкультпауза (релаксація)

VIII. Закріплення та узагальнення

навчального матеріалу

1. Робота в групах. Медіазавдання «Газетний заголовок»: вигадайте газетний заголовок до епізоду твору, який ми вивчаємо. Передайте основну ідею події.

Група 1: трагедія на цвинтарі;

Група 2: Том свідчить на суді;

Група 3: Том і Беккі заблукали у печері.

2. Презентація результатів роботи груп

3. Робота в парах. Гра з цеглинками LEGO <http://surl.li/cnwrc>

5 клас У вирі захопливих пригод. Марк Твен "Пригоди Тома Соєра"

Завдання. Учні працюють у парі.

1-й учень рухає цеглинки вперед, якщо обирає відповідь А.

2-й учень рухає цеглинки назад, якщо обирає відповідь Б.

➤ Усі цеглинки на **Старт-лінії**.

Колір цеглинки	Завдання	Відповідь (підказка для вчителя)	Дія (підказка для вчителя)
	Тома виховувала А) тітка Б) бабуся	А	Вперед
	Що у Тома було у відрі, коли він фарбував паркан? А) вапняний розчин Б) синя фарба	А	Вперед
	Що написав Том на дощечці в день знайомства з Беккі? А) "Я запрошую вас на побачення" Б) "Я вас люблю"	Б	Назад
	Яка пригода трапилася з Томом та Геком на цвинтарі? А) знайшли скарб Б) стали свідками вбивства	Б	Назад
	Том узяв на себе провину за порвану книжку, бо А) кохав Беккі Б) хотів завоювати авторитет серед хлопців	А	Вперед

Продовження

5 клас У вирі захопливих пригод. Марк Твен "Пригоди Тома Соєра"

	Том дав свідчення на суді, бо хотів врятувати А) індіанця Джо Б) Мефа Поттера	Б	Назад
	Як Том поведив себе у печері А) хотів ще більше її налякати Б) намагався заспокоїти Беккі	Б	Назад
	Після пригоди у печері діти А) на другий день пішли до школи Б) два дні пролежали в постелі	Б	Назад
	Як склалася доля індіанця Джо? А) Він помер у печері Б) Його посадили до в'язниці	А	Вперед
	Автор твору "Пригоди Тома Соєра" А) Марк Твен Б) Туве Янссон	А	Вперед

Фініш

Помаранчева цеглинка на одну лінію, а зелена і жовта на дві лінії вище Старт-лінії.

Синя цеглинка на одну лінію, а червона і блакитна на дві лінії нижче від Старт-лінії.

Питання по закінченню вправи:

- У якому напрямку рухали першу цеглинку? (Вперед)
- А в якому напрямку – останню? (Вперед)

Назад

ІХ. Рефлексія

1. Інструмент формувального оцінювання «Трихвилинна пауза»

- ❖ Я змінав(ла) своє ставлення до
- ❖ Я дізнався (дізналася) більше про
- ❖ Я здивувався (здивувалася) тому, що ...

2. Учні заповнюють колонку картки очікуваних результатів «Я дізнав(ла)ся»

Х. Самооцінювання

КАРТКА САМООЦІНЮВАННЯ

Розумію поняття «повість», «сюжет»

Переказую прочитані епізоди повісті «Пригоди Тома Соєра»

Визначаю риси характеру Тома Соєра

Обґрунтовую власну думку щодо подій твору, персонажів

Знаходжу приклади цінностей дружби, щирості, кмітливості, сміливості, жаги пригод

Самостійно

Самостійно,
після додаткового роз'яснення

XI. Домашнє завдання

Скористайтесь QR-кодом або посиланням <https://cutt.ly/kYySYse> і виберіть правильну відповідь у тестах. (ст.152)

Використана література

1. Методика «Шість цеглинок 2.0» URL: <https://idea-teacher.com.ua/e-lib/metodyka/lego/metodyka-shist-czeglynok-2-0-kylymky-z-lego/> (дата звернення: 01.12.2021).
2. Мілянська Н.Р. Зарубіжна література : посібник-зошит для 5 класу закладів загальної середньої освіти. - Тернопіль: Астон, 2021.
3. Модельна навчальна програма «Зарубіжна література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти» (авт. Ніколенко О., Ісаєва О., Клименко Ж., Мацевко-Бекерська Л., Юлдашева Л., Рудніцька Н., Туряниця В., Тихоненко С., Вітко М., Джангобекова Т.), рекомендованої Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795).
4. <https://www.academia-nikolenko-5klas.com.ua/perevirte-sebe/ekspres-testi-do-ekspres-urokiv/>
5. <http://surl.li/cnwrc>

ПОСІБНИК
НУШ У БАЗОВІЙ СЕРЕДНІЙ ОСВІТІ:
МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

Автори-дописувачі:

Авраменко Оксана, Буряк Світлана, Вертипорох Надія, Зуєва Майя, Котко Вікторія, Оверчук Вікторія, Омельченко Ірина, Педченко Анна, Синільник Тетяна, Щепетна Віта, Юр'єва Єлизавета, Ярмоленко Людмила, учителі Золотоніської гімназії ім. С.Д. Складенка Золотоніської міської ради.

Калашиник Наталія, Павлик Світлана, Шевченко Жанна, учителі Навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №3-колегіум» Смілянської міської ради.

Опанасенко Юлія, Терещенко Тетяна, Толстоп'ятова Лариса, учителі Золотоніської міської ради та Золотоніської спеціалізованої школи № 2 інформаційних технологій Золотоніської міської ради.

Пахомова Тетяна, методист лабораторії гуманітарних дисциплін КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», кандидат педагогічних наук.

Савицька Галина, методист лабораторії гуманітарних дисциплін КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради».

Шило Світлана, доцент кафедри дошкільної освіти та професійного розвитку педагогів КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», доктор філософії в галузі філології.

Ющенко Людмила, доцент кафедри дошкільної освіти та професійного розвитку педагогів КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», кандидат філологічних наук.